

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA GÖRÜLEBİLEN
RUHSAL SORUNLAR İLE EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

TEZİ YAZAN
Nedime AVAN

Danışman: Yar. Doç. Dr. Soner ÇAKMAK (Çukurova Üniversitesi)
Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. İbrahim İNAN(Çağ Üniversitesi)
Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre AYNA (Dicle Üniversitesi)

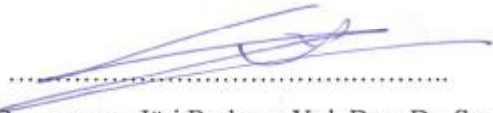
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / OCAK 2018

ONAY

T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

201510032 numaralı öğrencimiz olan Nedime AVAN tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Dönem 4-6 Yaş Grubu Çocuklarda Görülebilen Ruhsal Sorunlar ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından oy birliği ile Psikoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Üniv. Dışı - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Soner ÇAKMAK
(Çukurova Üniversitesi)

Üniv. İçi - Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. İbrahim İNAN

Üniv. Dışı - Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre AYNA
(Dicle Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

29 /12 / 2017

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

“Uzun Bir Yolculuk, Tek Bir Adımla Başlar“.....

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

29 / 12 / 2017

Nedime AVAN

TEŞEKKÜR

Tez konumun belirlenme safhasında, araştırma aşamasında, yön tayininde ve tamamlanmasında destek olan değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Soner Çakmak'a bana ayırdığı değerli zamanı, kıymetli bilgi birikimi ve tecrübeleri ile bana yol gösterdiği için sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca yardım, bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan başta sayın Prof. Dr. Şükrü Uğuz başta olmak üzere psikoloji bölümündeki tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Eğitimim ve çalışmalarım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen Canım Annem Ayşe Avan ve Canım Babam Mehmet Avan'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimime kayıt olma sürecinden başlayarak bütün eğitim günlerimde benimle birlikte kilometrelerce yolculuk yapan; araştırma ve çalışma zamanlarında sabırla beni bekleyen, annesini okutan biricik oğlum Ateş Oğlan'a binlerce teşekkür ederim.

Nedime AVAN

ÖZET**OKUL ÖNCESİ DÖNEM 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA GÖRÜLEBİLEN
RUHSAL SORUNLAR İLE EBEVEYN TUTUMLARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ****Nedime AVAN****Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı****Danışman: Yrd. Doç.Dr. Soner ÇAKMAK****Aralık 2017, 116 Sayfa**

Gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı ebeveyn tutumlarının 4-6 yaş grubu okul öncesi dönem çocuklarının ebeveyn tutumları ile ruhsal sorunları arasındaki ilişkiye ışık tutmaktır. Araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecinde araştırmanın örneklemi olarak Hatay ili İskenderun İlçesinde yer alan devlet okulları seçilmiştir. Bu araştırmanın örneklemini devlet okullarına ait anaokullarda eğitim alan çocuklar oluşturmaktadır. Bu Araştırma problemi Okul öncesi dönemde 4-6 yaş grubu çocuklarda ortaya çıkan ruhsal sorunları ile ebeveyn tutumları arasında ilişki var mıdır? olarak belirlenmiştir. Gerçekleştirilen bu araştırmanın en önemli amacı okul öncesi dönemde yer alan çocukların ebeveyn tutumları ile çocuklarda görülebilen ruhsal sorunlar arasında ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın modeli korelasyon modeli olarak belirlenmiştir. Araştırma problemine cevap verebilmek için öğretmen ve ebeveynlere üç ölçek uygulanmıştır. Bu ölçekler Ebeveyn Tutum Ölçeği, Conners Öğretmen Değerlendirme Ölçeği ve Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeğidir. Ebeveyn Tutum Ölçeğine faktör analizi uygulanması sonucu olarak demokratik, izin verici, koruyucu ve otoriter ebeveyn tutumları ortaya çıkmıştır. Çocukların ruhsal sorunlarının belirlenmesi amacı ile uygulanan Conners Öğretmen Değerlendirme Ölçeğine yapılan faktör analizi sonrasında bilişsel problemler - dikkatsizlik, hiperaktivite, mükemmeliyetçilik ve karşı gelme alt boyutları ortaya çıkmaktadır. Çocukların ruhsal sorunlarının belirlenmesi amacı ile uygulanan Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeğine yapılan faktör analizi sonrasında bilişsel problemler, hiperaktivite, karşı gelme, dikkatsizlik ve sosyal problemler olarak ortaya çıkmıştır. Ebeveyn tutumlarına dayalı olarak hipotezler geliştirilmiştir. Hipotezler araştırmanın alt düzeyleri olan çocukların cinsiyet ve yaş

farklılıklarına göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda araştırma içerisinde kullanılmış olan 3 ölçek ve bu ölçeklerin alt boyutları ele alınmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde araştırma içerisinde cinsiyet değişkenine göre farklılık olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yaş değişkenine göre gerçekleştirilen analizler neticesinde, ebeveyn tutumları ve çocukların ruhsal problemleri arasında yaş değişkenine göre farklılık meydana geldiği saptanmaktadır. Araştırma içerisinde ele alınan ebeveyn tutumları ve çocukların ruhsal problemleri arasındaki ilişkinin ölçülmesi sürecinde Korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Elde edilen bulgular ebeveyn tutumları ile çocukların ruhsal problemleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu yönündedir. Ebeveyn tutumları ile çocuklarda ruhsal sorunlar arasındaki ilişkiye ışık tutması amacı ile hazırlanan bu araştırmanın akademik ve toplumsal olarak fayda sağlaması için çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, Ebeveyn Tutumları, Ruhsal Problemler

ABSTRACT**THE RESEARCH ABOUT RELATIONSHIP BETWEEN THE MANNERS OF
PARENTS And MENTAL PROBLEMS WHICH MİGHT Be SEEN On 4-6
AGED CHILDREN İn PRESCHOOL PERİOD****Nedime AVAN****Master Thesis, Department of Psychology****Supervisor: Assist. Prof. Dr. Soner ÇAKMAK****Year: 2017, 116 Pages**

This study is about parental attitudes related to the mental problems of pre-school children in 4-6 age group. During the realization of the research, public schools in the province of Hatay were chosen as the sample of the research. The sample of this research is the students who are educated in the kindergartens belonging to the public schools. The problem of this search is defined that is there a relationship between the psychological problems in the pre-school age group of 4-6 years old children and the parental attitudes? The most important goal of this research is to find out whether the parental attitudes of pre-school children are related to children's mental problems. The model of the study was defined as the correlation model. Three scales were applied to teachers and parents in order to answer the research problem. These scales are Parent Attitude Scale, Conners Teacher Rating Scale and Conners Parent Rating Scale. As a result of applying factor analysis to the Parental Attitude Scale, democratic, permissive, protective and authoritarian parental attitudes appeared. Cognitive problems - inattention, hyperactivity, perfectionism and opposing sub-dimensions are emerging after the factor analysis of the Conners Teacher Assessment Scale with the aim of determining children's mental problems. Cognitive problems, hyperactivity, opposition, carelessness and social problems appeared after the factor analysis of the Conners Parental Assessment Scale with the aim of identifying children's mental problems.

Hypotheses have been developed based on parental attitudes. Hypotheses were assessed for gender and age differences among students with lower levels of research. As a result of the research, 3 scales used in the research and sub dimensions of these scales are considered. When assessed in this context, it is seen that there is a difference

according to gender variable in the research. At the same time, according to the analyzes performed according to the age variable, it is determined that there is a difference between the parent attitudes and the psychological problems of the children according to the age variable. Correlation analysis was used in the process of measuring the relationship between parental attitudes and mental problems of children. Findings suggest that there is a meaningful relationship between parental attitudes and children's mental problems. Various proposals have been developed for the academic and societal benefit of this research, which is prepared to reveal the effects of parental attitudes on children's mental problems.

Keywords: Preschool, Parental Attitudes, Mental Problems

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No:
KAPAK.....	I
ONAY.....	II
İTHAF.....	III
ETİK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	X
SEMBOLLER VE KISALTMALAR.....	XIV
TABLolar LİSTESİ.....	XV
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XVI
EKLER LİSTESİ.....	XVII

BÖLÜM I

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Arka Planı.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Problemi.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Araştırmanın Hipotezleri.....	5
1.6. Araştırmanın Sayıtları.....	5
1.7. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	5
1.8. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. Aile Ve Çocuk.....	8
2.2. Bağlanma Kuramı.....	13
2.2.1. Çocuklukta Bağlanma Stilleri.....	16

2.2.2. Yetişkin Bağlanma Stilleri	17
2.2.3. Çocuk ve Yetişkin Bağlanma Stilleri ile İlgili Gelişimsel Araştırmalar...	20
2.3. Ebeveyn Tutumları	23
2.3.1. Ebeveyn Tutumlarının Sınıflandırılması	24
2.3.1.1. Aşırı Koruyucu Tutum	25
2.3.1.2. İlgisiz Tutum	26
2.3.1.3. Demokratik Tutum	26
2.3.1.4. Otoriter-Baskıcı Tutum	27
2.3.1.5. Aşırı İzin Verici-Aşırı Hoşgörülü-Şımartıcı	28
2.3.1.6. Kararsız-Dengesiz-Tutarsız Tutum	29
2.4. Çocuklarda Görülen Ruhsal Sorunlar	30
2.4.1. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	30
2.4.2. Davranım Bozukluğu	31
2.4.3. Karşı Olma Karşı Gelme Bozukluğu	32
2.4.4. Çocuklarda Görülen Psikomatik Hastalıklar	33
2.4.5. Çocuklarda Depresyon	35
2.4.6. Çocuklarda Kaygı Bozuklukları	36
2.5. Literatür Taraması	38
2.5.1. Yurt İçi Yapılan Çalışmalar	38
2.5.2. Yurt Dışı Yapılan Çalışmalar	46

BÖLÜM III

3. YÖNTEM	48
3.1 Araştırmanın Amacı	48
3.2. Araştırmanın Modeli	48
3.3. Araştırmanın Örneklemi	48
3.4. Araştırmanın Yapılışı (Prosedür)	50
3.5. Veri Toplama Araçları	50
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu	50
3.5.2. Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği (CED ÖY: U)	50
3.5.3. Conners Öğretmen Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U)	52
3.5.4. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)	53
3.6. Veri Toplanması ve İstatistiksel Analiz	54

BÖLÜM IV

4. BULGULAR	55
4.1. Tanımlayıcı Özellikler	55
4.2. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarına İlişkin Bulgular	55
4.3. Ebeveyn Tutumlarının Ölçeği (ETÖ) Ortalamaları	56
4.4. Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) Ortalamaları	57
4.5. Yenilenmiş Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği (CED ÖY: U) Ortalamaları	58
4.6. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları	59
4.7. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarının Yaş Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları	62
4.8. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarının Ebeveyn Tutumları, Öğretmen Değerlendirmesi Ve Ebeveyn Değerlendirmesi Arasındaki İlişki	65

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM	69
5.1. Ebeveyn Tutumları Ve Ruhsal Bozuklukların Demografik Değişikliklere Göre Tartışma Ve Yorumlar	69
5.2. Ebeveyn Tutumları Ve Ruhsal Bozukluklar Arasındaki İlişkinin Tartışması ve Yorumlar	70
5.2.1. Demokratik Ebeveyn Tutumuna Göre Tartışma Ve Yorumlar	70
5.2.2. İzin Verici Ebeveyn Tutumuna Göre Tartışma Ve Yorumlar	71
5.2.3. Koruyucu Ebeveyn Tutumuna Göre Tartışma Ve Yorumlar	72
5.2.4. Otoriter Ebeveyn Tutumuna Göre Tartışma Ve Yorumlar	73

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER	74
6.1. Sonuçlar	74

6.2. Öneriler	74
7. KAYNAKÇA	75
8. EKLER	86
9.ÖZGEÇMİŞ	99

SEMBOLLER VE KISALTMALAR

%	: Yüzdelik
n	: Kişi Sayısı
p	: İstatistiksel Anlamlılık
r	: Korelasyon Katsayısı
x	: Ortalama
APA	: American Psychiatric Association
CED ÖY/U	: Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği Yenilenmiş/Uzun Formu
CEDÖ	: Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği
CÖD ÖY/U	: Conners Öğretmen Dereceleme Ölçeği Yenilenmiş/Uzun Formu
CÖDÖ	: Conners Öğretmen Dereceleme Ölçeği
CPRS-RL	: Conners Parent Rating Scale-Revised/Long
CTRS-RL	: Conners Teacher Rating Scale-Revised/Long
ETÖ	: Ebeveyn Tutum Ölçeği
S.O	: Sıra Ortalaması
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
SS	: Standart Sapma

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa No:
Tablo 1. CED ÖY: U KMO and Bartlett's Testi	51
Tablo 2. CÖD ÖY: U KMO and Bartlett's Test	52
Tablo 3. ETÖ KMO and Bartlett's Test.....	53
Tablo 4. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri.....	55
Tablo 5. Ebeveyn Tutum Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları.....	56
Tablo 6. Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) Faktör Analizi Sonuçları.....	57
Tablo 7. Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) Faktör Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 8. Levene Varyans Homojenliği Testi – Cinsiyet.....	60
Tablo 9. Cinsiyet Ve Homojen Varyanslı Olmayan Ölçek Faktörleri İçin Tek Yönlü Varyans Ve Welch Ve Brown-Forsythe Testleri	61
Tablo 10. Cinsiyet Ve Homojen Varyanslı Ölçek Faktörleri İçin Tek Yönlü Varyans Testi	61
Tablo 11. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarının Yaş Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları.....	63
Tablo 12. Faktörler Arası Korelasyon Tablosu.....	66

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa No:**

- Şekil 1. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) Faktörler Puan Ortalamaları 57
- Şekil 2. Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) Faktör Puan Ortalamaları 58
- Şekil 3. Yenilenmiş Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği (CED ÖY: U) Faktör Puan Ortalamaları 59

EKLER LİSTESİ**Sayfa No:**

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	86
Ek 2. Ebeveyn Tutum Ölçeği.....	87
Ek 3. Yenilenmiş Conners Ebeveyn Derecelendirme Ölçeği (3-17 Yaş).....	89
Ek 4. Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Derecelendirme Ölçeği (3-17 Yaş).....	94
Ek 5. Etik Kurul Raporu	98

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Arka Planı

Çocuklar üzerinde sağlam bir kişilik kazandırma ve çocukların yeteneklerini daha verimli bir hale getirerek, toplum hayatında faydalı bireyler haline gelmesini sağlamada, ebeveynlerin okul öncesinde vermiş olduğu eğitimin rolü oldukça büyüktür. Çocukların okul öncesinde (özellikle 4-6 yaş aralığında) aldığı eğitim ileriki yaşlarında işlevsel hale gelerek çocuğun ruhsal davranışları üzerinde olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Ebeveynlerin vermiş olduğu eğitimle çocuklar tecrübe kazanıp toplumun geleceğini belirlemekte söz sahibi olmaktadır (Özyürek ve Tezel, 2005).

Ebeveynler, okul öncesi dönemde çocuğun eğitimini ve yetiştirme tutumları hakkında gerek kültürel anlamda gerekse geleneksel anlamda bazı görüşler ortaya atmaktadırlar. Çocukların bakımlarının annelerin üstlenmesi gerektiğini, babaların ise evin ekonomik ihtiyaçlarını karşılaması gerektiği yaygın bir görüş olarak bilinmektedir (Evans, 1997: 27). Hâlbuki hayat şartlarının değişmesi ve kadınların da çalışma hayatına girmesi sonucunda artık çocuklara bakan kişinin sadece anne olmadığı görülmekte ve birçok annenin evin dışında çalışma zorunda olması, çocuğun yetiştirilme sorumluluğunun ebeveynler arasında paylaşılmasının gerekliliğini meydana getirmiştir (Myers, 1996: 18).

Başta okul öncesi dönem olmak üzere çocukların psikolojik ve düşünsel gelişim süreçlerinde ebeveynlerin bilgi birikimine sahip olmaları oldukça önemli bir yere sahiptir. Ebeveynlerin çocuklarının kişisel gelişimlerini daha sağlıklı ve zamanında gelişimlerinin sağlanması noktasında çocukların gelişim zamanlarını ve çocukların ruhsal davranışlarındaki gelişim ilkelerini bilmeleri gerekmektedir. Aslında okul öncesinde çocuğun ruhsal anlamdaki gelişimiyle ilgili bilgi sahibi olma, çocuk üzerinde etkili öğrenme yeteneği kazandırma için de oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir (Myers, 1996: 18).

Çocuklarda kişisel gelişim dönemlerinin her aşaması belirli bir sıraya bağlı olarak yaşanmaktadır. Çocukların okul öncesi eğitiminden bir sonraki aşama ergenliğe geçiş aşamasıdır. Gelişmekte olan bir çocuğun anne ve baba ile uyumlu bir şekilde yaşaması oldukça zordur. Okul öncesinde kontrol sağlayabileceğimiz, ne tür ruhsal

davranışlar sergileyeceğini bildiğimiz çocuğumuz aslında okul hayatı ve ergenliğe geçiş döneminde ebeveynlerinin sevgisinden şüphelenen, anne ve babayı düşmanmış gibi algılayabilen ve arkadaşlarını anne ve babasına tercih edebilen biri olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bunun yanında çocuklarda okul öncesinde meydana gelen ruhsal davranış sorunlar, çocuğun bazı iç çatışmalarını davranışlara davranışlara dönüştürerek dışa aktarmasıyla da meydana gelebilir. Çocuklarda Hırçnlık, sinirlenme, her şeye saldırma, inatçılık, yalan söyleme, çalma, küfür etme gibi kötü sayılabilecek davranışlar ruhsal davranış sorunları arasında yerine almaktadır (Kanlıkılıçer, 2005: 6).

Kişisel gelişim psikologlarına göre bir çocuğun davranışlarının problem sayılabilmesi için bazı ölçütler olması gerekmektedir. Bunlar; çocuğun yaşına, uygunluk, yoğunluk, süreklilik arz etmesi ve cinsel rol beklentileri olarak bilinmektedir. Çocuklarda meydana gelen bu tür ruhsal sorunların çözümü için tedaviler aramak yerine, bunun önlemini en başından almak gerekmektedir. Bu yüzden ebeveynlerin, çocuklarının okul öncesi eğitiminde karşılaşılabileceği ruhsal sorunları ve nasıl davranmaları gerektiğini önceden bilmelidirler(Kanlıkılıçer, 2005: 6).

Bu çalışmada, okul öncesi eğitimde 4-6 yaş grubu çocukların ruhsal sorunları üzerinde anne ve babanın tutumlarının etkisi incelenmektedir. Düşünebilen, sorgulayan ve bunu çocuklarına aktarabilen ebeveynler, okul öncesi eğitimde çocukları daha mutlu ve sağlam karakterli yetiştirirler (Dursun, 2010).

Ebeveyn tutumları ve davranışlarının bir sonucu olarak çocuklarda çeşitli ruhsal sorunlar görülebilmektedir. Bu durumun en temel sebebi ise ebeveynlerin gösterdikleri tutumların yanlış ve çocuk üzerinde sorun oluşturabilecek olmasıdır. Çocuklarda görülebilecek çeşitli ruhsal problemler bulunmaktadır. Bunlardan ilki zaka geriliğidir. Zekâ geriliği uyarıların yeterince algılanamaması, düşünememe, değerlendirememe, öğrenme güçlüğü, sorun çözme becerisinin kazanılamaması olarak tanımlanabilir. Bir diğeri ise dikkat eksikliği ve hiperaktivite problemidir. Başkalarının haklarına saygısızlık, vurma, bağırma gibi davranışlar ise davranış bozuklukları arasında yer almaktadır. Diğer ruhsal bozukluklar ise, tik bozukluğu, dışkı kaçırması, yeme bozukluğu ve depresyon gibi sıralanabilmektedir. Gerçekleştirilen bu araştırmada ile beraber bunlardan bağımsız olarak bu ruhsal sorunların ebeveyn tutumu ile ilişkisinin olup olmadığını araştırırılması amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde ebeveyn tutumlarının çocukların ruhsal sorunları ile ilişkisine bir bakış açısı sunması amaçlanmaktadır. Bu incelemeler sonucunda, çocuklarda okul öncesi dönemde meydana gelebilecek ruhsal davranış bozukluklarının önüne geçilerek, ebeveyn tutumları ile çocuklarda ruhsal sorunlar arasındaki ilişkiye ışık tutması amaçlanmaktadır. Ayrıca Okul öncesi dönemde 4-6 yaş grubu çocuklarda ortaya çıkan ruhsal sorunları ile ebeveynlerin tutumu ile arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Problemi

Okul öncesi dönemde 4-6 yaş grubu çocuklarda ortaya çıkan ruhsal sorunları ile ebeveynlerin tutumu ile arasında ilişki var mıdır?

Alt Amaçlar-Problemler

1. Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve demokratik ebeveyn tutumu ile arasında ilişki var mıdır?
2. Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve izin verici ebeveyn tutumu ile arasında ilişki var mıdır?
3. Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve koruyucu ebeveyn tutumu ile arasında ilişki var mıdır?
4. Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve otoriter ebeveyn tutumu ile arasında ilişki var mıdır?

Araştırma içerisinde değerlendirilen düzeyler;

- a. Cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
- b. Yaş gruplarına ile arasında anlamlı farklılık var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Gelişim döllenme döneminden başlayarak, ölüm sürecine kadar devam etmekte olan bir süreyi kapsamaktadır. Bu süreç ayrıca ölüme kadar devam eden bir süreç olarak da tanımlanmaktadır. Bireylerin yaşadıkları gelişim süreçleri dört başlık altında incelenmektedir. Bunlar fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal süreçler olarak

tanımlanmaktadır. Yaşam dönemi ise yeni doğan (hayata gelişin ilk ayı), bebeklik (2-24 ay arasındaki süreç), ilk çocukluk (2-6 yaş arası süreç), son çocukluk (kızlar için 6-11 yaş arası, erkekler için 6-13 yaş arası) ergenlik (kızlar için 11-20 yaş arası, erkekler için 13-20 yaş arası), genç yetişkinlik (20-40 yaş arası) orta yetişkinlik (40-60 yaş arası) ve ileri yetişkinlik (60 ve üzeri yaşlar) olarak dönemlere ayrılmıştır (Dursun, 2010).

Gerçekleştirilen bu araştırmanın örnekleminde ise bağımsız motor davranışlarının kazanıldığı ve çocuğun iradesi ile bağlantılı olarak hareket etmeye başlanılan, akranlar arası ilişkilerin kurulduğu ve oyun oynanabilen bir yaş aralığını temsil eden ilk çocukluk (2-6 yaş) dönemi ele alınmaktadır. Okul öncesi eğitim dönemi bireyin uyum ve davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında ve bu davranışların gözlemlenmesinde etkili olan bir dönemdir. Kişiliğin oluşmasında da oldukça etkili olan bu dönem çocuklar açısından birçok duygu ve ruhsal hallerin birlikte yaşandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk bu dönem içerisinde düşünme, hissetme, empati ve başkaları ile iletişim yeteneklerini kazanmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde ve konu ile alakalı çalışmalar dikkate alındığında bu dönemde yaşanan olay ve olgular çocuğun geleceğinde de etki etmekte yetişkinlik ve sonraki dönemlerde de etkisini ortaya çıkarmaktadır(Bowlby, 1977).

Çocukların ruhsal, psikolojik ve fiziksel olarak sağlıklı bir gelecek yaşayabilmeleri noktasında ruhsal sorunlar ve ebeveyn tutumları oldukça önemli bir yere sahiptir. Ruhsal sorunların ilk belirtileri 3 yaş itibari ile başlamakta ve çocukların geleceklerinde de kendilerini gösterebilmektedir. Çocukların ilk olarak ebeveynlerin tanışmaları ve ilk sosyal ilişkilerinin onlar ile devam etmesi oldukça önemli bir yere sahiptir(Bowlby, 1977). Bu bağlamda değerlendirilerek ilk sosyal ilişkinin kurulduğu ebeveynlerin tutumlarına göre çocuklarda ortaya çıkan ruhsal sorunlar üzerinde durulması amaçlanmaktadır. Ayrıca çocukların gelecekte sorun yaşamalarının önüne geçilmesi ve gerekli önlemlerin alınabilmesi içinde bu araştırma oldukça önemli bir yere sahiptir. İlk çocukluk döneminde ortaya çıkan ruhsal sorunların çözümü gelecekte zor olmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde bu çalışma gelecek kuşaklar içinde tedbir oluşturabilecek bilgilere ve gözlemlere sahiptir.

Gerçekleştirilen bu araştırma içerisinde örneklem olarak belirlenen ilk çocukluk dönemi ve 4-6 yaş aralığı okul öncesi dönem çocuklarının ebeveyn tutumlarına göre sosyal ve ruhsal sorunlarının ortaya konulmasının gerekliliğinden dolayıdır. Ev hayatı dışında sosyal olarak girmiş olduğu yeni bir ortam içerisinde neler yapabildiği konusuna

da değinilebilecektir. Bu şekilde çocukların ruhsal olarak yaşadıkları sorunlar ele alınabilecektir.

1.5. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Okul öncesi çocukların cinsiyet değişkenine göre ruhsal sorunları ve ebeveyn tutumları arasında farklılık vardır.

H2: Okul öncesi çocukların yaş değişkenine göre ruhsal sorunları ve ebeveyn tutumları arasında farklılık vardır.

H3: Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve demokratik ebeveyn tutumu ile arasında ilişki vardır.

H4: Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve izin verici ebeveyn tutumu ile arasında ilişki vardır.

H5: Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve koruyucu ebeveyn tutumu arasında ilişki vardır.

H6: Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve otoriter ebeveyn tutumu arasında ilişki vardır.

1.6. Araştırmanın Sayıtları

1. Bu çalışmada araştırma esnasında bazı değerlendirme ve analizler yapılırken kaynaklarda yer alan ebeveyn ölçeklerinin tamamen objektif sonuçlar verdiği varsayılmaktadır
2. Değerlendirme yapılırken kaynaklarda yer alan ölçeklerin, hedeflediği ölçümleri açık ve net bir şekilde ebeveynler ve çocukları işaret ettiği varsayılmaktadır.

1.7. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

1. Bu çalışma için araştırma yapılırken, 4-6 yaş grubunda ana okullarda eğitim gören çocukların ruhsal davranışlarıyla ilgili bilgiler ebeveynlerinden alınan bilgilerle sınırlıdır.
2. Bu çalışma için araştırma yapılırken, 4-6 yaş grubunda ana okullarda eğitim gören çocukların ruhsal davranışlarıyla ilgili bilgiler öğretmenlerden alınan bilgilerle sınırlıdır.

3. Çalışma için yapılan araştırma sürecinde incelenen ebeveyn bağlanma stilleri ve ebeveyn tutumları ile çocuklarda bulunan ruhsal davranış sorunları yapılan analiz ve ölçeklerle ortaya çıkan sonuçlarla sınırlıdır.
4. Çalışma için yapılan araştırma sürecinde sadece devlet okulları örneklem içerisine dahil edilmiş ve devlet okulu öğrencileri üzerinde incelemeler ve analizler yapılmış olup özel okullar araştırma dışında bırakılmıştır
5. Bu çalışma okul öncesi dönemde eğitim veren okullarda öğrenim gören 4-6 yaş grubunda yer alan çocuklarda meydana gelen ruhsal davranış sorunları ile ebeveyn tutumları arasında ilişkinin incelenmesi ve bu ilişkinin etkisinin ölçülmesi ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Okul öncesi dönem: Çocuğun doğduğu anından, ilköğretimde eğitim-öğretime başlaması anına kadar olan dönem ya da başka bir deyişle çocuğun 0-72 aylık dönemini kapsadığı zaman dilimidir (Başal, 2007).

Bağlanma: Çocuğun bebekliğinin ilk aylarında başlayan ve bebeğin bakımını birinci derecede üstlenen anne ya da başka bir kişi arasında meydana gelen, yaşam süresince gelişen, diğer bireyler arası ilişkilerine de yansıyan ve hatta bu ilişkilerin temelini meydana getiren ilişki türüne verilen isimdir (Bowlby, 1977).

Ruhsal davranış sorunları: Ruhsal nedenlere bağlı olarak meydana gelen iç çatışmaların davranışlara yansımaları sonucu veya bireyin yaşına yakışmayacak şekilde, ahlaki değerleri ve kuralları dikkate almayan, sürekli tekrar edilen bir şekilde ve sürekli olarak görülen davranış hallerine ruhsal davranış sorunları denmektedir (Güney, 1998).

Ana-baba tutumları: Anne babanın çocuklarının eğitiminde iş birliği içerisinde ve her zaman kendi içlerinde var olan inanma hali ve duygusudur (Güney, 1998).

Okul öncesi eğitim: Bu eğitim bireyin doğduğu günden itibaren başlayıp ta ki ilköğretime başladığı güne kadar geçen 0-6 yaş grupları arasındaki zamanı kapsar. Çocukların 0-6 yaş grubundan daha sonraki hayatında oldukça önemli bir yeri olan; bedensel gelişim, psikomotor gelişim, sosyal gelişim, duygusal gelişim, zihinsel gelişim ve son olarak ta dil gelişiminin büyük bir çoğunluğunun sona erdiği, karakterinin şekillendiği “Erken çocukluk çağı” adı verilen gelişim ve eğitim-öğretim dönemi olarak tanımlanabilmektedir (Aral, Kandır ve Can, 2003).

Özgüven: Genel manada ele alacak olursak kişinin kendi kabiliyetlerini, duygularını bilmesi, kendine güvenmesi, kendini sevmesi ve kendini iyi bilmesi olarak tanımlanır (Özbey, 2004).

Tutum: İnsanların nesne, insan, topluluk, düşünce veya kurumların kabul veya reddetmeye olan bir nevi hazır hale gelme hali ya da durumudur (Özgüven, 2001).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Gerçekleştirilen araştırmanın bu bölümünde araştırmanın konusuna uygun çeşitli kavramsal konular ele alınmıştır. Ayrıca konu ile alakalı olarak gerçekleştirilmiş geçmiş dönem literatür araştırmalarına da yer verilmektedir.

2.1. Aile Ve Çocuk

Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken genelde yaşadıkları toplumun yaşam biçiminin etkisi altında kalarak çocuklarını bu doğrultuda yetiştirirler. Bunun yanında çocuğun yetiştirilme biçimi toplumun beklentileri yönünde şekillenir. Fakat bu olayı her zaman ideal bir biçimde ele almak mümkün olmayabilir. Çünkü sürekli değişkenlik gösteren toplumsal değerler, ailenin fonksiyonel değerlerini de büyük ölçüde etkisi altına alarak bu değerlerin nerede başlayıp, nerede sona ereceği konusunda söz sahibi olmaktadır. Buna örnek verecek olursak toplum hayatımızda yer alan, geleneksel geniş aile hayatındaki çocukların yetiştirilmesi ile çekirdek ailede içerisinde bulunan çocukların yetiştirilmesi birebirinden farklı unsurları kapsamaktadır (Tuncer, 1980: 7).

Geleneksel geniş ailede yetişen genç bireyler, sürekli değişkenlik gösteren toplumsal şartlar karşısında kendilerini çekirdek ailenin birer ferdi olan anne ya da babası olarak görebilmeleri mümkündür. Oldukça hızlı bir şekilde etkili olan bu değişim çabuk sarsılabilen ve daha kendi yaşam koşullarına gerekli düzeni veremeyen ebeveynler, çocuklarının yetiştirilmesi, çocuklarının topluma yararlı bir fert olarak kazandırılması görevi ile baş başa kalmışlardır. Ebeveynlerin, genelde ilk beş yıl olarak bilinen okul öncesi eğitim döneminde vermiş oldukları eğitimden sonra, okula başlayan çocukların eğitim göreviyle bu kez öğretmenler görev üstlenmektedir. Ancak ebeveynlerin çoğu bu süreci eğitim süreci olarak görmemekte ve çocuklarını bir yarış içerisine sokma gayreti göstermektedir. Bu süreç içerisinde de çocuklar şartlandırılmakta ve olaylara karşı zorlandırılmaktadır (Tuncer, 1980: 7).

Bu süreç içerisinde anlam karmaşaları ve çocuk açısından durumu tanımlayamama gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum örneklendirildiğinde ebeveyn ve öğretmen arasında benzer görüşlerin oluşması çocuğun eğitim süreci içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Farklı düşünce ve algılara sahip olan

ebeveyn öğretmen ilişkisi çocuğa zarar vermekte ve eğitim sürecinde anlam karmaşası yaşamasına sebep olmaktadır (Aslan, 2002).

Yaşadığımız çağda çocukların okula başlama yaşının düşürülmesi, bitirme yaşının yükselmesi, eğitimin insan hayatındaki önemini ortaya koyar niteliktedir. Eğitim hayatının bu denli uzun yıllar sürmesi, ebeveynlerin üzerine büyük sorumluluklar düşmesine neden olmaktadır. Çünkü çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçirdiklerinden, aile hayatlarında öğrenebilecekleri toplumsal ve ahlaki değerlere vakit bulmamaktadır. Bu durum çocukların ileride toplumsal ve ahlaki değerler açısından ileride çok kötü sonuçların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu yüzden anne ve babaların çocukların boş zamanlarını değerlendirerek, onları yönlendirmeleri, toplumsal ve ahlaki değerleri öğrenimlerinde yardımcı olmalıdırlar. Çocuklara boş zamanları değerlendirme alışkanlığının kazandırılması genelde aile ortamında ebeveynlerin yönlendirilmesiyle başlamaktadır (Aslan, 2002).

Ebeveynlerin çocuklarının boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarını düzenli bir şekilde kazandırabilmeleri her an mümkün olmadığından, çocukların kazanacağı boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarında ailenin sosyal yaşam tarzı, kültürel özellikleri ve ekonomik durumu büyük rol oynamaktadır. Geleneklerine bağlı olan ailelerde yer alan ebeveynler çocuklarının boş zamanlarını değerlendirme alışkanlığı kazandırma ve onların zaman kayıplarını engelleyerek yetiştirme bilincinde olma özelliği çok az görülmektedir. Kentleşmiş şehirlerde yaşayan ailelerde ise de bu alışkanlığın kazandırılması birtakım sebeplerden dolayı aile ortamının dışında sağlanmaktadır (Tezcan, 1988: 162). Bu durumun ortaya çıkmasında etki eden en önemli sebepler şunlardır:

- Kentlerde bulunan nüfus yoğunluğundan dolayı konutların nüfusu karşılayacak derecede olmayıp elverişsiz olması.
- Aile bireylerinin iş yoğunlukları nedeniyle çocuklarına vakit ayırmada boş zaman bulamamaları.
- Aile ortamı yerine ticari amaçla kurulan kurumların boş zamanları değerlendirme konusunda daha çekici olması ve bu mekânlarının tercih edilmesi.
- Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması.

En yaygın kitle iletişim aracı olarak bilinen TV, boş zamanın geçirilmesi sürecinde kullanılan en önemli araçlardan biridir. Çocuğun yetiştirilmesi sürecinde eğer çocuğun TV izleme zamanları kontrollü ve düzenli bir şekilde ayarlanmaz ise önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu durumun en önemli sebebi henüz çok küçük yaşta olan çocuklar doğru ile yalanı ayırmada zorluk çekmektedir (Yörükoğlu, 1984: 81).

Ebeveynlerin çocuklarını deneyleyerek, TV'nin verebileceği zararlarından korumak ve bu zararlar konusunda çocukları bilinçlendirmek, ebeveynlerin alması gerektiği önemli bir sorumluluktur. Maalesef, toplum hayatının sürekli değişmesi ve buna paralel olarak teknolojinin de hızla artması sonucu, aile yapısının bu değişime uyum sağlamaması ve çağdaş hayatın önemsedığı özellikleri karşılamada bir yapı oluşturmaya ya yetersiz kalmakta ya da bunu karışılmakta hep geç kalınmaktadır. Bu durum çeşitli sorunlar doğurmakta, dolayısıyla çocuk eğitimi de etkilemektedir.

Aile hayatında boşanmaların olması ve bu boşanmalar neticesinde aile yapısının parçalanması, çocuk üzerinde güvensizlik duygusu oluşmasına neden olmaktadır. Bunun yanında düzensiz ve uyumsuz bir aile hayatı olan ebeveynlerin ne yazık ki, çocukları ile olan ilişkileri de problemli olmaktadır. Hâlbuki çocuğun sağlam ve karakterli bir kişilik kazanması, sağlıklı bir ruh yapısına sahip olmasının en önemli faktörü anne ve babanın vermiş olduğu sevgidir. Sevgiyle beraber verdikleri ilgi çok önemli bir unsurdur. Aksi takdirde çocuğun ruh yapısının gelişmesinde olumsuz yönde etki edecektir. Çocuğun ruhsal davranış bozukluklarıyla baş başa kalmasına neden olacaktır. İşin garip tarafı eşlerin kendisinin sevgi ve ilgiye ihtiyaçları varken, kendi çocuklarına bunu vermesi hiçte kolay değildir (Aslan, 2002).

Çağdaş olarak bildiğimiz aile ortamında yetişen çocukların en büyük sorunu çalışan kadınlar ya da başka bir deyişle çalışan annelerdir. Maalesef bu çağımızın en büyük sorunudur ve sorun olmaya devam edecektir. İnsanlar daha konforlu ve lüks bir hayat yaşamak için çocuklarını ya kreşlere ya da bakıcıların ellerine teslim etmektedir. Aslında bir kadının en güzel mesleği anneliktir. Eğer anne ve çocuk arasında sağlam bir ilişki kurulursa ve bu sevgi bağları güçleşerek, kökleşirse çocuğun kendisine olan güveni artar ve çocukta temel özgüven duygusunun olgunlaşmasına zemin hazırlar. Anne ve çocuk arasında oluşan bu ilişki, genellikle 0-3 yaşlarında başlamaktadır. Anne çocuğuna gereken ilgiyi göstermemesi durumunda çocuk kendi içinde olan duygusal gelişiminde derin bir boşluk meydana gelmektedir. Bu boşluğu doldurmak isteyen anne çoğu zaman çocuğuna aşırı ödün vermeye çalışır. Hatta çocuğa gerektiğinden fazla özen

göstermeye ve kendini çocuğu karşısında suçlu hissetmesine sebep olmaktadır. Zaten teknolojinin hızlı artması ve sosyal hayatta meydana gelen değişikliklerin öne sürdüğü çok yönlü problemler, aile hayatında bulunan birlik, beraberlik ve sevgiye daha fazla ihtiyaç olduğumuzu göstermektedir(Aslan, 2002).

Topluma karşı yapılan başkaldırı, mevcut düzene karşı gelme ve hatta kişiyi intihara kadar götüren patolojik davranışların en ciddi sebepleri içerisinde sevginin olmaması ve yalnızlığın var olmasıdır. Bu sebeplerden dolayı çocukların sevgi ve ilgiye olan ihtiyaçları karşılanmalıdır. Yapılan bir araştırmaya göre, annesi dışarda çalışan bir ilkokul çocuğunun, annenin işten geldikten sonra yorgun oluşuna, ilgi göstermemesine ve çocuk okuldan eve geldiğinde okul hayatında yaşadığı sorunlarını söyleyecek bir anne olmadığından dolayı başarısızlık gösterdiği görülmüştür. Bu tür sorunlar hiç şüphe yok ki, bütün çağdaş topluluklarda yaşayan ailelerin en büyük sorunudur. Bu sorunlar sürekli olarak değişiklik gösteren toplumsal değişiklikler yüzünde her zaman hızla devam etmektedir (Razon, 1981).

Bu sebeple çağdaş psikiyatri uzmanları psikolojik rahatsızlığı olan bir bireyin tedavi edilmesinden çok, bu bireyin içerisinde yaşamını sürdürdüğü aile ortamını dikkate almaktadırlar. Yaşadığımız çağda, sosyal gelişme planlarının bireyden ziyade, ailenin dikkate alınarak yapılması bu olaydan dolayı kaynaklanmaktadır. Bilinen bir gerçekte şu ki, çağdaş topluluklarda formal denilen eğitim süresinin 25-26 yaşına kadar uzatıldığı görülmüştür. Bunun yanında bu eğitim zamanının başarılı geçirebilmesi için bireyin birden fazla bilgi birikimine sahip olması illele donatılması lazımdır. Dil bilimi, bilgisayar, müzik, resim, spor gibi dallarda çocuğun yetişmesi ailenin gücünün ve uzmanlığının dışında kalmaktadır. Bu sebeple ailenin doktorlardan, sosyologlardan, psikolog, sanat ve spor alanlarındaki eğitim veren uzmanlardan yardım almalıdırlar. Ebeveynlerin bu dönemdeki görevleri arasında çocuklarını tiyatro salonlarına, opera salonlarına, konser alanlarına, sinema salonlarına, seminer vb. sosyal etkinliklere götürmekle kalmayıp beraber; dergi, kitap, kaset, cd gibi araçları da sağlaması lazımdır. Bu sayılan etkinlikleri yerine getirmek için ailenin iyi bir gelir düzeyine sahip olması gerekmektedir. Bu gelire düzeyine sahip olmayan ailenin karşısına buda büyük bir sorun olarak çıkmaktadır. Bu sorunu aşmak için ebeveynlerin çocuk sayısını azaltmak için aile planlaması yapması gerekmektedir (Aslan, 2002).

Bilinen gerçek şu ki yaşadığımız çağın toplumu insanoğluna birtakım hizmetler ve kolaylıklar sağlarken, insanoğlu da toplum hayatına bu ölçüde çabalayarak emek vermelidir. Bu sebeple ebeveynler bir taraftan kendi ekonomik güçlerinin yettiği ölçüde

çocuk dünyaya getirmeyi planlamak zorunda oldukları gibi, diğer taraftan da dünyaya getirip, yetiştirdikleri çocuklarına çağdaş toplumun sahip olduğu tüm imkânlarını sunmaları gerekmektedir. Bu şekilde yapılan bir değerlendirme; modern toplumlarda “Çocuk sayısı daha az, ama çocuk çok sağlıklı”. Çocuk sayısı daha az ama çocuk çok eğitilmiş” gibi fikirlerin türemesine ve geçerli hale gelmesine olanak sağlamıştır. Toplum hayatının değişmesiyle, ebeveynlerin en çok karşılaştığı önemli bir diğer sorunda, ergenlik yaşına gelen çocuklarına nasıl ve şekilde davranacakları sorunudur. Zira hemen hemen her şeyin çok hızlı değiştiği bu çağımızda ebeveynlerin tutumu daha önce hiç bu kadar hassas ve güç olmamıştır (Aslan, 2002).

Geçmiş dönemlerde toplum hayatında yetişen çocuk yetişkin büyükleri kendine örnek alıyordu. Örnek aldığı o yetişkin kişinin modeliyle adeta kendini özdeşleştiriyordu. Fakat şimdiki zamanda yetişkinler çocukların gözünde geri kafalı, yetişkinlerin eski zamandan kalmış davranışlar sergilendiği anlayışı hâkimdir. Günümüzde bu durum değerlendirildiğinde çocuğun gözünde yetişkinler birer gelecek değil de sanki bir geçmiş haline dönüşmüştür (Gubbels, 1971: 9). Ergen çocuğun yetişkinlere bakış açısı bu şekilde olunca, ebeveynin tutumu, ergen çocuğa nasıl ve ne kadar müsaade etmeli, nerede engel olmalıdır. Bu sınırları belirlemeli ve buna uygun bir çerçeve çizmelidir.

Hızla değişen toplum hayatıyla birlikte ailevi değerlerde süratle değişmektedir. Ebeveynlerin kendi ergenlik dönemlerinde yaşadığı tecrübelerle edindikleri birikimleri maalesef kendi çocuklarına aktaramamaktadırlar. Çünkü yaşadıkları dönemdeki ailevi değerlerle günümüzdeki ailevi değerler farklı özelliklerde sahiptir. Bu yüzden konu ile alakalı mevcut tecrübe ve birikimlerini güncelleyerek çocuklarına rehberlik etmeleri için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Büyükşehirlerdeki kentlerde yaşayan çocuklar yaşam koşullarının vermiş olduğu zorluklarından dolayı sanki aileleri tarafından dışlanmış psikolojisi içerisine girmektedir. Zaten ebeveynlerin işyerleri ile evlerinin birbirinden uzak mesafede olması, özellikle apartmanlarda komşuluk ilişkilerinin neredeyse tamamen bitmesi, televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarının verdiği etki, anne ve babanın geç saatlere kadar çalışması, çocuğun başkasına bırakılarak uzun süre eve gelmemesi, çocuğunun bakımını bakıcılara ya da kreşlere bırakması, çocukla ebeveynler arasında bir uzaklaşmayla birlikte bir kopukluk ve soğukluğun ortaya çıkması bilinen gerçekler arasında yerini almaktadır. Geçmişteki ailevi değerlerle, çağımızdaki değerler arasındaki oluşan farklılıklar, kuşaklar arasında bir çatışma çıkmasına neden olmuştur. Bu yüzden tüm toplum ailevi bağlarını güçlendirmek ve

sağlıklı bireylerin yetişmesi için daha sağlam ve düzenli aile yapıları oluşturmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar(Gürşimşek, 2003).

Aile hayatı, çocukların vakitlerinin çoğunu harcadıkları ve gelişimleri için büyük ölçüde değerli olan ortak yaşantıların benimsendiği doğal etkileşim ortamıdır diyebiliriz. Çocuklar genellikle, okulda eğitime başladıklarında, yetiştiği aile ortamının izlerini taşıdığını söyleyebiliriz. Okul, aslında sadece eğitim-öğretim görevini yerine getirmekle yükümlü olmamalıdır (Cavkaytar, 2000).

Okullar çocukların aileleriyle iş birliği içerisine girmeli, aile ortamının çocuklar üzerindeki etkisi ve bu etkilerden yola çıkarak, herhangi bir sorunla karşılaşması durumunda ona şefkat ellerini uzatmalıdır. Bunun yanında okul öncesi eğitim döneminde amaçlarını belirlenirken, çocuk tek başına düşünülmemeli, başarılı bir okul öncesi eğitim için aile katılımı sağlanarak, ebeveynde eğitim dönemleri içerisine alınmalıdır. Bu bağlamda aile katılımı, çocukların sağlıklı gelişimlerini sürdürebilmesi ve okula hazırlanması amacı ile düzenlenen eğitim etkinliklerini gerçekleştirmek için, okul personeli ve aile bireylerinin birlikte çaba göstermesi (Cavkaytar, 2000) olarak tanımlanabilir.

Bilindiği üzere çalışan anne çocuğuna gereken ilgiyi tam manasıyla veremediğinden, babanın da işlerinin yoğunluğundan çocuğuna vakit ayıramaması çocuğun sevgisiz ve ilgisiz yetişmesine neden olmaktadır. Bu şekilde ebeveynlerin çocuklarını, hayat şartlarından kaynaklanan zorluluklarından dolayı ihmal etmesi oldukça üzücü bir durumdur. Henüz anne ve babasının yüzünü seçemeyen fakat annesi çalıştığı için, annesinin yanından uzaklaştığının farkına varan çocuk aile ortamında yeterince sevgi ve ilgi görmediğinden sosyal hayata uyumu sürekli eksik olur ve çocuğun psikolojik bunalıma girmesine zemin hazırlar. Günümüzde bilinen çekirdek aile bireylerinin dışarıda ve uzakta çalışmak zorunda kalmaları, aile ortamında bir sevgi ortamının oluşmasını engellemektedir (Cavkaytar, 2000).

2.2. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kavramı çocuğun bakımı ile sürekli olarak ilgilenen kişi ile çocuk arasında gelişen ilişki şeklinde tanımlamak mümkündür. Başka bir deyişle çocuğun bakımını yapan kişiye çocuğun yakınlık göstermesi, özellikle çocuğun stresli davranışlar sergilediği durumlarda kendini gösteren, kararlı ve sürekli olarak devam eden duygusal bağa da bağlanma adını verebiliriz (Thompson, 2002).

Bağlanmayı sadece çocuklukla sınırlamak doğru değildir. Çünkü bağlanma bir ömür boyu sürekli devam etmektedir. Bağlanma devam ederken kendine has olan özelliği ve bağlanmayı ifade eden davranışlar değişkenlik göstermektedir. İlk doğal olan anne-çocuk ilişkisi, daha sonraki yıllardaki bağlanmalar için model olabilmektedir (Collins ve Laurson, 2003).

Anne ve çocuk arasında oluşan ilk doğal ilişkide meydana gelen eksiklikler veya ortaya çıkan aksaklıklar bağlanma olayını olumlu iken olumsuz hale çevirebilmektedir. Bu eksiklikler bağlanmayı tamamen değiştirmese de ilişkinin bir kısmını etkisi altına alabilmektedir. Bu bağlamda eksik veya doğal halini kaybetmiş bir bağlanma biçimi o anki süreçte veya daha sonraki süreçlerde bulunan gelişim aşamaları üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bowlby'nin araştırmaları ele alındığında güvensiz bağlanma şekli sonraki yaşam süreçlerinde psikopatolojinin belirlenmesi için ele alınmışken güvenli bağlanma ise sağlıklı dönemlerle birlikte ele alınmıştır (Nakash vd., 2000)

Bağlanma kavramı değerlendirirken, Bowlby (1958) tarafından ele alınan bağlanma kavramı incelendiğinde, bağlanma olayını yaşam süreçlerine göre sıralayarak çocukluk çağındaki bağlanma, ergenlik çağındaki bağlanma ve erişkinlik çağındaki bağlanma şeklinde sıralamıştır. Bireyin yaşamı çerçevesinde ele alarak ne derecede etkilediğini saptamıştır. Aslında olay bağlanma kavramı ve psikopatoloji kavramı arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmaktır. Aslında bağlanma şekli hayatın erken dönemlerinde kendini gösteren ve süreklilik arz ettiği düşünülen, bireyin başka bireylerle ilişki kurma örüntüsüne yön veren bir fenomen olduğunu düşünülebilmektedir.

Bağlanma kuramı üzerinde araştırma yapanlara göre çocuklar emzirme döneminde güvenli veya güvensizlik duygusu bir kez meydana geldikten sonra gelecek dönemde yaşadığı his ve psikoloji çok az miktarda değişkenliğe uğramaktadır. (Hamilton, 2000). Bağlanma biçimlerinin klinik görünümleri farklı farklı özelliklere sahiptir. Bazı bağlanma türlerinde ileriye dönük, bazı bağlanma türlerinde ise geriye dönük fenomenolojik yansımaları bulunmaktadır. Her ne kadar bunu göreceli olarak gözlemek kolay olsa da nesnel olarak gözlemek oldukça zordur (Thompson, 2002).

Bazen yapılan gözlemlerin neticeleri ele alınırken ne ölçüde dış etkiden ayrıldığından emin olmamız mümkün değildir. Anne ve babanın etkilerinin kalitesi, bir ilişki türünün diğer ilişki türü üzerinde nasıl bir etki bıraktığı, annenin dışında kalan önemli bireylerin yeri, aile ortamında meydana gelen kırılmalar üzerinde etkisi gibi

değişkenlerdir. Öte yandan bağlanma ölçüsünün nasıl yapılacağı, daha geç fonksiyonlarla bağlantısının ne olduğu, bağlanmada meydana gelen bozulmaların ele alınıp alınmayacağı gibi önemli sorular mevcuttur (Hamilton, 2000). Bunun yanında bağlanma şekillerini araştırırken karşılaşılabilecek güçlüklerin hesabını yapmak gerekmektedir. Dikkate almamız gereken bir başka bir noktada, çocukluk döneminde güvenli bağlanmanın, daha sonraki zamanlarda ciddi toplumsal olayları ve duygu-durum bozukluğu ile bozulabilme imkânı vardır. Bu sebeple bağlanma şeklinin, çocukluk döneminde ve erişkinlikte farklı açılardan değerlendirilmesi düşüncesinde olan kişiler de bulunmaktadır (Hamilton, 2000; Thompson, 2002).

Bağlanma kuramcılarının düşüncelerine göre ise hayatın erken zamanlarında çocuğun bakımını yapan kişi ile çocuk arasındaki ilişkiyi belirleyen ve kendilik duygusunun başkalarının tasarımlarını ruhsal yapıda içine alan bağlanma biçimi göreceli olarak gözlemlendiğinde değişmemektedir (Bowlby, 1958). *"Bireyin başka bir birey ile samimi bir arkadaşlık kurup kurmadığı, bu arkadaşlığın destek verebilen ve koruyabilen nitelikleri barındırıp barındırmadığı, yaşamının her safhasında ve yakın arkadaşlıklarda gözlem altına alınabilir"* denilmektedir (Bowlby, 1979).

Bowlby bu kuramı ele alırken henüz yeni dünyaya gelen bebekler, sadece onların bakımını yapan ve onların korumasını gönüllü olarak yapan bir kişinin himayesinde hayatlarını devam ettirebilirler düşüncesinden hareket etmektedir (Bowlby, 1969). Bebek bakımını yapan aile bireyi ile etkileşimin oluşmasını yardımcı olabilecek hallerle (gülümseme, emme, dokunma, izleme, ağlama) birlikte donanımlı bir şekilde olarak dünya hayatına gelirler. Bebek ilk doğduğu günden itibaren sahip olduğu bu nitelikleri, bebek bakımını yapan birey ile düzgün ve kararlı bir etkileşimle ortaya çıkarak gelişir.

Bağlanma sürecini zamanlara böldüğümüzde; bebeğin doğumundan 8 ile 12 haftasına kadar olan döneme bağlanma öncesi dönem denilmektedir. Bu dönemde bebek genelde annenin uyarılarıyla birlikte hareket etmeye başlamaktadır (Bowlby,1958). Çevresindeki kişilere yönelme davranışı gösterir ancak kişileri ayırt edebilme yetisi yoktur ya da çok kısıtlıdır. Bağlanmanın en baştaki işareti 8 ile 12 hafta arasından 6 aya kadar uzanan ikinci dönemde meydana gelir. İkinci dönemde bebek anneyi kendisine yabancı görünen kişilerden ayırt etmeye ve anne üzerindeki dikkatini artırmaya başlar. Bağlanmanın net bir şekilde ortaya çıktığı dönem üçüncü dönem olarak bilinmektedir. Bu bağlanma genellikle 6-24 ay arasında meydana gelmektedir (Bowlby, 1958).

2.2.1. Çocuklukta Bağlanma Stilleri

Teknolojinin hızla gelişimiyle, insanoğlunun yaşam kalitesi bir taraftan artarken diğer taraftan bu gelişmelerin ortaya çıkardığı değişikliklere uymanın zorluğu bilinen önemli bir gerçektir. Bu değişikliklerin ortaya çıkardığı gereklilikler, psikolojik değişimlerle ilgili araştırma yapanların en önemli ortak görüşüdür. Bu diyalektik sonuç, Freud (1999) tarafından belirtildiği gibi huzuru olmayan gelişimin en önemli göstergeleri arasında yerini almaktadır. Hiç şüphe yok ki bu dönemde zihinsel uyum gösterme süresi kısa olan ve zorlanmadan uyum gösterebilenlerin sağlık durumlarının biraz daha iyi olduklarını söylemek mümkündür. Psikoloji alanında yapılan çalışmalar en başta olmak üzere, insan merkezli bilimsel sahalarda yapılan çalışmalar, sadece insanoğlunun uyumlarını ve gelişimlerini daha sağlıklı bir hale getirmek için araştırmalarını sürdürmektedirler. Bahsi geçen çalışma, bu genel amaca yardımcı olmak için, yeni durum ve uyarıcılara daha uyumlu etkiler vermeyi ele alan bilişsel esneklik ile bağlanma stilleri, akılcı olduğu kabul edilmeyen inanışlar ve psikolojik belirtilerin birbiriyle olan ilişkisini incelemiştir.

Daha önceden bilinen durumlara olumlu tolerans göstermek, bir görüşten öbürü görüşe geçiş yeteneği veya değişik sorunlara birden fazla strateji ile bakma gücünü ele alan Stevens (2009) bilişsel esneklik, insanoğlunun kendisine verilen imkanların farkında olması, yeni değişikliklere ayak uydurması ve bu değişikliklere yönelik olarak kendisini etkili biri olduğunu düşünmektedir.

Bilişsel esneklik kavramı, çocuğun bilişsel ve sosyal olarak gelişim göstermesinde önemli rol oynamaktadır. Çocukta eğer bilişsel esneklik yeteri miktarda varsa, çocuk karşısına çıkan değişikliklere ve zorluklara kolaylıkla baş edebilir. Ayrıca bu alternatif görüş ve öneriler ortaya atabilirler (Altunkol, 2011; Stahl ve Pry, 2005). İç ve dış stresörlerle baş etme kapasitesi ile aile bireyleriyle iletişim kurulabilecek ortamlarda yetişkinlerin daha başarılı olma durumları üzerinde de uyumlu olan (Koesten, Schrodte ve Ford, 2009) bilişsel esneklik, kişinin daha sağlam bir hayat yöntemi geliştirmesine yönelik olarak yetkinlik inancına sahip olmasında oldukça önemli bir özelliğe sahiptir (Martin, Anderson ve Thweatt, 1998).

Spann ve arkadaşlarının görüşlerine (2012) göre, insanlar çocukluk dönemlerinde maruz kaldığı fiziksel istismar ve ihmale neticesinde, kendisinde bulunan yönetici işlevler olumsuz yönde etkilenecek, bilişsel esneklikleri azalmaktadır. Öte yandan, sağlıklı bağlanma stilleri başarılı olanların daha sonraki dönemlerde, olumlu

ilişkilerinin meydana geleceğini ortaya atmaktadır (Kart, 2002; Terzi ve Cihangir, 2009; Towler ve Stuhlmacher, 2013). Yeterince esnek olamayan çocuklar, katı bir şekilde davranarak aynı hataları tekrarlar ve yeni durumlarla başa çıkamazlar.

Bir çalışmada, bilişsel esnekliğin yordanmasında bağlanma stilleri, akılcı olduğu kabul edilmeyen inançlar ve psikolojik belirtilerin katkıları ele alınmıştır. Bu çalışmada Mersin Üniversitesi'nde birbirinden farklı fakülte ve bölümlerde tahsil gören öğrenciler üzerinde yapılan anketlerin sonucunda ortaya çıkan verilerden faydalanılmıştır. Çalışmada ortaya çıkan verilerin bir araya getirilmesi için Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği, Bilişsel Esneklik Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi, ve Kısa Semptom Envanteri gibi yöntemler uygulanmıştır. Veriler üzerinde çözüm sağlanması için çoklu ve adımsal regresyon analizlerinden faydalanılmıştır. Araştırma neticesinde, bağımsız değişkenlerin tamamının bilişsel esnekliğin açıkladığı yaklaşık oran %41 olarak ölçülmüştür. Ayrıca adımsal regresyon analizinin ortaya çıkardığı sonuca göre ise öğrencilerde saplantılı bağlanma, akılcı olduğu kabul edilmeyen inançlar, bilişsel esneklikler ve anksiyete değişkenlerince yordandığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanında yönetici işlevlerin diğer alt gruplarını ele aldığımızda bunlar; sınırlandırma, sezgi, çalışan bellek, planlama, odaklanma, hedef seçme, öz düzenleme ve dikkat ile geri bildirimdir (Blair, Zelazo ve Greenberg, 2005; Hughes, 2002; Stevens, 2009). Çocuklarda Yönetici işlevler özellikle birinci yaştan sonra gelişmeye başlamaktadır. Bu gelişme çocukluk döneminde ve ergenlik dönemi boyunca sürekli devam eder ve geç yetişkinlik çağında azalır (Stahl ve Pry, 2005).

Gençlere göre çocuk ve yaşlıların yönetici işlevleri performans bakımından güçleri oldukça yavaştır (Zelazo, Craik ve Booth, 2004). Bu yüzden, insanlar hayatlarının ilk zamanlarında başkalarıyla kurdukları ilişki biçimleri, yönetici işlevleri ve bilişsel esneklik ile psikolojik belirtileri üzerine etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bebeklik çağından itibaren gelişim göstermeye başlayan ve temel özellikler kendi ve başkalarıyla ilgili zihinsel yapılara dayanan bağlanma biçimleri psikolojik sağlık üzerinde etkili olabilmektir.

2.2.2. Yetişkin Bağlanma Stilleri

Yetişkin bağlanma stillerini ele aldığımızda bu bağlanma stillerinin zihinsel modeller üzerinde sahip olduğu olumlu ya da olumsuz şekilde etkilemesi, kurmuş olduğu ilişki biçimlerini hissettiği şekilde korumaya alan birinin sosyal çevre ortamının

(kişinin en çok önemseydiği başkalarının) ortaya attıkları tepkileri ne düzeyde kararlı ve güvenli olduğunu saptadığını ve bireyin kendisini ne derece seilmeye layık olarak gördüğü üzerinde doğrudan etki eder.

Algıların farklılaşması da göreceli olarak durgun bir karaktere sahip olan bağlanma stilini meydana getirir (Main, Kaplan ve Cassidy, 1985). Ainsworth ve arkadaşlarının görüşlerine göre (1978), “Yabancı Durum” diye tabir edilen daha önceden üzerinde deney yapılmış bir yöntemle Bowlby’nin kuramının esas varsayımlarını incelemiştir. Bu yöntemle göre, henüz 12 ile 18 aylık dönemdeki çocuklar düzenli olarak kısa zaman aralıklarda önce annelerinden ayrılır, daha sonra çocuk bir yabancı ile aynı ortamda baş başa bırakılır ve son olarak çocuk tekrar annesinin yanına getirilir. Bu yöntemle çocuğun bağlanma sisteminin pozitif hale getirilmesi hedef alınmaktadır.

Yetişkin Bağlanma Stillerini Bowlby (1969), açıklarken bağlanma olayı beşikten başlayarak mezara kadar sürekli devam ettiğini vurgulamaktadır.

Kişi yaşamı boyunca bu süreç içerisinde olduğunu ve genç yaşlarda meydana gelen zihinsel modellerin aşırı bir değişikliğe uğramadan yetişkinlik yıllarında da işlev görebilecek düzeyde olduğunu ortaya atmaktadır.

Bağlanma konusundaki araştırmalar uzun süre bebeklik ve çocukluk dönemleri ile sınırlı kalmıştır. Ancak son yıllarda, Bowlby ve Ainsworth’ün yaklaşımları yetişkinlik dönemi için de sınanmaya başlanmıştır (Hazan ve Shaver, 1994).

İlk olarak Main ve arkadaşları (1985), yarım olarak ele alınmış bir görüşme ölçeğinden faydalanarak yetişkin insanların çocukluk döneminde yaşadıkları anıları ve tecrübelerinin temelini Ainsworth’ün ortaya attığı üç bağlanma stiline yetişkinlik dönemi içerisinde de etkili olabileceğini belirlemişlerdir.

Diğer taraftan Hazan ve Shaver (1987) ise romantik ilişkileri bir bağlanma süreci olarak ele almış ve romantik sevgilerdeki tutum ve inançların temelinde yetişkinlerin, Ainsworth ve arkadaşlarının sınıflandırmalarıyla aynı doğrultuda sınıflandırılabilirliğini belirtmiştir.

Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) ileri sürdükleri bağlanma profillerini romantik ilişkilere uyarlayan Hazan ve Shaver (1987) her bağlanma stiline karşılık gelen üç paragraf cümlesinden meydana gelen bir bağlanma stilleri ölçeği tasarlamışlardır. Bu çalışmada güvenli bağlanma stiline onları en iyi şekilde tanımladığını söyleyen katılımcıların, başka gruplara göre gerek romantik ilişkileri

hakkında olsun gerekse çocukluk dönemlerinde anne ve babaları ile olan ilişkileri hakkında olsun daha olumlu yaşantı ve inançlara sahip olduklarını kavramıştır.

Tahmin ettiğimiz gibi, güvenli bağlanma stili yönteminin ilişkilerinde sezdiğimiz sıcak ve güvenli bağlılık açısından olumlu yönde, kıskançlık açısından da olumsuz yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Başka bir açıdan baktığımızda, kaygılı/tutarsız katılımcı gruplar ilişkilerinde çok daha fazla kıskanç, eşleriyle olan ilişkilerinde ve diğer kişilerle yaşadığı ilişkilerinde takıntılı, aşırı derecede duygusal ve sürekli, gel gitleri olan bireyler oldukları ortaya çıkmıştır. Kaçınan bağlanma stilinde yer alan katılımcı grup ise öteki gruplara nazaran kendileri dışındaki insanlara en az miktarda güvenen gerek ilişkilerinde gerekse romantik ilişkiler hakkındaki düşünceleri olumsuz bir beklenti içerisinde. Bu grup birtakım inançlara sahip, insanlarla yakın ilişkiler kurmaktan çekinen bireyler oldukları belirlenmiştir. Hazan ve Shaver (1987) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda elde ettikleri veriler, yakın ilişkilerle ilgili yapılan diğer araştırmalarda da sürekli tekrar edilmiştir.

Bu tür çalışmalarda dikkat edilmesi gerek en önemli nokta yakın ilişkiler içerisinde yer alan temel süreç, duygusal süreç, bilişsel süreç ve davranışsal süreçler sonucunda meydana gelen bağlanma stilleri ile bağlanma kuramının belirlediği yönle ilişkili olduğu belirlenmiştir (Bartholomew, 1993). Bu bağlamda yetişkinler için ele alınan bağlanma stilleri içindeki dağılımı (% 20 oranında kaygılı/kararsız, % 25 oranında kaçınan ve yaklaşık % 55 oranında ise güvenli olduğu), Ainsworth'ün yapmış olduğu Yabancı Durumu temelindeki araştırmalarda henüz daha küçük yaşta çocukların kitlesel dağılımı ile neredeyse aynı orandadır.

Buna benzer olarak başka şekilde ortaya çıkan veriler doğrultusundaki sonuçlar ve dağılımlar batı kültüründeki Avustralya ülkesi (Feeney ve Noller, 1990) ve İsrail ülkesi (Mikulincer, Florian ve Tolmacz, 1990) gibi diğer Batılı veya "bireyci" diye tabir ettiğimiz milletlerde de olduğu görülmüştür. Ancak, yetişkinlikte bağlanma ilişkisi üzerinde çalışan araştırmacılar çocuk, anne ve baba arasında meydana gelen ilişki sonucunda ortaya çıkan bağlanma şekli ile romantik eşler arasında oluşan bağlanma şeklinde farklılık gösterdiğini özellikle vurgulamışlardır. Örnek vermek gerekirse Shaver, Hazan ve Bradshaw (1988: 74) romantik sevginin bağlanma stili, bakım ve cinsel birleşme sistemlerini içine aldığını ve bu özellikleriyle erken yaşlardaki ya da çocuk yaşta bağlanmaya benzemediğini ileri sürmektedir. Ayrıca yetişkinliklerin bağlanma stilleri incelendiğinde bu bağlanma stillerinin sayısının ne kadar olduğu konusunda da farklı görüşlerin olduğunu söylemek mümkündür.

Bartholomew (1990) çocuklarla yetişkinlerin bir arada olduğu ve özellikle görüşme yönteminin uygulandığı çalışmalardan uzak duran bağlanma stili içinde kategorilere ayıran kişilerin kendi içlerinde birbirinden farklı davranışsal örüntüleri açığa çıkardıklarını öne sürmektedir. Başkaları ile kurulan yakın ilişkilere önem vermeyen, başkalarıyla olan ilişkilerinde gerilim yaşadığını kabul etmeyen bireylerle, başka bireyler yakınlığında rahatsız olan ve yaşamış olduğu ilişkilerinde kaygılandığını belirten bireylerin bağlanma biçimlerinin birbirine benzemediğini ortaya atmıştır. Bu nedenle, Bartholomew ve Horowitz(1991) yetişkin bağlanma stillerini yukarıda belirtilen farklılıkları da önemseyerek, Bowlby'nin ele aldığı zihinsel modeller kavramını tanımını yeniden yapmıştır.

2.2.3. Çocuk ve Yetişkin Bağlanma Stilleri ile İlgili Gelişimsel Araştırmalar

Çocuk ve yetişkin bağlanma stilleriyle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde öncelikle Bartholomew'in Dörtlü Bağlanma Modelini Bowlby'in düşüncesine (1969) göre bağlanma tecrübelerinin temel bağlantısında meydana gelen zihinsel modeller birbirinden farklı olan iki bölüm içerisinde sınıflandırmamız mümkündür. Bunlardan birincisi "bağlanma figürünün genel manada korunma ve destek çağrılarının karşılık bulabildiği türden olarak görülüp görülmediği düşüncesi, ikincisi ise bireyin kendisini diğer bireylerle, bağlanma figürü yönünden özellikle, yardıma ihtiyaç duyan birisi olarak görüp görmediği düşüncesidir. Mantıksal açıdan düşündüğümüzde, bu değişkenler birbiriyle ilişkili değildir. Uygulama açısından düşünüldüğünde ise birbiri içerisine geçmiş bir şekildedirler.

Sonuç olarak, bağlanma figürü ve benlik modeli birbirlerini tamamlayıcı ve karşılıklı olarak birbirlerini destekleyecek şekilde gelişme gösterirler.” Bu tanımlama ışığında Bartholomew ve Horowitz (1991) benlik ve başkaları modellerinin bağlanma stillerini meydana getiren temel boyutlar olduğunu belirtmektedir. Benlik modelinin olumlu şekilde görülmesi başkalarının onayına bağlanmadan meydana gelen, kendisiyle özleştirilen yüksek bir saygı ve sevebilme duygusu şeklinde ele alabilmemiz mümkündür. Benlik modelinin olumsuz şekilde görülmesinde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Kişinin kendisiyle özdeşleşen saygısı düşük ve başkalarının görüşlerine onay alma ihtiyacı taşımaktadır.

Başkaları modelinin olumlu olması birey açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü birey başkalarına hem ulaşabilme yönünden hem de güvenilebilme

yönünden beklentiler içerisine girmektedir. Ayrıca kişi ve başkalarıyla yakın ilişkiler içerisine girmekten hoşlanır ve başkalarından destek almak gibi davranışlara sahiptir. Başkaları modelinin olumsuz olmasında ise birey yakınlık kurmaktan kaçınır, başkalarından sosyal destek alma ve sosyal destek sağlamaya ilgi duymamaktadır. Aynı zamanda kişinin, insan ilişkilerinde olumsuz beklentilere sahip olduğunu ifade etmek mümkündür (Feeney, Noller ve Caller 1994; Griffin ve Bartholomew, 1994a, 1994b; Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bartholomew ve Horowitz (1991) çocuk ve yetişkin bağlanma stillerini ele alırken, bu bağlanma stillerinin pozitif ve negatif kutupları inceleyen zihinsel modellerin birleştiği noktada yer aldığını belirtmişlerdir. Bu şekilde iki boyutun topolojik yönde çaprazlanması durumunda toplamda dört temel bağlanma stili meydana geleceğini ortaya atmışlardır. Güvenli bağlanma stili aslında olumlu benlik bağlanma modeli stili ve başkaları bağlanma modeli stili kapsamaktadır.

Buna bağlı olarak, güvenli kişileri olumlu benlik modelinin algısını ve kendini sevmeye değer görme duygusunu başkalarının güvenilir, destek veren, ulaşılabilir ve iyi niyetli olduğuna dair olumlu beklentilerle birleştirir. Bu özellikleriyle güvenli kişiler, hem başka bireylerle yakın ilişkiler kurmayı rahatlıkla yapabilir hem de bağımsız bir şekilde yaşamayı başarabilmektedirler. Başka bir model olarak bilinen sosyal ilişkiler modelini ele aldığımızda bu model hem ergenlik döneminde hem de erişkinlik dönemlerinde bağlanma modelleri konusunda yapılmış olan araştırmalar, genelde güvenli bağlanma türünün bireylerarası ilişkiler açısından çok bireylerin içsel çalışan modellerinin üzerinde durmuştur (Kapçı ve Küçüker, 2006; Bowlby, 1969). Bowlby (1969), çocukluk çağındaki bağlanma profiliyle meydana gelen örüntülerin ergenlik çağıının son zamanlarına doğru bireyin kendi iç dünyasında çalışan bağlanma modellerince genelleştirilip, biçimlendirilerek etkileşim biçimlerine dönüştüğünü ortaya atmıştır (Thompson, 2002).

Buna bağlı olarak bireyin içsel çalışan modelleri, bireyin diğer ilişkilerine karşı davranışlarını ve beklentilerini kapsamaktadır. Bu bakış açısıyla kararlı bir biçimde, ergenlik çağına girenler ve erişkinler öz bildirim ölçeklerinden faydalanarak yapılan çalışmalar neticesinde, bireylerin ebeveynler, kardeşler ve eş gibi yakınlarıyla yaşadıkları ilişkilerindeki beklentilerinden daha da yakın ilişkiler beklemişler veya romantik sevgilerindeki beklentilerini ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda çocuğun ebeveynlerine karşı hissettiği bağlanma modelini araştıran çalışma türleri de bu sonucu doğru bumlamamaktadır (Kapçı ve Küçüker, 2006). Cook, bağlanma ilişki modellerinin

kavram haline getirilmesinde kuramsal bir belirsizliğin ortaya çıktığını ileri sürmüştür (Kapçı ve Küçüker,2006). Belirsizliğin yanında, bağlanma stillerini araştırmak amacıyla, kişisel düzey analizinin tek düzeyinin mi yoksa analizin çift düzeyinin mi uygunluğu kontrol edilmiştir. Ayrıca eşinin etkileme yönünden öneminin ne derecede ele alındığını konu edinmiştir.

Belirtilen görüş bağlanma biçiminin niteliğini anlamak için sadece bir tane bağlanma profilinin değil diğer bağlanma profillerinin de ebeveyn ve kardeşlerin etkisinin ele alınması lazımdır. Aslında burada dikkate alınması gereken ikinci durum ise bağlanmanın niteliğinin belirlenmesinde bağlanma biçimidir. Çünkü bağlanma biçimi incelenen bireyin karakterleri belirlenmesinin yanında bağlanma profilinin özelliklerinin de bilinmesi bağlanma biçiminin niteliğini açığa çıkarır.

Bağlanma literatürü bağlanma biçimlerinin modelleri arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmak maksadıyla, olabilecek üç açıklamayı ileri sürmektedir. Bunlardan birincisi bağlanma biçimi incelenen bireyin karakteristik özellikleri bağlanmanın niteliğini belirler sayıltıdır. Olabilecek ikinci açıklamaya göre bağlanmanın niteliği bağlanma profilinin karakteristik özelliklerince ortaya çıkmaktadır.

Bağlanma profilinin sorumlu/sorumsuz ve duyarlı/duyarsız, gibi karakteristik özellikleri bağlanma biçiminin niteliğini açığa çıkarır. Son olarak üçüncü açıklama incelendiğinde ise özel bağlanma ilişkisinin karakteristik özelliği bağlanma biçiminin niteliğini ortaya çıkarır (Collins ve Laurson, 2003). Bağlanmayla ilgili yapılan araştırmalarda, bireyin karakteristik özelliğini, bağlanma profilinin özelliğini ve özel bağlanma ilişkisini birlikte incelemek maksadıyla ortaya çıkan bulguların detaylı olarak analiz edilmesi gerekmektedir.

Yetişkinler ve çocuklar için başka bir bağlanma stili de Sosyal İlişkiler Modelidir. Bu model genellikle çoklu ilişkilerin ele alınması için ortaya konulmuş istatistiksel bir modeldir diye tanımlanmıştır. Sosyal İlişkiler Modeli incelendiğinde bu modeli etkileyen dört etki bulunmaktadır. Bunlardan birincisi aktör etkisi, ikincisi eş etkisi, üçüncüsü ilişki etkisi ve son olarak dördüncüsü ise grup veya aile etkisi olarak nitelendirilebilir. Şimdi bunlar tek tek açıklandığında; birincisi aktör etkisi, bireyin diğer kişilerle ilişkiye adım atarken açığa çıkardığı kişisel özelliktir şeklinde tanımlamak mümkündür. İkincisi eş etkisi, bireyin diğer insanların etkisinden dolayı hissettiği düşünceler, duygular ve sergilediği davranışlardaki kararlılıktır. Üçüncüsü ilişki etkisi, kişinin kendisi için özel olan partnerine özel uyumunu belirtir. Bu etkileşim bağlanmada

iki kişi arasındaki meydana gelen farklı ilişki modelini açığa çıkarır. İlişki etkisi ortaya çıkarılırken aktör ve eş etkisi dikkate alınmaktadır.

Son olarak ele alacağımız etki ise grup veya aile etkisidir. Bu etki ailede bulunan tüm bireylerin birtakım karakterler yönünden benzerlik göstermesine katkı sunan etkidir. Bu karakterlere örnek verilecek olursak; ırksal değişkenler, dini değişkenler, kültürel değişkenler veya ekonomik değişkenler söylenebilir.

Sosyal İlişkiler Modelinin alışmaları ebeveyn ve birden fazla çocuğa sahip aileler üzerinde uygulanabilmektedir. Yukarıda sayılan dört etkinin dışında Sosyal İlişkiler Modeli grup dâhilinde yer alan karşılıklı etkileri de görmemize imkân sağlar. Kişisel düzeyde, aktörle eş arasındaki karşılıklı ilişkiler olduğu ileri sürülebilir. Çift düzeyinde ise iki ilişki etkisinin birbiri arasındaki ilişkilerini ele almak mümkündür.

Sosyal İlişkiler Modelini ele alarak yapılan araştırmalar incelendiğinde bağlanma biçiminin karakterinde yalnızca bağlanma biçimi incelenen bireyin karakteristik özelliklerinin yanında daha önceden bahsi geçen eş ve ilişki etkisinin de önemli olduğu ortaya çıkmıştır (Collins ve Laurson, 2003; Kapçı ve Küçüker, 2006; Bowlby, 1969). Cook gerçekleştirdiği bir çalışmada, bağlanma biçiminin karakterini ortaya çıkaran en önemli faktörün aktör etkisi olduğunun farkına varmıştır. (Kapçı ve Küçüker, 2006). Ancak aynı çalışmada eş ve ilişki etkisinin de bağlanma biçiminin niteliğini açıklamada önemli bir yere sahip olduğu belirtilmiştir. Cook, aile ya da grup etkisi diye tabir edilen anlamlı etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur (Kapçı ve Küçüker, 2006).

Buist ve arkadaşları SİM'i kullanarak yaptıkları çalışma da aktör, eş, ilişki ve aile etkisinin bağlanma biçiminin niteliğini açıklama da anlamlı etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır (Collins ve Laurson, 2003).

2.3. Ebeveyn Tutumları

Ebeveyn tutumlarını sınıflandırırken bu tutumlar somut olarak ortaya çıkmasa da davranışlar aracılığıyla kendilerini açığa vurarak ortaya çıkmaktadır. Anne babanın ocuk yetiştirme tutumu hiç şüphe yok ki çocuğun gelecek hayatındaki davranışlarını, hal ve hareketlerini insanlarla olan ilişkilerinde rol oynayacak önemli etkenlere sahiptir. Ebeveynlerin ocuk yetiştirmedeki davranışları aynı zamanda çocukların fiziksel gelişim, psikososyal gelişim, dil gelişimi, cinsel gelişim ve bilişsel gelişimleri açısından oldukça önemli ölçülerde etkisi altına almaktadır (Senemoğlu, 2009).

Anne ve babaların sergiledikleri çocuk yetiştirme tutumu, ilerde çocuğun kişiliğinin oturmasında, olumlu yönde etkisi altına alabildiği kadar olumsuz yönde de etkisi altına almaktadır (Ceyhan, 2000). Güngör (2002) anne ve babaların kendi ebeveynlerinden öğrendikleri tutumları, içinde yaşamış oldukları çevre ortamı, tahsil durumları vb. nedenlerle birlikte kendi kişilik karakterlerinin de çocuklarının eğitiminde etkili olabilecek yetkiye sahip olan davranış tutumları üzerinde rol oynamamaktadır.

2.3.1. Ebeveyn Tutumlarının Sınıflandırılması

Ebeveyn tutumlarının, çocuğun sosyal gelişimindeki etkilerini aşağıda belirtilen maddelerle sıralamak mümkündür Yavuzer (2008). Bunlar:

- Anne ve babalar, çocuklarının gruplar içerisinde kararlı kişiler olabilmeleri için onlara güven duygusunu kazandırmaya çalışırlar.
- Anne ve babalar çocuğun sosyal ortamlara kabul edilebilmeleri için gerekli ortamı hazırlamaya çalışırlar.
- Çocuklarının sosyalleşmeyi öğrenmeleri için, kabul edilebilir uygun davranış modellerini içeren bir örnek oluştururlar.
- Ebeveynler çocuklarının sosyal yönden onaylanmış davranış biçimlerini geliştirmek için onlara çok iyi bir rehber olurlar.
- Anne ve babalar çocuklarının sosyal hayata ayak uydurmalarının sağlanması için her türlü problemlere çözüm üretirler. Ayrıca uyumun sağlanması için fiili ya da sözlü olarak kazanmaları için ellerinden geleni yaparlar.
- Anne ve babalar çocuklarının gerek okul hayatında gerekse sosyal hayatında başarı göstermesi için onların yeteneklerini canlandırır ve bu yeteneklerin gelişmesi için katkıda bulunur.

Ebeveyn tutumlarının birçoğu aslında farklı araştırmacılarca incelenmiştir. Yavuzer (2008) yaygınca görülen ebeveyn tutumlarını; haddinden fazla koruma, aşırı derecede hoşgörülü davranma, çok fazla üzerine düşme, kabul etmeme ya da kabul etme, çocukları baskı uygulama, çocukların isteklerine boyun eğme ve çocuklara birbirinden farklı davranışlar sergileme gibi konuları araştırmıştır (Yavuzer, 2008).

Diğer bir araştırmacı ise Yörükoğlu (1978) ebeveyn tutumları, hal ve hareketleri, sıkı tutumlar, gevşek tutumlar, tutarsız tutumlar ve demokratik tutumlar şeklinde

incelemiştir. Baumrind (1966), ise alana farklı bir bakış açısı ile bakarak, bu tutumların altında görünmeyen davranışları ve davranış biçimlerini beraber ele almıştır.

Baumrind (1966) da ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme şekillerini; izin verici (aşırı hoşgörü gösterme) tutum, baskıcı(otoriter) tutum ve demokratik olarak bilinen (ılımlı-otoriter) tutum şeklinde sınıflara ayırmıştır (Hale, 2008). Anne ve baba tutumları ile ilgili modeller üzerine yaptıkları çalışmalar sonucunda ebeveyn tutumlarını otoriter(baskıcı) tutum, demokratik tutum, hoşgörülü tutum ve ihmalkâr tutum şeklinde gruplara ayırmışlardır (Hale, 2008).

Yapılan çalışmalar neticesinde ebeveynlerin tutumlarını; demokratik tutum sergileyen ebeveyn grubu, ilgisiz (serbest) tutum sergileyen ebeveyn grubu, baskıcı (otoriter)tutum sergileyen ebeveyn grubu, aşırı miktarda korumacı tutumu sergileyen ebeveyn grubu, hoşgörülü tutum sergileyen ebeveyn grubu, aşırı miktarda hoşgörü sergileyen ebeveyn grubu, reddedici tutum sergileyen ebeveyn grubu, dengesiz tutum sergileyen ebeveyn tutumu şeklinde anne babaları gruplara ayırmak mümkündür.

2.3.1.1. Aşırı Koruyucu Tutum

Aşırı koruyucu tutum gösteren ebeveynler çocuklarına gereğinden fazla özen göstererek, onları hak ettiklerinden daha fazla koruyup kollarlar. Bu koruyup kollamaya bağlı olarak çocuklarının her türlü davranışına sınırlamalar getirerek, çocukları hakkındaki her kararı bizzat kendileri vermek isterler (Demiriz ve Öğretir, 2007). Bu tutum bazen öyle bir hal alır ki çocuk kendi başına kıyafetlerini giyebildiği ve yemeğini yiyebildiği halde çocuğa sürekli sevgi ve şefkat göstererek çocuğa adeta bebek muamelesi yaparlar. Anne ve babanın gösterdiği bu özveri karşısında çocuk üzerinde ezici isteklerde bulunma hakkı olduğunu öne sürerek, çocuktan bu özveriyi kavrayabileceğini düşünmektedirler. Anlatılan bu olaylar en çok anne ve çocuk arasında görülmektedir. Annenin kendi içerisinde daha önceden yaşadığı duygusal boşluğun var olması ve bu boşluğu ancak diktatörce davranma eğilimi içerisine girerek kapatabileceğini düşünmektedir.

Ömeroğlu'na göre (1996) annenin evlilik hayatında eşinin ona çok az vakit ayırması ya da annenin çocukluk yıllarında sevecenlikten yoksun bir şekilde büyümesinden dolayı kendi çocuğu üzerinde, aşırı koruyucu bir tutum sergilemesinde rol oynadığını ileri sürmektedir. Anne ya da babası tarafından aşırı korunan çocuklar toplum hayatlarında, sorumluluk alma bilincine sahip olamayan ve şımarık olabileceği

kadar özgüven problemi yaşayan ve girişken olmayan yoksun, pasif bir karaktere sahip olabilmektedirler. Aşırı korumacı tutum sergileyen ebeveynlerin çocuğu ebeveynlerinde aşırı bir bağımlılık ortaya çıktığı gibi her isteğini ağlayarak elde etmek istemesi, bazen mızızlanması ve olaylar karşısında inatçı bir tutum sergilemesi gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Navaro,1989). Bu çocuklar yaşamlarında sürekli birine bağlı olma gereksinimi duymaktadırlar (Yavuzer, 2008).

2.3.1.2. İlgisiz Tutum

İlgisiz tutum sergileyen ebeveynler çocuklarının yetişmesinde yeterince sorumluluk almayan ve çocuklarına karşı ilgi göstermede cimri davranan anne ve babalar olarak bilinmektedir. Bunların çocuklarına ayırdıkları zaman oldukça azdır. Bu zaman az olduğu için çoğu zaman çocuklarını kontrol etmek ve onlara rehberlik etmek oldukça güçtür. Bu gruba dâhil olan anne ve babaların genelde çocuklarının varlığı ya da yokluğu pek umurlarında olmamaktadır (Cüceloğlu, 1993). Çünkü bu tutumdaki anne ve babalar kendilerini en başta düşündüklerinden çocuğu sürekli arka plana atmaktadır. Önce kendi ihtiyaçlarını karşılar sonra zamanları varsa çocuklarına ayırırlar. Hatta bazen bu durum öyle bir hal alır ki anne ve babalar çocuklarına karşı olan davranışlarında “ihmalkâr” derecesine ulaşan bir sorumsuzluk gösterebilmektedir (Bornstein ve Zlotnik, 2008). Bunun yanında çocuk bazen anne babadan isteklerini karşılaması için talepte bulunduğu anda, ebeveynler çocuklara düşmanca bir tavır sergilerler (Yavuzer, 1998).

Yapılan araştırmalara göre çocuk doğduktan 2 yıl sonra, eğer anne çocuğuna karşı ilgisiz davranışlar sergilerse, ileride çocukla anne arasında sorunlu bir bağımlılık oluşacağını, sosyal hayat, bilişsel ve hatta çocuğun fiziksel gelişiminin bile yetersiz olacağını kanısına varılmıştır (Bornstein ve Zlotnik, 2008).

2.3.1.3. Demokratik Tutum

Çocuklarına karşı demokratik tutum sergileyen ebeveynler özgüvenleri yüksek, anlayışlı kişiliğe sahip anne ve babalardır. Bu ebeveynlerin çocukları büyüdükçe daha önce üzerlerine aldıkları sorumluluğu artırarak ve genel anlamda çocuklarının bireyselliğine saygı duyanlardır (Hale, 2008).

Demokratik tutum sergileyen anne ve babalar çocuklarına değer vererek onların özerk ve bağımsız bir kişilik geliştirmelerine yardımcı olurlar (Kulaksızoğlu, 1998). Bu

tutumdaki ebeveynlerin çocukları anne ve babalarından memnun, özgüveni yüksek, atılgan, kendilerine olan saygıları yüksek çocuklar olarak bilinmektedir (Bacanlı, 2005).

Demokratik tutumlu ebeveynler çocuklarını yetiştirirken çok iyi rehber oldukları söylenebilmektedir. Çocuklarına yapmaları ve yapmamaları gereken davranışları toplumsal değerleri ve ahlak kurallarını gerekçeleriyle birlikte kibarca anlatırlar. Otoriteye her ne kadar çok önem verseler bile otoritenin özerklikle birlikte dengelenmesi için çaba gösterir (Baumrind, 1966).

Demokratik tutum sergileye anne ve babalar çocuklarına sözel olsun fiziksel olsun hiçbir şekilde şiddet uygulamaz, anne ve baban tavrı aslında çocuğa değil de çocuğun yapmış olduğu harekete binaen yapılmaktadır. Anne ve baba sürekli tutarlı davranarak çocuğu örseleyecek saldırgan tavırlar sergilemezler. Sayılan nedenlerden dolayı ebeveynlerin tutumu ile eğitilen çocukların topluma saygılı, sınırlarını bilen, pozitif düşünebilen, üretken, aktif ve sağlam ilişkiler içerisinde olabilen, özgüveni yüksek, anlayışlı, açık fikirli, sosyal hayatla uyumlu bir birey olarak topluma kazandırıldığı saptanmıştır (Yılmaz, 2007). Bu çocuklar yeni insanlarla arkadaş olmada hevesli ve öfkeli olduklarında sınırlarını kontrol etmede oldukça başarılıdırlar (Maccoby ve Martin, 1983).

2.3.1.4. Otoriter-Baskıcı Tutum

Bu tür tutumda genelde anne ve babalar çocukları sanki bir robotmuş gibi yöneterek çocuklar üzerinde bir baskı uygularlar. Bu baskıyla birlikte çocuğun sahip olduğu becerileri ve düşünceleri dikkate almayıp saf dışı bırakılması ve çocukların sabit fikirli olması beklenmekte, çocuğun ebeveynlerine itaat etmesi gerektiği düşüncesi savunmaktadırlar. Bu düşünce katı tutum ve dogmatik düşünce tarzına yönelik olduğundan çocukla sözel iletişim kurulmasına pek imkân tanımaz (Bilal, 1984). Bu tutum karşısında çocuk ebeveynlerine itiraz eder, fakat ebeveynler, çocuğa ceza veya güç gerektiren yöntemler uygular. Bu durumda çocukta bazı korkular meydana gelir, özellikle çocuk ebeveynlerinin kendisini sürekli eleştirmesini ve attığı her adımda yanlış yapacağım korkuları gibi korkularla baş başa kalır (Yörüköğlu, 1978). Anne ve babalar çocuklarından sürekli kendi istedikleri yerde durmalarını beklemektedirler. Bu beklenti çerçevesinde, çocuğun özerkliğini engelleyerek, her fırsatta çocuğa ebeveynlerine saygı duyması gerektiği bilincini aşılamaya çalışırlar.

Anne ve babalar kendilerinin çocukları için en doğrusunu ve en iyisini yaptıklarını düşüncesine inanarak çocuklarının da bunu şartsız bir şekilde kabul etmesini isterler (Baumrind, 1966). Aşırı eleştirici tutum, azarlama, aşağılama ve hatta gerektiğinde şiddet bile vardır. Bu tutumun bir diğer özelliği ise anne ve babanın çocuğuna karşı takındığı tavrın soğuk, anlayışsız ve kırıcı olmasıdır (Yörükoğlu, 1984). Bu şekilde gösterilen tavırlar çocuğun ileride arkadaşlarıyla olacak ilişkilerinde başarısız olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca ilerleyen zaman zarfında çocuğun ebeveynlerden bağımsız ve özerk bir kişiliğe sahip olması oldukça güç olmaktadır (Bayraktar, 1998).

Arı ve diğerleri (1995), yapmış olduğu araştırmalara göre; ebeveynlerin otoriter olma dereceleri arttıkça çocukların sorunlarının arttığı tespit edilmiştir. Otoriterleri yüksek ve baskıcı tutum sergileyen anne babaların çocuklarının mutsuz, asosyal ve kaygılı olduğu ortaya çıkmıştır (Hale, 2008). Bunun yanında bu çocuklar kendi içlerinde iç çatışmalar yaşamaları sonucu bilinçaltında öfke ve kin duyguları meydana gelerek saldırganlık ya da kimsenin görmedi zamanlarda suç işleme alışkanlığı ortaya çıkabilmektedir.

2.3.1.5. Aşırı İzin Verici-Aşırı Hoşgörülü-Şımartıcı

Çocuklarına hoşgörülü davranan aileler çocuklarının düşüncelerini de göz önünde alarak herkesin duygularını önemseyerek dikkate alırlar. Özgüvene sahip çocuklar, genelde ailelerinden aldığı sevgi ve ilginin gösterilmesi sonucunda meydana gelmektedir. Bu tür çocuklar, genelde ailenin bir araya gelmesi durumunda, kendileriyle ilgili kararları kendi alırlar ve ailesinden teşvik görmektedirler (Çetinkaya, 2004). Cüceloğlu (1993), çocuklarına hoşgörülü bir şekilde davranan ebeveynlerin, çocuklarını kendi ihtiyaçlarını karşılama aracı olarak görmediklerini belirtmektedir.

Çocuk, anne ve babasından aldığı hoşgörülü davranış karşısında kendisine olan güveni sağlam, düşünebilen, sorgulayabilen ve kendi kendisine karar verebilen, yeri geldiğinde sorumluk alabilen bir kişilik kazanır (Yavuzer, 2003).

Bazen anne babanın hoşgörülü tutumunun aşırıya kaçması, çocuk üzerinde kontrolün düşük tutulması ve çocuğun istekleri ve seçimleri karşısında yüksek kabul gösterme olayı ortaya çıkar. Ailenin hedefinde çocuk olduğu için, çocuğun seçimlerine, yemek yeme saatlerine, uyuma saatlerine ve oyun oynama saatlerine müdahale edilmez (Stein, 2007).

Okul öncesi dönemde çocuğun disiplin alışkanlığı kazandırılmayan çocuklar ilerde hem kendilerinin problem yaşamasına hem de ebeveynlerinin problem yaşamasına neden olur. Çünkü bu çocuklar disiplin sahibi olmadıkları için, sınırsız davranışlar, neyin nerede yapılacağını bilemeyen, söylenen sözlere ve uyarılara kulak asmayan çocuklar olarak karşımıza çıkarlar (Cüceloğlu, 1993).

Anne ve babalar genelde bir sebep sunmaya veya manipüle etmeye çalışmaktadır. Ama ebeveynler açık bir şekilde kendi sonucu için bir baskı uygulayamamaktadır (Baumrind, 1966). Bu sonuç öyle bir hal alır ki çocuğa en temel ahlak kuralları bile öğretilmez hale gelir ve çocuğun sosyal hayat içinde sergilediği anlamsız davranışlar dikkate alınmaz. Bu tür çocuklar anne ve babasının sürekli kendisine hizmet etmesini isteyerek, ebeveynlerin kendisine örnek olacak bir model olarak görmekten ziyade hizmet aracı olarak görmektedirler. Zaman geçtikçe bu çocuklar sosyal hayata uyum gösteremeyecek duruma gelirler. Bu çocuklar ayrıca toplum hayatına ayak uydurmada zorluk çekerler (Aydoğmuş vd., 2001). Bu sonuçlar karşısında çocuk bencil ve başkaları tarafından istenmeyen biri haline gelir. Ayrıca bencil hale gelen çocuk yaşantısının her aşamasında, her istediğinin yerine getirilmesini ister fakat sosyal hayat buna imkân vermediği için çocuğun bocalamasına neden olur. Bu tür çocukları genelde arkadaşları sevmez, kendi grupları ya da oyunlarına dâhil etmez sürekli grup dışına atılırlar (Çağdaş ve Seçer, 2002).

2.3.1.6. Kararsız-Dengesiz-Tutarsız Tutum

Dengesiz ebeveyn tutumlarda ise belirsiz ve değişkenlik gösteren bir disiplin anlayışı söz konusudur. Anne ve baba bazen çok fazla hoşgörü gösterebilirken bazen de aşırı otoriter bir tutum sergileyebilmektedirler. Bu dengesizlikte, ebeveynlerin ilk davranış biçimiyle bir sonraki davranış biçimi arasında bir tutarsızlık meydana getirmektedir. Örneğin olumlu ya da olumsuz bir olay karşısında anne hoşgörüyle davranabildiği gibi baba aşırı baskıcı bir tutum sergileyebilmektedir. Bazen de anne otoriter bir durum sergilerken baba daha ılımlı bir davranış gösterebilmektedir.

Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken birbirlerine uyumsuz eğitim anlayışı içerisinde olması, genelde çocuklarda iç çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır (Montessori, 1992). Çocuk bu durum karşısında kendi tutumunu ebeveynlerinin anlayışına ve düşüncesine doğrultusunda yön vermeye çalışır. Bu durum karşısında çocuğun kişilik gelişimi zedelenir. Bunun nedeni çocuğun kendi hür iradesini

kullanamayarak nasıl bir durum sergileyeceğini bilememesidir. Eğer ebeveynler disiplin konusunda kendi aralarında anlaşarak ortak bir tutum sergilerse çocuklar hem daha iyi yetişir hem de kuralları öğrenerek daha kontrol edilebilir bir hal alır. Bu hal çocukların içerisinde yaşadığı toplum hayatına ayak uydurmasını kolaylaştırır. Bu durum çocuğun kendini daha iyi ifade ederek iç çatışmalar yaşamasına engel olmaktadır (Yörükoğlu, 1997).

2.4. Çocuklarda Görülen Ruhsal Sorunlar

2.4.1. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

Çocuklarda meydana gelen ruhsal sorunlardan biri olan dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun bilinen en temel yanı, sürekliliği ve geçici olmamasıdır. Dikkat süresinin kısalığı sürekli olduğu ve engelleme açısından denetim eksikliğinden dolayı çocuğun bilirlilik düzeyi ve davranışlarında bir ataklık ve huzursuzluk görülmektedir. Bunun neticesinde çocuğun gelişim dönemine göre bir uyumsuzluk ve bir dikkatsizlik söz konusudur. Bu hastalık genellikle kendisini 3 yaşlarında gösterir. Bu hastalığın teşhisinin konulması genelde çocuğun dikkat süresi ve yoğunlaşmanın en belirgin bir halde olduğu ilkokul yıllarında konmaktadır (Öncü ve Şenol, 2002).

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun görülme olasılığı ile ilgili yapılan çalışma sonuçları birtakım olguların tanımlanmasına bağlı olarak farklılıkların oluştuğunu söylemek mümkündür. Yapılan araştırmaların pediatri örnekleminde yüzde 2 oranında ve yüzde 11.2 oranında (Bhatia vd., 1991) oranında görüldüğü öngörülse de geniş ölçekli olan araştırmalarda ise yüzde 6 oranında (Anderson vd., 1987) ve yüzde 9 oranında (Bird vd., 1993) olduğu söylenmektedir.

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun çocuklarda en sık teşhis konulan psikolojik bir rahatsızlık olduğunu söylemek mümkündür. Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan son verilere prevalansı yüzde 4-10 oranlarında olduğu ileri sürülmüştür (Jensen vd., 2001).

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun nedeni tam olarak bilinmediği ve homojen olmayan bir rahatsızlık olduğu belirtilmektedir. Bu rahatsızlığın meydana gelmesinde daha çok organik ve sosyal etkenlerin sebepleri araştırılmıştır. Bu hastalığın tanısı zaman geçtikçe birtakım kuramlarla düzenlenip açıklanmaya çalışılmıştır. Bu hastalık ilk başta değerlendirilirken "beyinde oluşan bir hasar" sonucu ortaya çıktığı savunulmuştur.

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun belirtilerinin sosyal ve ekonomik düzeyi az olan, ihmale uğramış veya istismara uğramış çocuklarda biraz daha yaygın olarak görülmesi bütün yapılan bütün araştırma ve hipotezleri destekler niteliktedir. Sosyalizasyon, model alma, hayata olumsuz ve negatif bakılması, kalıtsal etkenler, tehlikeli yerlerde kalma, doğumda meydana gelen sinir sistemi enfeksiyonları ve beyin gelişimi ile ilgili ortaya atılan hipotezleri yapılmıştır. Çocuk esirgeme kurumları ve yurtları çocukların dikkat sürelerinin az olduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanında aşırı bir şekilde hareketli oldukları açığa çıkmıştır (Öncü ve Şenol,2002).

Bu tür belirtiler daha çok uzun süren duygusal yoksunluktan dolayı açığa çıkmakta ve çocuğun evlatlık verilmesi gibi durumun düzelmesiyle yok olmaktadır. İnsan hayatındaki zor duruma sokan yaşam olayları, aile düzenindeki bozulma ve diğer anksiyetenin ortaya çıkmasındaki nedenler Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun belirtilerinin meydana gelmesinde ya da sürmesinde etkili olabilmektedir. Tetikleyici olan nedenler içerisinde çocuğun karakteri, genetik-ailevi sebepler ve toplumsal davranışlar ve olaylar karşısında gösterdiği başarıyı ele almaktadır (Taylor 1995, Weiss 1996).

2.4.2. Davranım Bozukluğu

Davranım bozukluğu ele alındığında kişi, aile ve toplum hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Başka insanların temel haklarının dikkate alınmadığı ve çiğnendiği Yaşa uygun olan toplumsal kuralların dikkat edilmediği hatta hiçe sayıldığı bir davranış bozukluğudur (Krol vd. 2004; Moffitt vd. 2008). Bir araştırmaya göre çocuklarda ve ergenlik çağına girmiş olan çocuklarda davranım bozukluğunun ortaya çıkma sıklığı yüzde 11 oranındadır. Bununla birlikte çevre ortamlarının elverişli olmaması bu oranı yüzde 20 ile yüzde 35 aralığına kadar yükseltebilmektedir. Yapılan çalışmalara göre elverişli olmayan çevre özelliklerinde, kişinin üvey annesi veya babasının olması (Nicholson vd., 2008; Webster ve Hommond, 1998). Yetişkin bir bireyin ya da çocuğun daha önceden suç işleyip sabıka kaydının olması, bunun erkek çocuk ve sadece tek ebeveynli olması (Sanders ve Woley, 2005; Sanders ve diğ. , 2007) çocuk istismarının (Webster, 1985)ve eş istismarının (Webster vd., 2001) görüldüğü aileler, eşler arasında evlilikte ortaya çıkan uyuşmazlık, annede depresyon görülmesi, ebeveyn tutumlarının olumsuzluğu, iki çocuktan daha fazla çocuğa sahip ebeveynler, ailenin gerek sosyal yönden gerekse ekonomik yönden yetersiz olması, işsizlik sorunun görülmesi, anne ve

babalarda yüksek derecede stres görülmesi, öz yeterlilik seviyesinin düşük olması, sosyal desteğin hiç olmaması ya da yetersiz düzeyde olması, geniş ailelerdeki kalabalıklar, yetersiz olan konutlar gibi nedenler, davranım bozukluğunun meydana gelmesinde oldukça önemli faktörlerdir (Arıkan ve Üstün, 2009).

Çocuklarda davranım bozukluğunun görülmeye başladığı yaşlar genellikle geç çocukluk ya da ergenlik çağıdır. Bu davranış bozukluğunun 16 yaşından sonra görüldüğü çok ender rastlanmaktadır. Tedavi edilen rahatsızlıkların çoğunda hastalık erişkinlikte geçmekte, ancak daha az orandaki davranışlar erişkinlikte görülmeye devam etmekte ve bunlar anti-sosyal kişilik bozukluğu tanı ölçütlerini karşılamaktadırlar (Herbert, 2008).

Davranım bozukluğu görülen çocukların tedavisi oldukça güçtür. Bunun tedavisi için çok yönlü tedavi uygulanması gerekmektedir. Tedavide genellikle çocuk ile ergen birlikte yaşadığı problemleri davranışların etkisi olabilecek çevresel faktörlerden aile ortamı, okul hayatı, toplumsal hayat hedef alınarak multisistemli terapi denilen yöntemle oldukça etkili sonuç elde edildiği söylenmektedir (Herbert, 2008). Ayrıca bu hastalıkta meydana gelen belirtilerine yönelik olacak şekilde ilaç tedavisi uygulanarak çocukta oluşan öfke patlamalarıyla birlikte saldırgan davranışların yaşanmasına yönelik olarak, merkezi sinir sistemi uyaran antidepresanlar kullanılmaktadır. Bu hastalık çoğu zaman farklı psikolojik rahatsızlıklarla beraber görülebildiğinden dolayı, bu hastalıkla birlikte ortaya çıkan psikiyatrik bozukluklar içinde ilaç tedavisi uygulanmalıdır (Herbert, 2008). Bilinmesi gereken en önemli gerçek şu ki, ebeveyn eğitim programları en etkili tedavi yöntemlerinden biridir.

Gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerde davranım bozukluğunun tedavisinde ebeveyn eğitim programları psikiyatri hemşirelerce uygulanmaktadır. Bu hemşireler bireylerin, ailelerin ve toplumun sağlığını korumak ve geliştirmek, uygun bakımı sağlamak üzere yetiştirilmiştir. Ayrıca bu psikiyatri hemşireleri, ebeveynlere çocuğu ile ilgili eğitim verilmesinde önemli rol oynamaktadır (Herbert, 2008).

2.4.3. Karşı Olma Karşı Gelme Bozukluğu

Karşı olma karşı gelme bozukluğunun nedenleri arasında sinir sisteminde bozuklukların yaşanması ve sosyo-ekonomik durumun düşük ölçüde olması sebebiyle aşırı baskı altında kalmaktan dolayı ortaya çıktığı söylenmektedir. Bunun yanında zehirlenmelerden biri olan kurşun zehirlenmesi ve beyin gelişiminde meydana gelen

sorunlar neden olabileceği şeklinde hipotezler ortaya atılmaktadır. Çocuk esirgeme ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuklarda dikkat süresinin kısa olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca bu yurtlarda kalan çocukların aşırı hareketli olduğu belirtilen görüşler arasındadır. Bu yurtlarda kalan çocuklarda rahatsızlık meydana geldiğinde ortaya çıkan belirtiler uzun süreli duygusal yoksunluktan kaynaklanmakta ve bu çocuklar evlat edinildiğinde bu durum düzelerek rahatsızlık ortadan kalkmaktadır. Bunun yanında meydana gelen zorlayıcı yaşam olayları da toplumun aile düzenini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca aile düzeninde meydana gelen bozulmadan dolayı çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu rahatsızlığının belirtilerinin görülmesinde oldukça etkili olduğu ileri sürülmektedir (Nicholson vd., 2008).

Karşı olma karşı gelme bozukluğuna eğilimin ortaya çıkmasındaki en önemli nedenler arasında çocuğun hal ve hareketleri, kalıtsal(genetik)-ailevi nedenler ve toplum davranışları ya da başarı beklentisi gibi nedenlerdir. Psikosomatik tıp ruh ve beden birliğini vurgular, arasındaki etkileşimden söz etmektedir. Birçok hastalığın gelişiminde psikolojik ve sosyolojik problemlerin etkileri vardır. Bilinen en yaygın etkiler ya da hastalığa yatkınlık, açığa çıkarma yinleme ve depresme şeklinde olabilmektedir (Taylor, 1995; Weiss, 1996).

2.4.4. Çocuklarda Görülen Psikomatik Hastalıklar

Çocuklarda görülen psikomatik hastalıkların en yaygın hali deri üzerinden ya da iç organlardan gelen ağrı biçiminde kendini gösterir. Çocuklarda kişilik gelişimi yaşanırken aynı zamanda duygu ve düşüncelerle birlikte çeşitli ağrılar yaşanır. Bu ağrılar, çocuğun ilerleyen yaşlarında daha da artması ve ağrıya bağlı olarak çocuğun tepki vermesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Çocuklar için ağrı ile ceza aslında aynı anlama gelmektedir. Yetişkinlerde ise bazı duygular için bir simge olduğu söylenebilmektedir. Örneğin suçluluk ve günahkârlık duyguları ya da yetersizlik ve yoksunluk duyguları ele alınabilir. Vücudumu üzerinde meydana gelen ağrılardan birçok organ etkilenebilmekte özellikle baş, kas ve eklem, kalp, göğüs, mide, bağırsak ve mide ağrıları gibi ağrılar bilinen önemli ağrılardır. Ağrıya bireyin kaçınmadığı özellikle duygu ve düşüncelerin ortaya çıkardığı suçluluk halini yumuşatmak için üst benliğe verilen bir ödün olarak ta bakmamız mümkündür (Ünal, 2012).

Çocuklar bebeklik yıllarında gerek bir yere dokundukları ve gerekse kendisine dokunulduğu zaman kendilerinin dış dünyadan tamamen ayrı olduğunu algılayarak

öğrenir. Bir annenin bebeğini kucağına alarak göğsü üzerine bastırması, bebeğine dokunması ve onu öpmesi, annenin vermiş olduğu bu sıcaklık bebeğe ayrı bir haz vermektedir. Bebek sevildiğinin ve istendiğinin farkına vararak, üzerinde temel güven duygusu gelişmeye başlar. Bebekte ağrı veren ve acı veren etkiler deri üzerinden algılandığı bu ağrı ve acılar hissedilme şekli daha çok örtülerle kaplanmış bebeğin çiş ve kakasının vermiş olduğu yakıcı etki ve aşırı sıcak ve soğuk ortamın oluşmasıyla kendisini gösterir. Bunun yanında çocukluk çağında kalan örseleyici yaşanmışlıklar ve çocuğun yakın geçmişte karşılaştığı önemli olaylar yetişkinlik döneminde çok farklı şekillerde psikosomatik deri rahatsızlıklarının meydana gelmesine neden olabilmektedir.

Bazı bireyler bilinçlerinin dışında öfkelerinin ve saldırganlık özelliklerini içine atarak derisini herhangi bir yerini kaşıyabilir ve hatta kişi kendini kanatabilmektedir. Aslında kişinin kendini yaralaması bilinçaltında olmayan bir suçluluk ve cezalandırma hali olduğu gibi bir doyum aracı da olabilmektedir. Örneğin cinsel boşalma hali doyum verecek davranışlar ele alınabilir. Bunun yanında alerjik rahatsızlıklardan dolayı deride kaşınma isteğinin oluşması gibi hallerin dışında bazen sıkıntı ve bunalım hallerinde de alerjik herhangi bir durum olmadan kaşıntı isteği oluşabilmektedir. Kaşınma olayının gerçekleşmesi fizyolojik ya da psikolojik nedenlerden dolayı ortaya çıktığı söylenebilir. Yaşanan önemli bir olaydan sonra saçların beyazlaşması ya da dökülmeye başlaması, stres dönemlerinde yüzde ve vücudun çeşitli bölgelerinde sivilcelerin çıkması gibi olayalar görülebilmektedir(Ünal, 2012).

İran’da yaşayan bir hekim olan Nizami Arudi baba ile oğul arasındaki ilişkilerin bozulmasıyla oğulda psöriyazisin meydana geldiğini, bu ilişkilerinin düzelmeye başlamasıyla da psöriyazisin ortadan yok olduğunu belirtmektedir (Ünal, 2012). Birey ile çevresi arasındaki ilişki durumunda herhangi bir iletişim ve etkileşim bozukluğu yaşanmasında psikosomatik hastalıkların ortaya çıkabileceğini belirtmektedir.

Sindirim sistemi anatomik olarak ele alındığında ilk önce ağızdan başlayarak yutağa oradan yemek borusuna, mideye ve bağırsaklara doğru giderek karaciğer ve pankreas organlarında sona ermektedir. Her insan beslenmesini ağızdan alarak, dişleriyle parçalaması ve çiğnemesiyle, yutmasıyla birlikte sindirmeye başlaması son olarak dışkılama ve boşaltma fonksiyonlarla gerçekleştirir. Bu doğal beslenme olayı bireyin hayatını idame ettirebilmesi için gerekli olan fizyolojik olay olduğu kadar, psikolojik özellikler olarak ta önemli bir etkiye sahiptir.

Bebekler süt emdikleri zaman ağız, en önemli haz ve doyum organı olduğu söylenmektedir. Gelişmekte olan bir çocuk nesneleri ağızında tutarak tanımaya başlar. Çocuk tükürerek veya kusarak istemediği bir şeyi atar, dişleyerek, herhangi bir şeyi ısırarak öfke ve saldırganlığını açığa vurur, ağlayarak açlık duygusunu ve ihtiyaçlarını belirtir. Bir şeyi emerek, süt ya da mama içerek haz alarak, doyuma ulaşır ve rahatlar. Bazen yedikleri ya dokunur ya da sindirim sisteminde bir rahatsızlık olursa ağrı duyar ya da üzerinde bir gerginlik meydana gelir. Çocuklarda açlık, ağlama, beslenme, doyma, rahatlama ve son olarak uyku doğumundan sonraki çocukla anne arasında meydana em önemli bir psikofizyolojik etkileşim zinciri olduğu belirtilmektedir. Sonuç olarak psikomatik hastalıkların ortaya çıkmasında psikolojik rahatsızlıkların yanında fizyolojik etkinin oluştuğunu söylemek mümkündür.

2.4.5. Çocuklarda Depresyon

Çocuklarda depresyon görülmesi ilk olarak bebeklik döneminde ve onu izleyen 24-30. aylara kadar olan dönemlerde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu dönemlerde özellikle çocuklar hiç konuşamadıklarından dolayı kendilerini ifade edememeleri ve iletişimsel duygulanma imkânları oldukça azdır. Bu bağlamda çocuğun yaşının küçüklüğü ölçüsünde çocukta cilt dökülmelerinin görülmesi, yeme bozukluğu, uyku bozukluğu gibi önemli belirtiler kendisini göstermektedir. Bu sebeple çocuğun yaşının küçük olması derecesinde uyuma ve yeme bozukluklar, cilt kaşıntıları (egzama) gibi somatik ifadeler ön plana çıkmaktadır. Bu hastalık 5-6 yaş grubuna dâhil küçük çocukluk dönemlerinde çocukların hal ve hareketleri oldukça değişken olduğu ele alınmaktadır. Çok fazla oranda hareketlilik hali ve hırçınlık göstererek hem kendine çevreye hem de kendine zarar verme, mastürbasyon yapma hali, kendi içine kapanma ve aşırı bir sessizlik hali de görülebilmektedir. Duygusal anlamada ele alındığında ise bir istikrarsızlık ve anlık değişimlerin hâkim olduğu görülmektedir (Kayaalp, 1999).

Çocukta sevgi ve ilgi açlığı varken çocuk yetiştikine yaklaşmak istediği bir zamanda onu geri gitmesine neden olabilir. Ayrıca 5-6 yaş grubuna dâhil çocuklarda uyuma güçlüğü çekme ve yeme, içme sorunlarının (iştahsızlık) meydana gelmesi gibi somatik rahatsızlıklar kendini gösterebilmektedir. Bunun yanında ergenlik çağında meydana gelebilecek depresyonlar gerek kişinin depresyonunun ilk aşamasında olması, gerekse ergenin hayatına son vermek isteyerek intihar etme teşebbüsüne kalkışmasıyla sebebiyle özel bir ilgi odası meydana getirilmiştir. Bu özellikler göz önüne alındığında

ergenlik çağındaki çocuklarda depresyon ile yetişkinlerin depresyonu arasında fazla bir fark olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda çocukta meydana gelen depresyon hali, ergen depresyonu ölçütleriyle ele alınabileceği sonucunu doğurmaktadır (Kovacs, Obrosky vd., 1997; Garrison, Waller vd., 1997). Konu ile alakalı olarak unutulmaması gereken şu ki ergenin ruhsal yapısında hem yetişkine ait öğeler hem de çocuklara ait öğeler yer almaktadır. Verilen özelliklere binaen, ergende sürekli rastlanan ve neredeyse bu ergenlik dönemine adeta damgasını vuran dürtüsellik ve acting-out eğilimi de eklenince ergen depresyonun yetişkinlerden farklı bir depresyon olduğu açığa çıkmaktadır (Flisher, 1999).

Ergenlik çağı olarak adlandırılan dönem, ikincil cinsel özelliklerin gelişmesine bağlı olarak cinselliğin artık uyanmış olduğu, bedenin de buna paralel olarak cinselleştiği bir geçiş dönemdir. Bu cinselliğe geçiş döneminde çocuğun ruhsal yapısının da bedensel değişikliğe uyması, değişiklikle birlikte yeniden canlanmaya başlayan eski çatışmalarla birlikte yeni çatışmaların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Çocuğun ruhsal yapısı bu çatışmalara baş edemediği meydana gelebilecek özellikler de, daha önceden ergenlik döneminde bahsedildiği özellikler nedeniyle ergenlik çağında meydana gelen depresyona benzer bir depresyon yaşanabilir. Çocuklarda görülen depresyonların tedavisinde yapılması gereken en etkili yol, klinik incelemelerinde izlenen yola doğru olan bir yönde ilerlemektir. Anlatılmak istenen depresyonda olan çocuğun yaşının ve gelişim düzeyini göz önüne almak gerekmektedir (Kayaalp, 1999).

2.4.6. Çocuklarda Kaygı Bozuklukları

Yaşadığımız çağda çocuklarda kaygı bozukluklarının görülmesi sadece çocuk psikolojisinin değil, ergen psikolojisinde de bilinen en büyük sorunlar arasında yerini almaktadır. (Emiroğlu ve Baykara,2008; Bernstein ve Borchardt,1991). Yapılan araştırmalara göre çocuk ve ergenler arasında birbirinden farklı 12 adet kaygı bozukluğu tanısı konabilmektedir. Bunlardan en yaygın olanlarını sıraladığımızda bunlar; ayrılık kaygısının oluşması, panik bozukluğunun meydana gelmesi, , sosyal fobi bozukluğu, özgül fobi bozukluğu obsesif kompulsif bozukluk, madde kullanımına bağlı olan kaygı bozukluğu, travma sonrası meydana gelen stres bozukluğu, yaygın kaygı bozukluğu, medikal durumla ilgili olan kaygı bozukluğu, ve belirsiz olduğu için adı konulamayan kaygı bozukluğu gibi farklı kaygı bozuklukları belirtilmiştir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1994).

Kaygı bozukluğu hastalığının tedavisinde genellikle Bilişsel Davranışçı Terapi yönteminden faydalanılmaktadır. Bu tedavinin etki derecesinin ortaya çıkması için bir takım araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalar incelendiğinde gözden geçirme ve metaanaliz makalelerinde Bilişsel Davranışçı Terapi 'nin hem kaygı belirtilerinin en aza indirilmesinde hem de kaygı bozukluklarının tamamen ortadan kaldırılmasında oldukça etkili olduğu ve bu etkilerin geçici olmadığı sağlam kişilerde yaşam boyu tecrübe edinen, insanları gelişimi boyunca koruyan ve uyumsal işlevi olan doğal bir duygu çeşididir. Kaygı bozukluğu hastalığına yakalanan bireyin en belirgin sıkıntı ve işlevin kaybedilmesindeki sebep olan korku veya endişeyi üzerine almasıdır (Cartwright vd., 2004; James vd., 2005).

Çocuğun gelişim sürecinde patolojik kaygı ile uyuma yardımcı olan, kendini koruma ve güvenliği sağlayan doğal kaygıyı birbirinden ayırmak çok zordur. Örnek vermek gerekirse; bir çocuk kendisi için eğlenceli gelebilecek bir arkadaşı ile karşılaştığında bir kaygı duyması bu doğal bir haldir. Fakat çocuk kaygıdan kurtulamayıp sürekli şüphe ve kaygı alıyorsa bu anormal bir kaygı çeşididir. Çünkü bu kaygı normal patoloji sınırını aşmıştır. Başka bir açıdan konuyu ele alırsak mesela, ayrılık kaygısını yoğun olarak yaşıyan çocuklar erken çocukluk yıllarında normal gelişimsel yılların bir ögesi; bu sürecin sona ermesinin ardından çocuğun arkadaşlık ve ailesel ilişkilerini, okul başarısı üzerinde etkili olabilecek ve aşırı, süregelen bir kaygıya “ayrılık kaygısı” denmektedir. Bunun yanında çocuğun erken çocukluk dönemlerinde yabancı birey kaygısı ve sosyal çekingenlik göstermesi, sosyal fobiden ayrılmalıdır. Bu nedenle çocuk ve ergenlerde bazı yaşam dönemlerinde ortaya çıkan ve gelişimsel çağa bağlı olarak oluşan kaygı ile tedavi edilmesi gereken kaygıyı birbirinden ayırt etmek oldukça önem arz etmektedir (Karakaya ve Öztop, 2013).

Çoğu zaman da çocuk ve ergenlerdeki kaygı bozukluğu belirtileri, çevresel yaşam şartlarına ve stres yaşanmasında tepki olarak kabul edilebilir şekilde algılandığından, kaygı bozuklukları tanısının konulması sıklıkla gözden kaçabilmektedir (Manasis, 2004; Şenol, 2007). Çocuklarda kaygı bozukluğu görüldüğünde kendi tırnak yeme, kendi parmağını emme, aşırı uykusuz olması kaygı bozukluğunu taşıdığına açık bir göstergesidir.

Kaygılı bozukluğu görülen çocukların iç dünyalarındaki konuşmalarında bir takım korkular ve başarısızlık beklentileri yer almaktadır. Mesela çocuk kendi iç dünyasında kötü bir şeylerin meydana geleceğini ve bununla onun baş edemeyeceğini düşünerek kendi zihni üzerinde tehditler oluşturmaya odaklanmıştır Olaylarda her

zaman en kötüsünün olacağını ve bu olayın onu zor duruma koyacağını düşünerek üzürlüler (Friedberg ve McClure, 2002).

Kashani ve Orvaschel (1990) kaygının en çok bireylerarası ilişkileri olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Sınıf içerisinde sesli okuma yapmak, sınıfın önünde konuşmak kaygılı çocuklar için zordur (Kendall vd., 1992). Bir arkadaş gruba girmek, tehlikeli sosyal ortamlarda bulunmak, sınava tabi tutulmak ta kaygılı çocuklar için tehlikeli konular arasında yerini almaktadır (Beidel ve Turner, 1998).

2.5. Literatür Taraması

Okul öncesi dönemde çocuklarda meydana gelen ruhsal davranış problemleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki ile ilgili yapılan benzer çalışmaların özetleri aşağıda sıralanmıştır.

2.5.1. Yurt İçi Yapılan Çalışmalar

Parsak (2015) yapmış olduğu çalışmasında, okul öncesi dönemde çocuklarda meydana gelen davranış problemlerinin ebeveyn tutumlarıyla olan ilişkisini konu edinmiştir. Ayrıca bu ilişki sonucunda açığa çıkan empati duygusu ile sosyal becerileri konu edinmiştir. Ebeveyn tutumlarını gerek davranış sorunları açısından gerekse empati duygusu ve sosyal beceri bakımından meydana getirdiği etkiyi incelemiştir. Araştırma üzerinde örneklem yaparken İzmir iline bağlı bulunan ilçelerde yer alan ana okullarda ve ilkokullarda okuyan öğrenciler içerisinde 210 tanesi rastgele seçilerek yapılmıştır. Bu araştırma mevcut durumu belirlemek amacıyla yapılan betimsel bir çalışma şeklindedir. Çalışma için yapılan örnekleme, 104 tanesi kız öğrenci, 106 tanesi ise erkek öğrenci olmak üzere 210 çocuk katılmıştır. Örnekleme katılan çocuklar 4-6 yaş grubuna dâhil olup çocukla tesadüfi (random) biçiminde seçilmiştir. Random (tesadüfî) örneklemeyle, ülkemizin batısında bulunan İzmir ilimizin 4 değişik okul öncesi eğitim kurumunda öğrenci olan % 55 'inin 5 yaşında olduğu, % 41'inin 6 yaşında olduğu ve sadece % 4 (9 kişi) 'ünün ise 4 yaşında olduğu toplam da 210 öğrenciyle çalışma yapılmıştır. Bu araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 5.6"dır.

Araştırma sonucunda, okul öncesi dönemi çocuklarında meydana gelen davranış sorunları ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu kanısına varılmıştır. Bunun yanında bu ilişkinin çocukların hem empati duygularında hem de sosyal becerilerinin değişim oranı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Çalışmada sonuç olarak,

okul öncesi çocukların empati duyguları ve sosyal becerilerinin ebeveyn tutumları ile davranış problemleri arasındaki ilişkiye tam aracılık ettiğini belirtmiştir.

Derman ve Başal (2013)'ın yaptığı benzer araştırmanın konusu, 5-6 yaş grubuna dâhil çocuklarda görülen davranışsorunları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi konu edinmiştir. Araştırmada yer alan örnekleme 5-6 yaş grubunda bulunan anaokulu öğrencilerinin 532'si kız öğrenci, 580'i ise erkek öğrenci olup toplam 1112 çocuk bulunmaktadır. Bu araştırmada Pearson Korelasyon Analiz yöntemi uygulanmıştır. Bu analizin kullanılmasındaki amaç öğretmenlerin her sorunun çocuklar içerisinde yayılma oranını dikkate alarak ebeveyn tutumları ile çocuklar da meydana gelen davranış sorunlarını incelemektir. Bu araştırmada yapılan analiz sonucunda toplam 1112 çocuktan % 60.6'sının en az birveya birden fazla davranış sorunun olduğu ortaya çıkmış olup davranış sorunu yaşayan çocukların % 53.6'sının erkek çocuğu , % 46.4'ünün kız çocuğu olduğu saptanmıştır. Araştırmanın yöntemi mevcut olan durumu olduğu şekliyle hedef alan bir tarama modelinden yola çıkan betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evreni ele alındığında, Ülkemizde Marmara bölgesinde yer alan Bursa ilimizde Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bulunan anaokullarında eğitim gören 5-6 yaş grubuna dâhil çocuklar meydana getirmiştir. Örnekleme katılan çocukların, orta seviyede ve orta seviyenin üzerinde sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde yetişen çocukları temsil ettikleri varsayılmıştır. Ayrıca bahsi geçen bu okullarda eğitim gören 71'i kız çocuğu, 79'u erkek çocuğu, toplamda 150 çocuk 5 yaşındadır. Çalışmada yapılan örneklem evrenin %4,2'sini kapsamaktadır. Çalışmanın sonucunda çocuklarda meydana gelen davranış sorunlarının görülebilme oranı ortaya çıkmış, birinci sırada içine kapanıklık sorunu, ikinci sırada aşırı hareketlilik hali ve hiperaktivite bozukluk denilen davranış bozukluğu, üçüncü sırada ise çocuklarda iştahsızlık halinin görülmesi açığa çıkmıştır. İçine kapanıklık hali, hiperaktif bozukluk, aşırı kıskançlık gösteren çocukların ailelerinin orta derecede ev kadınlığını kabul etmeyen bir tutuma sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca iştahsız, aşırı inatçı, vurma davranışına sahip ve kendi tırnaklarını yeme davranışına sahip çocukların ebeveynlerinin ise düşük derecede ev kadınlığını kabul etmeyen bir tutuma sahip oldukları ileri sürülmüştür.

Dursun (2010)yapmış olduğu çalışmasında ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönemde çocuklarda meydana gelen davranış problemleri arasındaki ilişkinin belirlenmesini ele almıştır. Bu çalışmada amacına ulaşması için ilişkisel tarama modelinden faydalanmıştır. Araştırmanın örneklemi ülkemizde yer alan Burdur ilimizin merkezindeki ana okullarda eğitim gören 5-6 yaş Aralığında 233 çocuk ve

ebeveynlerden meydana gelmiştir. Araştırmada aile bireyleriyle ilgili birtakım bilgilerin elde edilmesi için araştırma yapan kişi tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, okul öncesi dönemdeki çocukların davranış sorunlarını ölçmek amacıyla “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği” ve ebeveyn tutumlarını ölçümünü yapmak için “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” yönteminden faydalanılmıştır. Araştırma aşamasında analizlerin yapılması için elde edilen veriler SPSS 16.0 denilen bir program kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizlerinin yapılması için aritmetik ortalama, tek yönlü varyans, standart sapma, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi ve t-testi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizlerinin uygulanması neticesinde meydana gelen farklılığın önemli olduğu zamanlarda farklılığın hangi tür gruplar yüzünden çıktığını bulmak için ile LSD testi uygulanmıştır. Varyansların heterojen olduğu durumlarda ise Tamhane T2 testi uygulanarak analiz gerçekleştirilmiştir. Uygulanan analizler neticesinde genç ebeveynlerin çok daha fazla koruyucu olduğu, otoriteleri yüksek diğer bir deyişle disiplinin daha sıkı olduğu görülmektedir. Bunun yanında ebeveynlerin tahsil durumları arttıkça kontrol miktarları aşırı derecede yoğun, güçlü bir disiplin tutumuna sahip olduğu, ailede oluşan geçimsizliğin diğer eğitim seviyelerinin düşük olduğu ebeveynlere nazaran daha da az olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveynlerden özellikle annelerde çalışanların disiplin ve koruyucu özellikleri çalışmayan ev hanımlarına göre daha az olduğu aynı durumun babalarda da yaşandığı görülmüştür. Ailelerin gerek sosyal düzeyleri gerekse ekonomik seviyeleri düşük olanların aile içerisindeki geçimsizlik durumlarının daha da arttığı ve olumsuz tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda babaların annelere göre daha koruyucu, sıkı disiplinli ve daha demokratik oldukları ortaya çıkmıştır.

Okul öncesi dönemde çocukların davranış problemlerine incelendiğinde kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha sessiz ve sakin oldukları, erkek çocuklarının çok fazla hareketli, dikkatsiz ve saldırgan oldukları gözlemlenmiştir. Bunun yanında ebeveynlerin yaş miktarı arttıkça çocuklarda meydana gelen kaygı derecesinin arttığı görülmüştür. Yapılan araştırmada sonuç olarak ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkinin az da olsa olduğunu ve bu ilişkinin düşük seviyede olduğu saptanmıştır.

Özel ve Zelyurt (2016) yaptıkları çalışmada, 5-7 yaş aralığında bulunan çocukların, ebeveynlere verilen ebeveyn eğitimlerinin aile ve çocuk üzerinde meydana getirdiği etkiyi ve bu etki sayesinde meydana gelen ilişki düzeyinin belirlenmesi edinilmiştir. Yapılan ebeveyn eğitimlerinde ebeveynlere, çocukla ne şekilde iletişim

kurulur, çocuğun gelişimsel özelliği nasıl olmalıdır, çocuğun akran ilişkileri nasıl olmalıdır, çocukla verimli vakit geçirme ve oyun nasıl gerçekleştirilmeli, çocukta meydana gelebilecek davranış sorunları ve sorunlarla başa çıkmanın yolları ne şekilde olmalıdır, ebeveyn tutumları ne şekilde olmalıdır, çocuklara iyi alışkanlıklar ve davranış kazanımları nasıl elde edilir gibi sorulara yanıt vermek için bu konularda eğitim ve seminerler düzenlenmiştir. Bu araştırmanın evreni ülkemizde yer alan Malatya ilimizin merkezine bağlı bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı hem özel hem de devlet okullarının anasınıfları ve ilkokul 1.sınıflarında, 5-7 yaş grubundaki çocukların ebeveynleri üzerinde inceleme yapılmıştır. Analiz yapılırken 5-7 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlere yapılan anne-baba eğitimlerinin, aile ve çocuk arasında meydana gelen ilişkilerin açığa çıkardığı etkiyi belirlemek için ön test yapılması daha sonrasında son test yapılması ve kontrol gruplu desen örneği uygulanmıştır. Ayrıca deney ile kontrol gurubu; ön-test ile son testten ortaya çıkan puanların değerlendirilmesinde iki grup arasındaki farkın ortaya çıkarılması için t-testi uygulanarak daha iyi sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmada anne ve babalara verilen eğitimler neticesinde ebeveynlerin çocuklarını daha sağlıklı tanıdıklarını, çocuklarıyla olan iletişimlerini daha iyi ve etkin hale getirdiği görülmüştür. Ayrıca anne ve babalara eğitimin ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimi daha da olumlu hale getirdiğinin sonucuna ulaşmıştır.

Yüksek (2014)'nın yaptığı çalışmada, anaokullarında eğitim gören 4-6 yaş grubuna dâhil olan çocukların anne ve öğretmenleri ile gerçekleştirdiği ilişkilerin meydana getirdiği davranış sorunlarını ele almıştır. Bu çalışmada, anne ve çocuk arasındaki ilişkinin, annenin tahsilini, annenin dışarıda çalışma durumuna ve öğretmenlerin çocukla olan ilişkisine, öğretmenlerin tecrübesine ve öğretmenin yükseköğrenim görüp görmediğine göre çeşitli neden sonuç ilişkileri ele alınıp bunların etki derecesi üzerinde durmuştur.

Araştırma örneklemini, ülkemizde yer alan Ankara ilimizin bazı ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel ve devlet anaokullarında eğitim gören 4-5 yaş grubuna dâhil toplam 252 çocuğun anneleri ve bu çocukların toplam 59 öğretmenleri oluşturmaktadır. Çocuklarda meydana gelen davranış sorunlarını incelemek için çocukların anneleri ve öğretmenlerinin doldurdukları, Anaokulu Anasınıfı Davranış Ölçeğinden faydalanılmıştır. Anne ve öğretmenler için birbirinden farklı ölçekler kullanılmıştır. Çocuk ile anne arasındaki ilişkinin analizi için “Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği”, çocuk ile öğretmen arasındaki ilişkinin analizi içinse, “Öğretmen Çocuk İlişki Ölçeği” uygulanarak bunun üzerinde birtakım incelemeler yapılmıştır. Anneler ve

öğretmenlerden elde edilen veriler, araştırmacının hazırlamış olduğu bilgi formlarının yardımıyla elde edilmiştir. Bu elde edilen verilerin analizinde, SPSS 21 ve Lisrel 8,80 denilen programlar kullanılmıştır. Bulguların ortaya çıkmasında, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t –testi, Pearson momentler çarpımıkorelasyon katsayısı, LSD tekniği ve son olarak Tamhane analiz yöntemlerinden faydalanılmıştır.

Araştırma neticesinde, çocuklarda içe kapanıklık ve dışa yönelim davranış sorunlarının derecesi yükseldikçe, çocukların anne ve öğretmenleri ile olan çatışmaların arttığı ve çocukların onlara gösterdiği yakınlığın azaldığı gözlemlenmiştir. Bu yakınlık ve çatışma arasında bir paralellik olduğu ortaya çıkan bulgular arasında yerini almıştır. Çünkü anne ve öğretmenlerle çatışma arttıkça yakınlığın da azaldığı görülmüştür. Ayrıca annelerin çalışıp çalışmama durumlarının, annenin çocukla olan ilişkisi üzerinde etkisi olmadığı görülmüş ise de annenin eğitim durumunun farklı etkiler ortaya çıkardığı saptanmıştır. Diğer taraftan öğretmenlerin eğitim durumları ve mesleki tecrübelerinin, çocukla öğretmen arasındaki ilişki üzerinde bir takım farklı etkiler ortaya çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır.

Börekçi (2017)'nin ele aldığı çalışmasının konusu, okul öncesi dönemde çocuklarda meydana gelen dikkat eksikliği, hiperaktivite sorunu ve bu sorunların belirtilerinin neler olduğu ve davranışsal, sosyal sorunların ailenin işlevselliği bakımından anne baba tutumlarının değerlendirilmesini konu almıştır.

Börekçi (2017) araştırmasında Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun gösterdiği belirtileri 4-6 yaş grubuna dâhil çocukların sosyal ve davranışsal olarak ortaya çıkardığı sorunları belirlemek ve aileişlevselliklerini inceleyerek bu çerçevede anne ve babaların sergiledikleri hal ve hareketleri incelemektedir. Bu araştırmaya katılanlar ülkemizde yer alan, İstanbul ilimizin Kadıköy ilçesinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı anaokullarında eğitim gören 4-6 yaş grubuna dâhil çocukların anneleri, babaları ve öğretmenleridir. Çocukların toplamda 92 ebeveyni ve 14 öğretmeni araştırma içerisinde yer almışlardır. Bu araştırmada birbirinden farklı birtakım formlar ve ölçekler kullanılmıştır. Bu formlar ve ölçekler; DSM-V Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Formu, Sosyodemografik Formu ve Aile Değerlendirme Ölçeği, Ebeveyn Tutumları Ölçeği Connors Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Connors Ebeveyn Değerlendirme Ölçeğinin analizi yapıldıktan sonra Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun belirtileri gösteren çocuklarda farklı davranışlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları; kaygı ortaya çıkması, büyüklerine karşı gelme, sosyal problemler, duygusal değişkenlik, her şeyin mükemmelliğini isteme ve

psikosomatik belirtileri, Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun belirtilerini taşımayan çocuklara göre daha uzun yaşadıkları kanısına varmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği sonucunda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerini taşıyan çocukların gerek anne ve babalarda olsun gerekse arkadaşlarına karşı sergilediği iletişim, davranışların kontrol edilmesi, duygusal anlamda tepki verebilme ve bilinen genel işlevler yönünde sağlıklı olmayan işlevsellikleri olduğu gözlemlenmiştir. Anne ve babaların gösterdiği tutumları yönünden incelendiğinde ise Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun belirtilerini taşıyan çocukların anne ve babalarının aşırı hoşgörülü ve otoriteci bir tutumu daha çok gösterdiği görülmüştür.

Sonuç olarak bu araştırmanın sağladığı en büyük katkı yazınına katkısı Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun olan çocukların ilköğretimde yaşayacakları sorunların tamamen ortadan kaldırmak veya mümkün olduğunca en düşük dereceye indirmek okul öncesi dönemde çocukların Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun görülebileceği derecesinin incelenmesinin sağladığı faydalar belirtilmiştir.

Okul öncesi dönemdeki çocuklarda Dikkat eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun belirtilerini taşıyanlar, davranış ve sosyal bakımdan belirtilerini taşımayan çocuklardan farklı olmasıyla birlikte çocukların anne ve babalarının tutumlarının farklı nitelikte olması 4-6 yaş grubuna dâhil çocuklarda alınacak tedbirlerin önemi vurgulanmıştır. Bu çalışmada aile işlevselliğini ve ele alınan diğer alanlardaki sorunların derecelerinin daha da fazla yükselmemesi için çocukta bir takım olumlu değişikliklerin oluşmasına katkı sağlamıştır. Bu araştırma sonucunda okul öncesi dönemdeki çocukların ilerdeki yaşlarının yordayıcısı olmuştur.

Özyürek ve Tezel Şahin (2005)'in yapmış olduğu çalışmada okul öncesi döneminde 5-6 yaş grubuna dâhil olan çocukları olan ebeveynleri çocuklarına sergilediği tutumlarını ele almışlardır. Bu çalışmada örnekleme olarak ülkemizde yer alan Karabük ilinde yaşayan 381 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin bir araya getirilmesinde demografik bilgiler sorulmuştur. Bulguların ortaya çıkması için Öner ve Torun (1989) tarafından geliştirilen Aile Tutum Envanteri şeklinde bir anket yoluna gidilmiştir. Bunun yanında annelerin çocuklarına karşı sergilediği davranışlarda, babaların davranışlarına göre daha demokratik bir anlayış içerisinde olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak ebeveynlerin tutumu içinde sadece anne tutumlarının annenin yaşını büyük ya da küçük olması ve annenin mesleğinin farklı olması, çalışıyor ya da çalışmıyor olması ile ilgili bir etkileşim olmadığı, ayrıca çocuğun cinsiyetinin ve

doğum sırasının da belirgin bir derece etkilenmediği, babanın tutumunun ise özellikle yaş faktörü, tahsil durumu ve aile nüfusu gibi faktörlerin etki ettiği görülmüştür.

Aydoğdu ve Dilekmen (2016) yaptıkları çalışmalarında, anne ve baba tutumlarını çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesini konu edinmiştir. Çocukların yetişmesinin geleceği belirlediğini ve çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmada oldukça önemli bir yere sahip olduğunu ele almıştır. Bu çalışma ayrıca çocuklara verilecek gerekli eğitimin mümkün olduğunca erken başlanması gerektiği görüşüne sahiptir. Bu yüzden çalışma, çocukların okul öncesi eğitimde oldukça sağlam bir temele sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır. Çalışma 2-6 yaş grubuna dâhil çocukların gördükleri eğitimin yanında anne-baba tutumunun oldukça önemli bir faktör olduğu belirtmiştir. Ayrıca çalışma, anne-baba tutumlarının çalışıp çalışmama durumu, yaş durumları, cinsiyet durumu, gelir düzeyi durumu, eğitim düzeyi aile nüfusu ve süregelen hastalık durumuna göre ailenin aylık geliri, eğitim düzeyi ve çocuk sayısına nasıl bir etkinin ortaya çıktığını belirlemek amacı gütmektedir.

Araştırma verileri 2-6 yaş grubuna dâhil çocuğa sahip olan toplam 462 ebeveyne kişisel bilgi formu ile birlikte Karabulut Demir ve Şendil (2008) 'in geliştirmiş olduğu Ebeveyn Tutum Ölçeği uygulanarak sonuca varılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, cinsiyet durumu, çalışma durumu, gelir düzeyi, ebeveynlerin tahsil durumu ve ailenin nüfusu gibi farklılıklar yönünden anne ve babanın tutumları arasında belirgin farklılaşma ortaya çıkarken; yaş faktörü, aile faktörü ve süregelen hastalık durumu gibi değişkenlere göre anne ve baba tutumlarından belirgin bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

Tetik ve Erdoğan(2017)'inyapmış olduğu çalışma, anne ve baba ile çocuk arasındaki ilişkinin, çocuk üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu konu almıştı. Çalışma Ebeveyn ve çocuğun ilişkileri süresince birbirlerinden karşılıklı olarak etkilendiklerini ileri sürmektedir. Bu ilişki süreci içerisinde çocuk ile anne ve baba değişik özelliklerinden etkilenmektedir. Yaptıkları araştırmanın amacı, anne ve baba tutumları ile çocukların mizacı arasındaki bağlantının ortaya çıkmasıdır. Bu bağli olarak, otoriter tutum, izin verici tutum, aşırı koruyucu ebeveyn tutum ve demokratik tutum ile çocukların sıcakkanlı olma özelliği, ritmiklik, sebatkârlık ve olaylar karşısında göstereceği tepkiler çeşitli mizaç özellikleri olarak bilinmektedir.

Çalışmaya ülkemizde yer alan Denizli ve Uşak illerimizde toplam 261 adet okul öncesi dönemdeki çocuk ve bunların anneleri katılmıştır. Verilen elde edilmesi için birtakım formlar ve ölçekler kullanılmıştır. Bunlar; Ebeveyn Tutum Ölçeği, Kişisel

Bilgi Formu ve Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği gibi ölçekleridir. Araştırma sonucunda, demokratik tutum gösteren ebeveyn ile çocuklarının mizaç özelliklerinden “sebatkârlık” ile “ritmiklik” arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğu açığa çıkmıştır. Bunun yanında otoriter tutum gösteren ebeveynler ile çocuklarının mizaç özelliklerinde ise negatif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca çocukların mizaç özelliklerinden “sebatkarlık” ve “ritmiklik” demokratik tutumu, tepkisellik mizaç özelliğinin ise otoriter tutumu pozitif yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma, çocukların mizaç özelliklerinin aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutum gösteren anne ve babaların anlamlı yordayıcıları olmadığı ile sonuçlanmıştır.

Sümer, Elçin, ve Helvacı (2010)’nın yapmış olduğu çalışmada ülkemizde daha önceden yapılmış, anne ve baba tutumlarına yönelik olarak yapılmış çalışmaları inceleyerek, bu çalışmalara ışığında ebeveyn tutumlarının çocuklar ve gençler üzerinde oluşturduğu etkiyi gözlemlemek hedef alınmıştır. Aslında bu çalışma bir nevi derleme çalışmasıdır demek daha doğru olur. Çalışma anne ve baba tutumlarını herhangi bir değişkene bağlı olmadan ele almıştır. Araştırma örneklemini ülkemizde ya da yer alan ya da herhangi bir uluslararası düzeye sahip olan bilimsel dergide daha önceden yayınlanmış olan 34 adet yayın ele alınmıştır. Bu yayınlar düzenli olarak bir tablo üzerinde gösterilmiştir. Ülkemizde en çok kullanılan ölçekler envanterler ve formlar kullanılmıştır. Bunlar; Ana Baba Tutum Envanteri, Ana-Baba Tutum Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ve Ebeveyn Kabul-Ret Ölçeği ve bunların çeşitli formları kullanılmıştır.

Yapılan çalışma ve araştırmalarda en çok kullanılan bağımlı değişkenler sıralandığında; kaygı, kendini kabul, benlik saygısı, saldırganlık, genel olarak psikolojik uyumda akademik başarı ve bağlanma stilleri olduğu ortaya çıkmıştır. Anne ve baba tutumlarından baskıcı tutum, otoriter tutum ve aşırı koruyucu tutum karşısında çocuklarda ve ergenlerde meydana etkileri tutarlı olarak olumsuzdur. Anne ve baba tutumlarından demokratik tutum ve kabul edici tutumların çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri ise tutarlı olarak olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. İncelenen araştırmalarda genel manada, doğrudan ülkemizde meydana getirilen ölçeklerden daha çok, çevrilmiş veya uyarlanmış ölçekler uygulanmıştır. Bu araştırmaların büyük bir çoğunluğu kesitsel bir yöntemle ele alınmış olup veriler daha çok tek bir kaynaktan elde edilmiştir. Sonuçlar, ebeveyn tutum ve davranışları kültürel örüntüler göz önünde bulundurularak tartışmaya açmıştır.

2.5.2. Yurt Dışı Yapılan Çalışmalar

Phillips (1984) tarafından gerçekleştirilen çalışma içerisinde dil gelişimi üzerine araştırmaya yer verilmiştir. Kendini sözlü olarak ifade edebilme noktasındaki artışın sebepleri incelenmiş ve özgüven ve öz saygı ile arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Gerçekleştirilen çalışma içerisinde 10 farklı ilkokulda eğitim almakta olan toplam 30 çocuk belirlenmiştir. Bu öğrenciler deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmıştır. Gerçekleştirilen araştırmanın bir sonucu olarak ödüllendirme sonucu davranışların olumlu olarak yönlendirildiği belirlenmiş ve gelir düzeyi düşük olan çocukların onur, özgüven ve öz saygılarının artışında olumlu rol oynandığı saptanmıştır.

Vaughn ve diğerleri (1988) tarafından gerçekleştirilen çalışma içerisinde evren olarak 3-7 yaş arasında yer alan çocuklar incelenmiştir. Araştırmanın amacı çocukların kişilik gelişimleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin ortaya konulması üzerinedir. Aynı zamanda çalışmayı zaman içerisinde genişletmiş ve ergenlik dönemlerindeki ele almıştır. Bu bağlamda her iki dönem içerisinde de elde edilen veriler incelenmeye alınmıştır. Elde edilen sonuçlar erken çocukluk dönemlerinde ebeveynlerin sosyalleşme deneyimlerinin çocukların psikolojik gelişim süreçlerinde olumlu etkisinin olduğu saptanmıştır.

Gage (1984) tarafından gerçekleştirilen çalışma içerisinde ise üç farklı etnik grup belirlenmiş ve ilkokul, ortaokul, lise öğrencileri arasında benlik kavramı ve başarı durumları incelenmiştir. Bu bağlamda anne baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgular etnik gruplar arasında fark bulunmadığı belirlenmiş ancak okul uyumu, benlik kavramı ve ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Johnson (2000) tarafından gerçekleştirilen çalışma içerisinde okul öncesi çocukların sosyal becerileri ve sosyal problem çözme becerileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmanın yöntem kısmında belirlenmiş okul öncesi çocuklara sosyal beceri eğitim programları uygulanmıştır. 48 deney grubu ve 48 kontrol grubu olmak üzere iki grup belirlenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular deney grubunda yer alan çocukların diğerlerine göre daha az agresif davranışlar sergilediği yönündedir. Ancak elde edilen bulgular davranış problemleri ve sosyal becerileri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı yönündedir.

Teglass ve Rothman (2001) tarafından gerçekleştirilen çalışma sosyal beceri eksikliği olan çocukların saldırganlıklarını azaltma amacı taşımaktadır. Bu bağlamda bir

eğitim programı geliştirilmiştir. Geliştirilen eğitim programının çocuklara uygulanması sonucunda çocukların saldırgan davranışlarında azalma olduğu ve davranışlarını daha iyi kontrol etmeye başladıkları yönünde bulgular saptanmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Ebeveyn tutumları ile 4-6 yaş çocuklarının olabilecek ruhsal sorunlar arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Hazırlanan çalışmanın bu bölümünde çalışmanın gerçekleştirilmesi sürecinde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmektedir.

3.2. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nicel bir araştırma olup korelasyonel araştırma modeline uygun olarak düzenlenmiştir. Korelasyonel araştırma modeli iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin herhangi bir şekilde bu değişkenlere müdahale edilmeden incelendiği araştırmalardır (Fraenkel ve Wallen, 2006; Akt: Büyüköztürk, 2012; 184). Bu model doğrultusunda, ebeveyn tutumlarının çocukların ruhsal sorunları üzerindeki ilişkisi ele alınacaktır.

Gerçekleştirilen bu araştırma Hatay ili İskenderun İlçesinde Devlet Anaokuluna devam etmekte olan 4-6 yaş grubu okul öncesi dönem Çocukların ruhsal sorunları ile ebeveyn tutumları ilişkisi üzerine hazırlanmıştır. Bu çalışmanın en temel amacı ebeveyn tutumlarının çocukların ruhsal sorunları ile ilişkisine ışık tutmaktır. Gerçekleştirilen bu araştırma gözlemsel ve kesitsel bir araştırmadır. Araştırmada çocukların karşılaştıkları ve davranış haline getirdikleri davranışlar ebeveyn ve objektif öğretmenler tarafından puanlandırılmıştır. Ayrıca araştırma içerisinde ebeveynlerin tutum ve davranışları kendileri tarafından değerlendirilmiştir. Araştırma içerisinde 3 bağımlı değişken yer almaktadır. Bunlar Yenilenmiş Conners Ebeveyn Derecelendirme Ölçeği (3-17 Yaş), Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Derecelendirme Ölçeği (3-17 Yaş) ve Ebeveyn Tutum Ölçeğidir. Bağımlı değişkenler çeşitli analizlere tabi tutulmuştur. Bağımsız değişkenler (Yaş ve Cinsiyet) benzer bir şekilde analize tabi tutulmuştur.

3.3. Araştırmanın Örneklemi

Gerçekleştirilen bu araştırmanın Evrenini Hatay ili İskenderun İlçesinde Devlet anaokullarında okul öncesi eğitim almakta olan çocuklar ve aileleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecinde 476 kişiye ölçek formları dağıtılmıştır. Ankete katılmayanlar ve eksik verisi olanlar çıkarıldığında 397 katılımcının verileri çeşitli analizlere tabi tutulmuştur.

Araştırmanın örneklemini, için basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen 397 katılımcı oluşturmaktadır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi, her bir örneklem birimine eşit seçilme olanağı vermektedir (Çingı, 1994). Evrendeki tüm birimler, örnekleme seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir. Başka bir ifadeyle tüm bireylerin seçilme şansı aynıdır ve bir bireyin seçimi diğer bireylerin seçimini etkilememektedir(Büyüköztürk ve diğerleri, 2014; 85).

Araştırmada uygun örneklem büyüklüğüne ilişkin olarak ana kütle büyüklüğü bilindiğinde “n” örneklem büyüklüğü hesaplamada kullanılan formül şu şekildedir(Büyüköztürk ve diğerleri, 2014);

$$n = Nt^2pq/d2(N - 1) + t^2pq$$

n = Örnekleme alınacak birey sayısı

N = Çalışma evrenindeki birey sayısı (ana kütle büyüklüğü)

p = İncelenecek olayın görülüş sıklığı (görülme olasılığı)

q = İncelenecek olayın görülmeme sıklığı (görülmeme olasılığı) (1- p)

t = İstenilen güven aralığındaki z sayısı($\alpha = 0.05$ alındığı için; $z = 1 - \alpha = 0.95$ ve bu durumda t' nin iki yönlü değeri z tablosundan 1.96 olarak bulunur.)

d = Örnekleme kabul edilebilir hata oranı

Katılımcılar arasından seçilecek minimum örneklem sayısını belirlemek için şu hesaplama yapılmıştır:

N= 41.025, p= 0.50, q=0,50, t=1,96, d= 0,10

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq} = \frac{41.025 \times (1,96)^2 \times 0,50 \times 0,50}{(0,10)^2 \times (41.025-1) + (1,96)^2 \times 0,50 \times 0,50} = \frac{39400,41}{411,2004}$$

n = 95,818

Doğruluk değeri 0,95 kabul edildiğinden $t =$ istenilen güven aralığındaki z sayısı (Bu araştırmada $\alpha=0.05$ alındığından $z = 1-\alpha=1- 0.05=0,95$) t 'nin iki yönlü değeri z tablosundan 1,96 olarak bulunur ve örneklem sayısı yukardaki gibi hesaplanır.

Örneklem sayısı 0,95 doğruluk değeri için belirlendiğinde 96 kişiden oluşması gerekmektedir. Bu araştırma için 397 katılımcıya ulaşıldığından dolayı örneklem sayısı yeterli durumdadır.

3.4. Araştırmanın Yapılışı (Prosedür)

Gerekli kurumlardan izinler alınıp araştırmanın modeli ve örneklemini belirlendikten sonra İskenderun İlçesindeki Bağımsız devlet anaokulunda belirlenen 476 çocuğun öğretmen ve ebeveynlerine ölçekler dağıtılmış eksik yanlış dolduranlar ve katılmak istemeyenler çıkarıldığında 397 katılımcı verileri değerlendirmeye alınmıştır. Daha sonra, araştırma için belirlenen ölçme araçlarıyla elde edilen veriler SPSS 20,0 programı ile analiz edilmiştir.

3.5. Veri Toplama Araçları

Araştırma evreni içerisinde yer alan katılımcılara kişisel bilgi formu ve üç ölçek verilmiştir. Verilen bu form ve ölçekler sayesinde katılımcılardan veriler toplanmıştır. Araştırma içerisinde çocukların değerlendirilmesinde ebeveyn ve öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Bu durumun en temel sebebi ise araştırma sonuçlarının daha objektif ve karşılaştırılabilir olmasının sağlanmasıdır.

3.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda 4-6 yaş grubu çocukların cinsiyet ve yaş aralıkları ile alakalı bilgiler yer almaktadır. Bu belge Ek 1'de yer almaktadır.

3.5.2. Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği (CED ÖY: U)

Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeğinin, Yenilenmiş/Uzun Formu (CED ÖY: U) (Conners Parent Rating Scale-Revised/Long CPRS-RL) araştırma için kullanılmıştır. Çocuklar aile içerisindeki davranışlarının ebeveynler tarafından değerlendirilebilmesi için Conners tarafından geliştirilmiş olan bu ölçek 80 maddeden oluşmaktadır. Ölçek dört basamaklı likert tipindedir. (Conners, 1967) Yenilenmiş uzun CEDÖ'nün Türkçe'ye

uyarlaması Kaner ve arkadaşları tarafından yapılmıştır (Kaner, İşeri, Ak, Özaydın, Büyüköztürk, 2011). CDÖ'nin ebeveyn, öğretmen ve ergen olmak üzere üç bilgi kaynağını inceleyen uzun ve kısa formları bulunmaktadır. Bunlardan biri olan "Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği" 1970'lerden beri yenilenerek pek çok çalışmada kullanılmıştır. DEHB'nun yaygınlığını ve komorbid bozukluklarını belirlemede, DEHB olan ve olmayan bireyleri ayırt etmede güçlü olması sebebiyle, Conners ebeveyn dereceleme ölçekleri sıklıkla kullanılmaktadır. (Kaner vd., 2006). CED ÖY: U formunun Cronbach alfa ve iki yarı güvenirlik katsayıları 0.85- 0.55 ve 0.80- 0.50 arasındadır. Test-tekrar test güvenirlik değerleri ise 0.73- 0.35'dir.

Tablo 1.

CED ÖY: U KMO and Bartlett's Testi

Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) Örneklem Uygunluk Değeri		.907
Barlett Küresellik Testi	Ki Kare	14194.899
	SS	3160
	P	.000

Yenilenmiş Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği anne ve babalar tarafından birlikte doldurulmuştur. Yenilenmiş Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği faktör analizi için; Kaiser-Meyer-Olkin örnekleme yeterlik ölçütü .907 iken Bartlett küresellik sınaması istatistiksel olarak anlamlıydı ($\chi^2 (3160) = 14194.9$, $p < .001$). Analiz sonucunda özdeğeri 1'den yüksek 22 faktör belirlendi. Bileşenler matriksi incelenerek faktör sayısının 5 ile sınırlandırılması uygun görüldü. Varimax döndürmesi ile analiz sonucunda faktör yükleri incelendiğinde .30'un altında kalan veya birden çok faktöre yüklenen 17 madde modelden çıkarıldı. Geriye kalan 63 madde ile 5 faktör sınırıyla Varimax döndürmesi ve Temel Bileşenler Analizi tekrarlandı. Modelin varyansın %40'ını açıkladığı saptandı.

Bu sonuçlar neticesinde Conners Ebeveyn Dereceleme Ölçeği 5 farklı alt boyutta değerlendirmeye alınmıştır. Bu boyutlar "*Bilişsel*", "*Hiperaktivite*", "*Karşı Gelme*", "*Dikkatsizlik*", "*Sosyal Problemler*" olarak isimlendirilmiştir. Araştırma içerisinde gerçekleştirilen güvenirlik analizi neticesinde elde edilen bulgular araştırma ölçeğinin

güvenilir olduğu yönündedir. Elde edilen Cronbach's Alpha değeri 0,95 olarak elde edilmiştir.

3.5.3. Conners Öğretmen Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U)

Conners Öğretmen Dereceleme Ölçeğinin Yenilenmiş/Uzun Formu (CÖD ÖY:U) (Conners Teacher Rating Scale-Revised/Long CTRS-RL) kullanılmıştır. Form Conners ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Yenilenmiş CÖDÖ ölçeğinin hem uzun hem de kısa versiyonları oluşturulmuş ve geliştirilmiştir. Öğretmenler, sorun yaşayan çocukların tanınmasında ve onlara verilecek tedavilerin belirlenmesinde anahtar rol oynamaktadırlar. Conners'ın öğretmen dereceleme ölçeği yoluyla DEHB'nun tanınmasında ilk kez öğretmenler etkili olmuştur. Conners'ın Öğretmen Dereceleme Ölçeği, 1960'lardan beri yapılan empirik çalışmaların sonucunda oluşturulmuştur. Türkçe uyarlaması Kaner ve arkadaşları tarafından yapılan CÖDÖ-YU puanlarından elde edilen Cronbach alfa katsayıları 0.72-0.90'dır. Araştırma için gerçekleştirilen faktör analizi neticesinde düşük puanlı olan maddeler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Tablo 2.

CÖD ÖY: U KMO and Bartlett's Test

Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) Örneklem Uygunluk Değeri		.947
Barlett Küresellik Testi	Ki Kare	16110.174
	SS	1653
	P	.000

Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği faktör analizi için; Kaiser-Meyer-Olkin örneklendirme yeterlik ölçütü .947 iken Bartlett küresellik sınaması istatistiksel olarak anlamlıydı ($\chi^2 (1711) = 16189.8, p < .001$). Analiz sonucunda özdeğeri 1'den yüksek 10 faktör belirlendi. Bileşenler matriksi incelenerek, faktör sayısının 4 ile sınırlandırılması uygun görüldü. Varimax döndürmesi ile analiz sonucunda faktör yükleri incelendiğinde .30'un altında kalan veya birden çok faktöre yüklenen 4 madde modelden çıkartıldı. Geriye kalan 55 madde ile 4 faktör sınırıyla Varimax döndürmesi ve Temel Bileşenler Analizi tekrarlandı. Modelin varyansın %54'ünü açıkladığı saptandı. Bu sonuçlar neticesinde Conners Öğretmen

Değerlendirme Ölçeği 4 farklı faktör değerlendirmeye alınmıştır. Bu boyutlar "*Bilişsel Problemler-Dikkatsizlik*", "*Hiperaktivite*", "*Mükemmeliyetçilik*" ve "*Karşı Gelme*" olarak adlandırılmıştır. Araştırma içerisinde gerçekleştirilen güvenilirlik analizi neticesinde elde edilen bulgular araştırma ölçeğinin güvenilir olduğu yönündedir. Elde edilen Cronbach's Alpha değeri 0,95 olarak elde edilmiştir.

3.5.4. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Anne ve babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirme süreçlerinde gösterdikleri ebeveynlik tutumlarının belirlenmesini sağlamak amacı ile oluşturulmuş bir ölçektir. Karabulut, Demir ve Şendil (2008) tarafından "*demokratik*", "*izin verici*", "*koruyucu*" ve "*otoriter*" olmak üzere dört boyuttan oluşan 62 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonucu elde edilen veriler neticesinde, Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin (ETÖ), yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğu kanıtlanmıştır. Araştırma içerisinde gerçekleştirilen güvenilirlik analizi neticesinde elde edilen bulgular araştırma ölçeğinin güvenilir olduğu yönündedir. Elde edilen Cronbach's Alpha değeri 0,67 olarak saptanmıştır.

Tablo 3.

ETÖ KMO and Bartlett's Test

Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) Örneklem Uygunluk Değeri		.754
Bartlett's Küresellik Testi	Kikare	7120.414
	SS	1891
	P	.000

Ebeveyn Tutum Ölçeği anne ve babalar tarafından birlikte doldurulmuştur. Ebeveyn Tutum Ölçeği faktör analizi için; Kaiser-Meyer-Olkin örneklendirme yeterlik ölçütü .754 iken Bartlett küresellik sınaması istatistiksel olarak anlamlıydı ($\chi^2 (1891) = 7120.4$ $p < .001$). Analiz sonucunda özdeğeri 1'den yüksek 20 faktör belirlendi. Literatür ve bileşenler incelendiğinde faktör sayısının 4 ile sınırlandırılması uygun görüldü. Varimax döndürmesi ile analiz sonucunda faktör yükleri incelendiğinde .30'un altında kalan veya birden çok faktöre yüklenen 19 madde modelden çıkarıldı. Geriye kalan 43 madde ile 4 faktör sınırıyla Varimax döndürmesi ve Temel Bileşenler Analizi

tekrarlandı. Modelin varyansın %34'ünü açıkladığı saptandı. “*demokratik*”, “*izin verici*”, “*koruyucu*” ve “*otoriter*” olmak üzere dört faktör altında toplanmıştır.

3.6. Veri Toplanması ve İstatistiksel Analiz

Gerçekleştirilen bu araştırmanın verilerinin dağıtılması ve veri setlerinin toplanması süreci bir aylık bir süreyi kapsamaktadır. Bu süreçte ölçekler 4-6 yaş grubu öğretmenlerine ve çocukların ebeveynlerine dağıtılmıştır. Ebeveynler kendileri için verilen ölçekleri evlerinde doldurmuşlardır. Araştırma sonucu elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında ve ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Multinomial Lojistik Regresyon analizleri uygulanmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında Pearson Korelasyon ve Regresyon analizi uygulanmıştır. Korelasyon analizi sürekli değişkenler arasında doğrusal ilişkinin kuvveti (derecesi) ve yönünün belirlemek üzere uygulanır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında nedensellik ilişkisini belirlemek üzere; bağımsız değişkenler yardımıyla zor elde edilen bağımlı değişken değerini kestirmek için regresyon analizi uygulanır (www.istatistikanaliz.com, 2017).

Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan katılımcılardan ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

4.1. Tanımlayıcı Özellikler

Tablo 4.

Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

Değişken	Seviye	Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	203	51,1
	Erkek	194	48,9
Yaş	4	77	19,4
	5	153	38,5
	6	167	42,1
Ortalama(SD)	5.22		
Toplam	397		

Tablo 4.1. içerisinde sunulduğu üzere, katılımcıların yüzde %51,1'ini kadınlar, %48,9'u erkekler oluşturdu. Yaş ortalaması 5,20 iken katılımcıların %19,4'ü 4 yaşında olanlar, %38,5'i 5 yaşında yer alanlar ve %42,1'i 6 yaşında yer alan katılımcılardan oluşmaktadır.

4.2. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarına İlişkin Bulgular

Ölçekler için uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda, Cronbach alfa değeri, Ebeveyn Tutum Ölçeği için .67, Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği için .95, ve Yenilenmiş Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği için .95 olarak bulunmuştur.

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), Yenilenmiş Connors Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) ve Yenilenmiş Connors Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği (CED ÖY: U) için faktör analizleri uygulanmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 4.2. 4.3 ve 4.4. içerisinde faktör analizleri sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır.

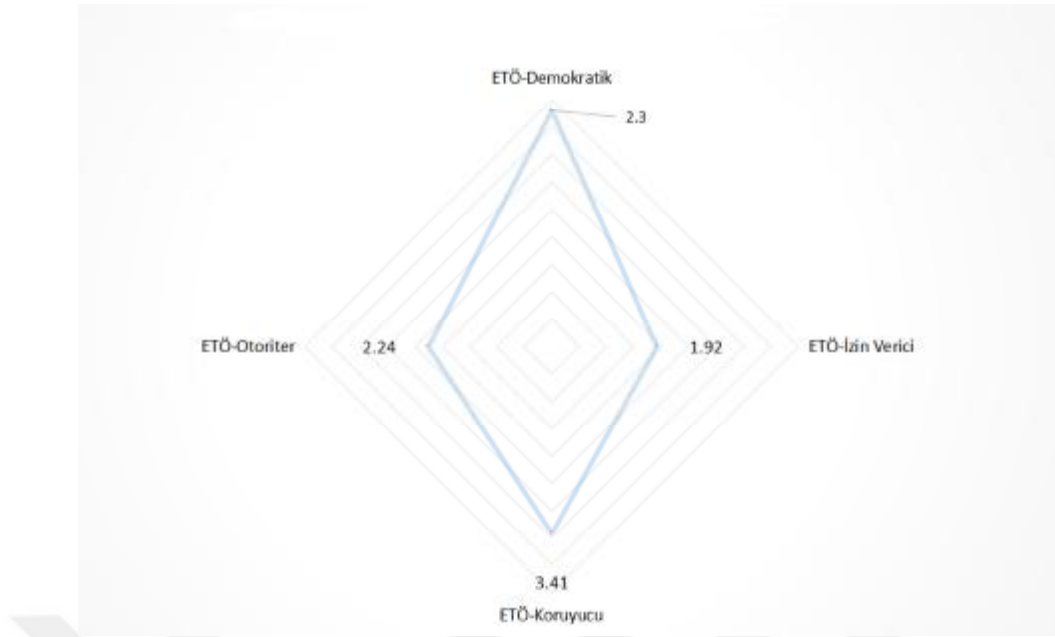
4.3. Ebeveyn Tutumlarının Ölçeği (ETÖ) Ortalamaları

Tablo 5.

Ebeveyn Tutum Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Demokratik	397	2,341	0,549	1,000	4,000
İzin Verici	397	2,245	0,492	1,000	4,000
Koruyucu	397	3,412	0,496	1,000	4,000
Otoriter	397	1,921	0,552	1,000	4,000

Araştırma sürecinde gerçekleştirilen faktör analizleri neticesinde bazı bulgular saptanmıştır. Faktör analizi neticesinde ağırlıkları yeterli olan maddeler 4 faktör etrafında toplanmıştır. Demokratik düzeyde yer alan maddeler; **7, 8, 9, 18, 22, 24, 25, 29, 31, 39, 51, 57** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. İzin verici düzeyde yer alan maddeler; **27, 33, 34, 36, 38, 39, 42, 44, 45, 47, 49, 55, 61** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Koruyucu düzeyde yer alan maddeler; **4, 6, 10, 16, 20, 26, 28, 35, 37, 41, 49, 52, 58** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Otoriter düzeyde yer alan maddeler; **1, 5, 12, 15, 21, 23** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların “demokratik” düzeyi orta ($2,341 \pm 0,549$); “izin verici” düzeyi orta ($2,245 \pm 0,492$); “koruyucu” düzeyi çok zayıf ($3,412 \pm 0,496$); “otoriter” düzeyi yüksek ($1,921 \pm 0,552$); olarak saptanmıştır.

Şekil 1. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) Faktörler Puan Ortalamaları

4.4. Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) Ortalamaları

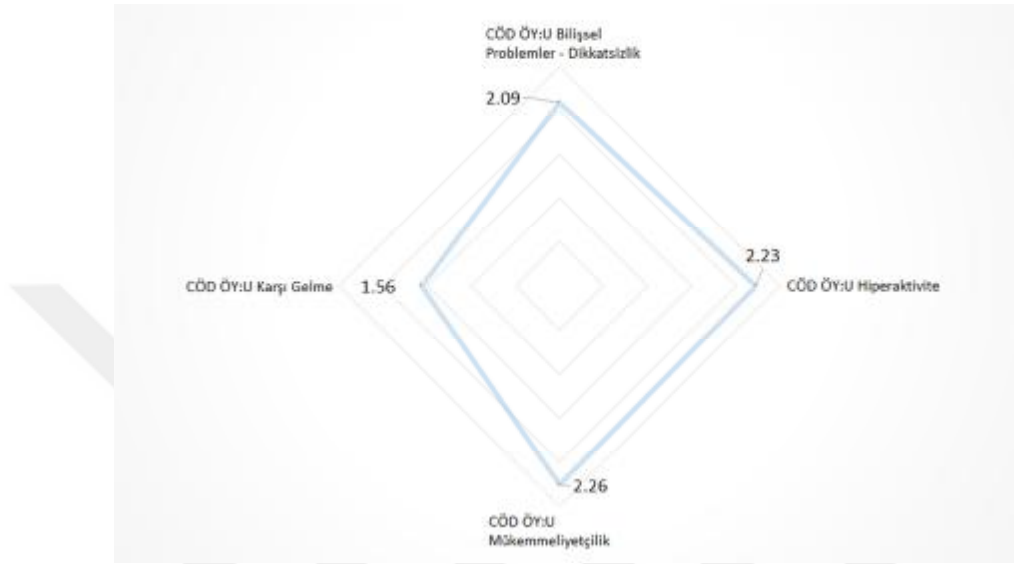
Tablo 6.

Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) Faktör Analizi Sonuçları

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik	397	2,092	0,681	1,000	4,000
Hiperaktivite	397	2,234	0,631	1,000	4,000
Mükemmeliyetçilik	397	2,261	0,561	1,000	4,000
Karşı Gelme	397	1,568	0,590	1,000	4,000

Araştırma sürecinde gerçekleştirilen faktör analizleri neticesinde bazı bulgular saptanmıştır. Faktör analizi neticesinde ağırlıkları yeterli olan maddeler 4 faktör etrafında toplanmıştır. Bilişsel problemler - dikkatsizlik düzeyde yer alan maddeler; 3, 4, 8, 9, 12, 13, 17, 18, 26, 27, 28, 31, 41, 42, 48, 49, 50, 52, 56, 57, 58 numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Hiperaktivite düzeyinde yer alan maddeler; 2, 11, 16, 20, 29, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 44, 45, 46, 54, 55, 59 numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Mükemmeliyetçilik düzeyinde yer alan maddeler; 5, 6, 14, 15, 21, 24, 25, 32, 33, 43, 53

numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Karşı gelme düzeyinde yer alan maddeler; **1, 7, 10, 47, 49** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların “bilişsel problemler - dikkatsizlik” düzeyi orta ($2,092 \pm 0,681$); “hiperaktivite” düzeyi orta ($2,234 \pm 0,631$); “mükemmeliyetçilik” düzeyi orta ($2,261 \pm 0,561$); “karşı gelme” düzeyi yüksek ($1,568 \pm 0,590$); olarak saptanmıştır.

Şekil 2. Yenilenmiş Connors Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) Faktör Puan Ortalamaları

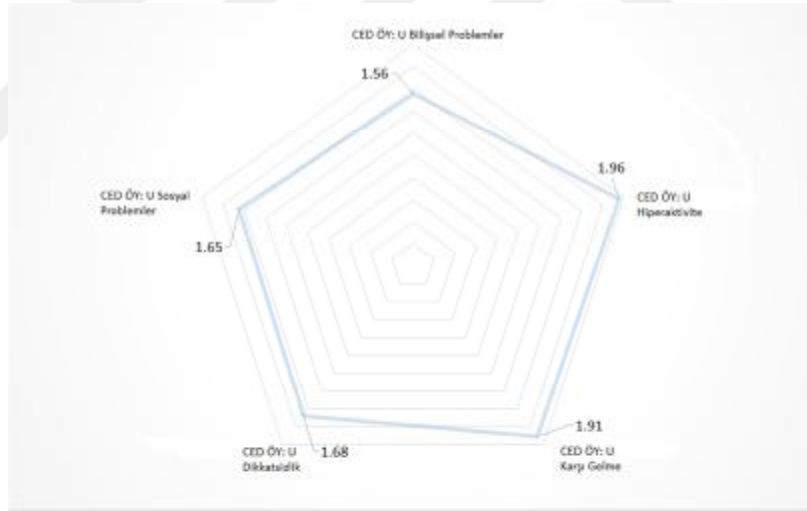
4.5. Yenilenmiş Connors Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği (CED ÖY: U) Ortalamaları

Tablo 7.

Yenilenmiş Connors Sınıf Öğretmeni Değerlendirme Ölçeği (CÖD ÖY: U) Faktör Analizi Sonuçları

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Bilişsel Problemler	397	1,567	0,511	1,000	4,000
Hiperaktivite	397	1,965	0,516	1,000	4,000
Karşı Gelme	397	1,912	0,438	1,000	4,000
Dikkatsizlik	397	1,682	0,472	1,000	4,000
Sosyal Problemler	397	1,651	0,451	1,000	4,000

Araştırma sürecinde gerçekleştirilen faktör analizleri neticesinde bazı bulgular saptanmıştır. Faktör analizi neticesinde ağırlıkları yeterli olan maddeler 5 faktör etrafında toplanmıştır. Bilişsel problemler düzeyinde yer alan maddeler; **2, 9, 10, 12, 22, 29, 30, 36, 37, 42, 45, 48, 51, 70** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Hiperaktivite düzeyinde yer alan maddeler; **3, 13, 18, 23, 31, 52, 55, 57, 62, 63, 68, 76** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Karşı gelme düzeyinde yer alan maddeler; **11, 28, 32, 33, 34, 38, 40, 43, 44, 47, 49, 64, 65, 69** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Dikkatsizlik düzeyinde yer alan maddeler; **41, 50, 56, 58, 59, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 79** numaralı maddeler olarak saptanmıştır. Sosyal problemler düzeyinde yer alan maddeler; **1, 14, 16, 19, 20, 24, 26, 61, 66, 67** numaraalı maddeler olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların “bilişsel problemler” düzeyi yüksek ($1,567 \pm 0,511$); “hiperaktivite” düzeyi yüksek ($1,965 \pm 0,516$); “karşı gelme” düzeyi yüksek ($1,912 \pm 0,438$); “dikkatsizlik” düzeyi yüksek ($1,682 \pm 0,472$); “sosyal problemler” düzeyi yüksek ($1,651 \pm 0,451$); olarak saptanmıştır.

Şekil 3. Yenilenmiş Conners Ebeveyn Değerlendirme Ölçeği (CED ÖY: U) Faktör Puan Ortalamaları

4.6. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları

Levene varyans homojenliği testi ele alınan grupların kendi ortalamaları içerisinde yer alan sapmaların mutlak değerlerine varyans analizinin uygulanması kuralına dayanmaktadır. Bağımsız gruplarda yer alan t-test ve Anova testinde kullanılan bir yöntemdir. Grup adedinin tek olduğu bağımlı gruplarda kullanılmamaktadır. Levene

testi sonucunda elde edilen bulgulara sig (p) değerine bakılmaktadır. Bu değer 0.05'ten büyük olduğu durumlarda fark bulunmamakta, 0.05'ten küçük olduğu durumlarda gruplar arası fark bulunmaktadır(www.istatistikanaliz.com, 2017). Gerçekleştirilen bu araştırma içerisinde cinsiyet değişkenine göre farklılık olup olmadığını incelemek için Tablo 4.4. içerisinde Levene Varyans Homojenliği testi uygulanmıştır.

Tablo 8.

Levene Varyans Homojenliği Testi – Cinsiyet

	Levene Değeri	df1	df2	Sig.
ETÖ - Demokratik	.158	1	395	.691
ETÖ - İzin Verici	.017	1	395	.895
ETÖ - Koruyucu	3.965	1	395	.047
ETÖ - Otoriter	.127	1	395	.722
CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik	6.661	1	395	.010
CÖD ÖY: U Hiperaktivite	14.213	1	395	.000
CÖD ÖY: U Mükemmeliyetçilik	.013	1	395	.910
CÖD ÖY: U Karşı Gelme	15.275	1	395	.000
CED ÖY: U Bilişsel Problemler	.045	1	395	.832
CED ÖY: U Hiperaktivite	2.054	1	395	.153
CED ÖY: U Karşı Gelme	.082	1	395	.775
CED ÖY: U Dikkatsizlik	.126	1	395	.723
CED ÖY: U Sosyal Problemler	.395	1	395	.530

Yapılan Levene Varyans Homojenliği Testi sonucunda Tablo 4.4. içerisinde belirtildiği gibi ETÖ – Koruyucu, CÖD ÖY: U – Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik, CÖD ÖY: U– Hiperaktivite, ve CÖD ÖY: U– Karşı Gelme faktörlerinin cinsiyetlere dağılımında varyans homojenliğini ihlal ettiği saptanmıştır ($p<.05$). Bu faktörlerin

cinsiyet ile ilişkisine Welch ve Brown-Forsythe testleriyle bakılması, geriye kalan faktörlere tek yönlü varyans testi uygulanması uygun görülmüştür.

Tablo 9.

Cinsiyet Ve Homojen Varyanslı Olmayan Ölçek Faktörleri İçin Tek Yönlü Varyans Ve Welch Ve Brown-Forsythe Testleri

	F	<i>p</i>	Welch <i>p</i>	Brown-Forsythe <i>p</i>
ETÖ - Koruyucu	5.412	.021	.020	.020
CÖD ÖY: U – Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik	6.491	.011	.012	.012
CÖD ÖY: U – Hiperaktivite	14.786	.000	.000	.000
CÖD ÖY: U – Karşı Gelme	10.269	.001	.002	.002

Cinsiyetin varyans homojenliği varsayımını bozmayan faktörler puanlanmasına etkisini araştırmak için tek yönlü varyans testi uygulandı. Analiz sonucunda cinsiyetin ETÖ – Otoriter, CÖD ÖY: U– Bilişsel Problemler, CÖD ÖY: U– Hiperaktivite, CÖD ÖY: U– Karşı Gelme ve CÖD ÖY: U– Karşı Gelme faktörlerinin puanlanmasına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu bulundu. Etkinin yönünü araştırmak için grup ortalamalarına bakıldığında anlamlı bulunan 4 faktörün de erkekler için daha yüksek puanlandığı belirlendi.

Tablo 10.

Cinsiyet Ve Homojen Varyanslı Ölçek Faktörleri İçin Tek Yönlü Varyans Testi

	F	<i>p</i>
ETÖ - Demokratik	.314	.576
ETÖ – İzin Verici	.218	.641
ETÖ - Otoriter	5.993	.015
CÖD ÖY: U – Mükemmeliyetçilik	1.432	.232
CED ÖY: U Bilişsel Problemler	11.354	.001
CED ÖY: U Hiperaktivite	11.696	.001
CED ÖY: U Karşı Gelme	4.837	.028
CED ÖY: U Dikkatsizlik	3.293	.070
CED ÖY: U Sosyal Problemler	6.162	.013

Cinsiyetin varyans homojenliği varsayımını bozmayan faktörler puanlanmasına etkisini araştırmak için tek yönlü varyans testi uygulandı. Analiz sonucunda cinsiyetin ETÖ – Otoriter, CÖD ÖY: U– Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik, CED ÖY: U – Hiperaktivite, CED ÖY: U– Karşı Gelme ve CED ÖY: U – Sosyal Problemler faktörlerinin puanlanmasına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu bulundu. Etkinin yönünü araştırmak için grup ortalamalarına bakıldığında anlamlı bulunan 5 faktörün de erkekler için daha yüksek puanlandığı belirlenmiştir.

4.7. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarının Yaş Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları

Araştırma içerisinde Varyans analizi iki veya daha fazla gruba ait ortalamaların belirlenmesinde ve bu iki veya daha fazla grup arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı belirlemek amacı ile kullanılmaktadır. İki'den fazla grubun ortalamalarının karşılaştırılması sürecinde ANOVA testi uygulanmaktadır. Ayrıca grup içerisindeki farklılıkların ortaya çıkarılması sürecinde post-hoc analizi yapılmaktadır. Gerçekleştirilen bu araştırma içerisinde yaşlar arası farkların bulunması sürecinde Anova testinden faydalanılmıştır. Ayrıca grup içi farklılıkların bulunmasında da post-hoc analizi uygulanmıştır.

Tablo 11.

4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarının Yaş Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
ETÖ - Demokratik	4 Yaş	77	3,310	0,498	0,191	0,191	
	5 Yaş	153	3,323	0,541			
	6 Yaş	167	3,280	0,776			
ETÖ - İzin Verici	4 Yaş	77	1,905	0,736	1,775	0,171	
	5 Yaş	153	1,865	0,541			
	6 Yaş	167	1,997	0,678			
ETÖ - Koruyucu	4 Yaş	77	3,346	0,858	0,883	0,414	
	5 Yaş	153	3,466	0,655			
	6 Yaş	167	3,395	0,621			
ETÖ - Otoriter	4 Yaş	77	2,288	0,753	0,232	0,793	
	5 Yaş	153	2,224	0,680			
	6 Yaş	167	2,237	0,649			
CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik	4 Yaş	77	2,226	0,423	3,910	0,021	4>6 5>6
	5 Yaş	153	2,106	0,513			
	6 Yaş	167	2,019	0,431			
CÖD ÖY: U Hiperaktivite	4 Yaş	77	2,273	0,528	0,608	0,545	
	5 Yaş	153	2,194	0,502			
	6 Yaş	167	2,244	0,606			
CÖD ÖY: U Mükemmeliyetçilik	4 Yaş	77	2,281	0,517	0,355	0,701	
	5 Yaş	153	2,231	0,530			
	6 Yaş	167	2,278	0,573			
CÖD ÖY: U Karşı Gelme	4 Yaş	77	1,576	0,545	0,331	0,718	
	5 Yaş	153	1,537	0,481			
	6 Yaş	167	1,578	0,613			
CED ÖY: U Bilişsel	4 Yaş	77	1,526	0,423	1,364	0,257	
	5 Yaş	153	1,615	0,513			

Problemler	6 Yaş	167	1,542	0,431			
CED ÖY: U Hiperaktivite	4 Yaş	77	1,978	0,714	0,214	0,214	
	5 Yaş	153	1,983	0,719			
	6 Yaş	167	1,937	0,626			
CED ÖY: U Karşı Gelme	4 Yaş	77	1,910	0,588	0,261	0,770	
	5 Yaş	153	1,944	0,608			
	6 Yaş	167	1,899	0,526			
CED ÖY: U Dikkatsizlik	4 Yaş	77	1,688	0,491	1,478	0,229	
	5 Yaş	153	1,740	0,555			
	6 Yaş	167	1,642	0,478			
CED ÖY: U Sosyal Problemler	4 Yaş	77	1,613	0,485	1,095	0,336	
	5 Yaş	153	1,692	0,471			
	6 Yaş	167	627	0,454			

Araştırmaya katılanların CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik puanları ortalamalarının yaş durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F=3,910$; $p=0,021<0,05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Yaş durumu “4” olanların CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik puanları ($2,226 \pm 0,423$), yaş durumu “5” olanların CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik puanlarından ($2,106 \pm 0,513$) yüksek bulunmuştur. Yaş durumu “4” olanların CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik puanları ($2,226 \pm 0,423$), yaş durumu “6” olanların CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik puanlarından ($2,019 \pm 0,431$) yüksek bulunmuştur. Yaş durumu “5” olanların CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik puanları ($2,106 \pm 0,513$), yaş durumu “6” olanlardan ($2,019 \pm 0,431$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılanların ETÖ - Demokratik, ETÖ - İzin Verici, ETÖ - Koruyucu, ETÖ - Otoriter, CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik, CÖD ÖY: U Hiperaktivite, CÖD ÖY: U Mükemmeliyetçilik, CÖD ÖY: U Karşı Gelme, CED ÖY: U Bilişsel Problemler, CED ÖY: U Hiperaktivite, CED ÖY: U Karşı Gelme, CED ÖY: U Dikkatsizlik, CED ÖY: U Sosyal Problemler puanları ortalamalarının yaş durumu

değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.8. 4-6 Yaş Grubu Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ruhsal Sorunlarının Ebeveyn Tutumları, Öğretmen Değerlendirmesi Ve Ebeveyn Değerlendirmesi Arasındaki İlişki

Korelasyon analizi değişkenler arasındaki ilişkilerin yönünün ve derecesinin belirlenmesinde ve ilişkinin öneminin ortaya koyulmasında kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. İlişkinin yönü ve derecesi ile alakalı bilgi veren katsayıya ise korelasyon katsayısı denilmektedir. Korelasyon katsayısı "r" harfi ile gösterilmektedir. "r" değeri -1 ile +1 arasında değer almaktadır. "r" değerinin -1'e yaklaşması ile beraber negatif yönlü bir korelasyon olduğundan, +1'e yaklaşmasında ise pozitif yönlü bir korelasyon olduğundan bahsedilmektedir. Ancak "r" değerinin sıfır noktasına yaklaşması durumunda ise değerlendirmeye alınan iki değer arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır (www.istatistikanaliz.com, 2017).

Gerçekleştirilen bu çalışmada ölçekler arasında ilişki olup olmadığının saptanması için korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Ebeveyn tutumları, öğretmenlerin değerlendirilmesi ve ebeveynlerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen veriler korelasyon analizi vasıtası ile analize tabi tutulmuştur. Ölçek faktörleri değerlendirmeye alınmış olup faktörler arası ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Tablo 4.8.'de Pearson Korelasyon testi tablosu yer almaktadır.

Tablo 12.

Faktörler Arası Korelasyon Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. ETÖ-Demokratik												
2. ETÖ-İzin Verici	-.312**											
3. ETÖ-Koruyucu	.170**	.116*										
4. ETÖ-Otoriter	-.185**	.258**	.131**									
5. CÖD ÖY: U-Bilişsel Problemler.-Dikkatsizlik	-.116*	0,066	.106*	.114*								
6. CÖD ÖY: U-Hiperaktivite	-0,05	0,095	0,08	0,097	.663**							
7. CÖD ÖY: U-Mükemmeliyetçilik	-0,04	0,06	0,069	0,046	.236**	.236**						
8. CÖD ÖY: U- Karşı Gelme	-0,04	0,077	0,062	0,07	.570**	.705**	.225**					
9. CED ÖY: U- Bilişsel Problemler	-.153**	.123*	.154**	.161**	.279**	.218**	0,069	.208**				
10. CED ÖY: U-Hiperaktivite	-0,02	0,067	.221**	.178**	.228**	.221**	-0,01	.210**	.597**			
11. CED ÖY: U – Karşı Gelme	0,033	0,086	.135**	.165**	.201**	.181**	0,033	.171**	.629**	.732**		
12. CED ÖY: U - Dikkatsizlik	-0,08	0,065	.153**	.151**	.266**	.236**	0,092	.215**	.712**	.691**	.690**	
13. CED ÖY: U – Sosyal Problemler	-0,09	.101*	.144**	.117*	.228**	.168**	0,067	.207**	.634**	.639**	.664**	.673**

**p< 0.01

*p< 0.05

Araştırma bulguları arasında yer alan faktörler arasında yapılan pearson korelasyon analizi sonucu elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

- ETÖ - Demokratik faktörü ile ETÖ - İzin Verici ve ETÖ – Otoriter faktörleri arasında zayıf-orta bir ters korelasyon vardır ($p<0,05$).
- ETÖ – Demokratik faktörü ile ETÖ – Koruyucu faktörleri arasında zayıf – orta bir doğrusal korelasyon vardır ($p<0,05$).
- ETÖ – İzin Verici ile ETÖ - İzin Verici faktörleri arasında zayıf – orta bir doğrusal korelasyon vardır ($p<0,05$).
- ETÖ – Koruyucu ile ETÖ – Otoriter faktörleri arasında zayıf – orta bir doğrusal korelasyon vardır ($p<0,05$).
- CÖD ÖY: U-Bilişsel Problemler – Dikkatsizlik faktörü ile ETÖ – Demokratik faktörü arasında zayıf – orta bir ters korelasyon var iken, ETÖ – Koruyucu ve ETÖ – Otoriter faktörleri arasında zayıf – orta bir doğrusal korelasyon vardır ($p<0,05$).
- CÖD ÖY: U- Hiperaktivite faktörü ile CÖD ÖY: U-Bilişsel Problemler – Dikkatsizlik faktörleri arasında doğrusal güçlü bir pozitif korelasyon vardır ($p<0,05$).
- CÖD ÖY: U- Mükemmeliyetçilik faktörü ile CÖD ÖY: U- Hiperaktivite faktörü ve CÖD ÖY: U-Bilişsel Problemler – Dikkatsizlik faktörleri arasında zayıf - orta doğrusal bir pozitif korelasyon vardır ($p<0,05$).
- CÖD ÖY: U- Karşı Gelme faktörü ile CÖD ÖY: U- Hiperaktivite faktörü ve CÖD ÖY: U-Bilişsel Problemler – Dikkatsizlik faktörleri arasında güçlü doğrusal bir pozitif korelasyon var iken, CÖD ÖY: U- Mükemmeliyetçilik faktörü arasında zayıf – orta doğrusal bir korelasyon vardır ($p<0,05$).
- CED ÖY: U- Bilişsel Problemler faktörü ile ETÖ – Demokratik faktörü arasında zayıf – orta ters yönlü bir korelasyon var iken, ETÖ - İzin Verici, ETÖ - Koruyucu, ETÖ - Otoriter, CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik, CÖD ÖY: U Hiperaktivite ve CÖD ÖY: U Karşı Gelme faktörleri arasında zayıf - orta doğrusal bir korelasyon vardır ($p<0,05$).
- CED ÖY: U- Hiperaktivite faktörü ile ETÖ - Koruyucu, ETÖ - Otoriter, CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik, CÖD ÖY: U Hiperaktivite ve CÖD ÖY: U- Karşı Gelme faktörleri arasında zayıf – orta doğrusal bir korelasyon var

iken, CED ÖY: U- Bilişsel Problemler faktörü ile arasında güçlü doğrusal bir korelasyon vardır ($p<0,05$).

- CED ÖY: U – Karşı Gelme faktörü ile ETÖ - Koruyucu, ETÖ - Otoriter, CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik, CÖD ÖY: U Hiperaktivite ve CÖD ÖY: U- Karşı Gelme faktörleri arasında zayıf – orta doğrusal bir korelasyon var iken, CED ÖY: U- Bilişsel Problemler ve CED ÖY: U – Hiperaktivite faktörleri arasında güçlü doğrusal bir korelasyon vardır ($p<0,05$).
- CED ÖY: U – Dikkatsizlik faktörü ile ETÖ - Koruyucu, ETÖ - Otoriter, CÖD ÖY: U Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik, CÖD ÖY: U Hiperaktivite ve CÖD ÖY: U- Karşı Gelme faktörleri arasında zayıf – orta doğrusal bir korelasyon var iken, CED ÖY: U- Bilişsel Problemler, CED ÖY: U- Hiperaktivite ve CED ÖY: U – Karşı Gelme faktörleri arasında güçlü doğrusal bir korelasyon vardır ($p<0,05$).
- CED ÖY: U – Sosyal Problemler faktörü ile ETÖ-İzin Verici, ETÖ-Koruyucu, ETÖ-Otoriter, CÖD ÖY: U-Bilişsel P.-Dikkatsizlik, CÖD ÖY: U- Hiperaktivite ve CÖD ÖY: U- Karşı Gelme faktörleri arasında zayıf – orta doğrusal bir korelasyon var iken, CED ÖY: U- Bilişsel Problemler, CED ÖY: U- Hiperaktivite, CED ÖY: U – Karşı Gelme ve CED ÖY: U – Dikkatsizlik faktörleri arasında güçlü doğrusal bir korelasyon vardır ($p<0,05$).

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Ebeveyn Tutumları Ve Ruhsal Bozuklukların Demografik Değişikliklere Göre Tartışma Ve Yorumlar

Gerçekleştirilen analizlerin en temel amacı araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecinde ortaya konulan hipotezlerin doğruluğunu ispatlamak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın cinsiyet değişkeni üzerine kurulmuş hipotezi şu şekildedir:

H1: Okul öncesi çocukların cinsiyet değişkenine göre ruhsal sorunları ve ebeveyn tutumları arasında farklılık vardır.

Ebeveyn tutumlarının cinsiyet üzerinde farklılık oluşturup oluşturmadığının incelenmesi için gerçekleştirilen analizler neticesinde Analiz sonucunda cinsiyetin ETÖ – Otoriter, CÖD ÖY: U– Bilişsel Problemler - Dikkatsizlik, CED ÖY: U – Hiperaktivite, CED ÖY: U– Karşı Gelme ve CED ÖY: U – Sosyal Problemler faktörlerinin puanlanmasına istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Puan ortalamaları değerlendirildiğinde erkeklerin puanlarının daha fazla olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen literatür araştırmaları neticesinde cinsiyet değişkenine göre elde edilen bulgular şu şekildedir. Rothbaum ve Weisz (1994) cinsiyetin ebeveynlikte ve aile yapısı, ebeveynsel çatışma, ebeveyn-çocuk ilişkisi içerisinde önemli bir etkiyi barındırdığından bahsetmektedir. Maccoby ve Martin (1983) erkek çocukların kızlara oranla stresli bir olay sonucunda genetik yatkınlık olarak daha tepkili ve sinirli olduklarından bahsetmiştir. Baumrind (1966: 891) ise çocukların cinsiyetlerine göre anne baba tutumunun birbirine çok benzediğini ve çok da farklılaşmadığını belirtmiştir.

Araştırmanın bir diğer hipotezi ise yaş farklılığına göre anlamlı bir farklılık oluşup oluşmadığı üzerinedir. Bu bağlamda kurulan hipotez ise şu şekildedir.

H2: Okul öncesi çocukların yaş değişkenine göre ruhsal sorunları ve ebeveyn tutumları arasında farklılık vardır.

Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ebeveyn tutumlarının yaş değişkenine göre değerlendirildiğinde yapılan ANOVA analizi neticesinde CÖD ÖY: U Bilişsel

Problemler – Dikkatsizlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Gerçekleştirilen literatür çalışmaları dikkate alındığında Bussing ve diğerleri tarafından gerçekleştirilen ebeveyn ve öğretmen değerlendirmelerini yaş cinsiyet ve ırk bazında 3.158 ilkokul öğrencisi incelendiğinde anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır (Bussing, vd., 2008). Benzer literatür araştırmaları ele alındığında elde edilen sonuçların incelenmesi ile beraber yaş değişkeni ile alakalı anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

5.2. Ebeveyn Tutumları Ve Ruhsal Bozukluklar Arasındaki İlişkinin Tartışması ve Yorumlar

Araştırmanın diğer 4 hipotezi ise ebeveyn tutumlarının objektif öğretmen değerlendirmeleri ve ebeveyn değerlendirmeleri arasındaki ilişkisini araştırma üzerinedir.

H3: Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve demokratik ebeveyn tutumu ile arasında ilişki vardır.

H4: Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve izin verici ebeveyn tutumu ile arasında ilişki vardır.

H5: Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve koruyucu ebeveyn tutumu arasında ilişki vardır.

H6: Okul öncesi çocukların ruhsal sorunları ve otoriter ebeveyn tutumu arasında ilişki vardır.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde ve korelasyon analizi neticesinde elde edilen bulgular incelendiğinde ortaya aşağıda yorumlanan sonuçlar çıkmaktadır. Ayrıca bu sonuçlar literatürde yer alan araştırmalar ile tartışılmıştır.

5.2.1. Demokratik Ebeveyn Tutumuna Göre Tartışma Ve Yorumlar

Ebeveyn tutumlarına göre okul öncesi çocuklarda var olan sorunları üzerine gerçekleştirilen bu araştırma sonucunda CÖD ÖY: U-Bilişsel Problemler – Dikkatsizlik faktörü ile ETÖ – Demokratik faktörü arasında zayıf – orta bir ters korelasyon olduğu saptanmıştır. Ayrıca, CED ÖY: U- Bilişsel Problemler faktörü ile ETÖ – Demokratik faktörü arasında zayıf – orta ters yönlü bir korelasyon var olduğu elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

Baumrind (1966) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları ele alındığında okul öncesi dönemde yer alan çocukların ailelerinin demokratik tutum göstermeleri neticesinde kendine güvenen, otokontrol sahibi, yaratıcı ve mutlu olabildiklerini ortaya çıkmaktadır. Bu ebeveynlerin çocukları ile iletişimi kuvvetli ve çocuklarını cesaretlendiren ebeveyn oldukları belirtilmektedir. Bir diğer araştırmada ise demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında özgüvenin yüksek olması, sorumluluk sahipliği, sosyal becerileri yüksek ve akademik başarısı ileri seviyede oldukları elde edilen sonuçlar arasındadır (Steinberg vd., 1992). Bu araştırmada demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarında davranış problemleri görülmemektedir. Oprea (1998) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma içerisinde de demokratik ebeveyn tutumu ve otoriter ebeveyn tutumlarının çocuklar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları, otoriter tutum sergileyen ailelerin çocuklarına göre daha yüksek özgüvene sahip olmaktadır.

Literatürde yer alan diğer araştırmalar incelendiğinde olumsuz ebeveyn tutumlarına yönelik olarak hazırlanmış çalışmalarda, otoriter ve baskıcı ebeveynlik tarzını benimsemiş bireylerin çocuklarında saldırgan davranışların olduğu görülmekte ve anti sosyal yönelimli oldukları belirtilmektedir. Ancak demokratik ebeveynlerin çocuklarında benzer ruhsal problemlerin daha az görüldüğü ve bu ruhsal sorunlar ile karşılaşmadıkları elde edilen bulgular arasında yer almaktadır (Laibe, Carlo, Torguati ve Ontai 2004).

Nitekim Gerçekleştirilen bu çalışma içerisinde de demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarında bilişsel problemler ve dikkatsizlik alt boyutunda ters korelasyon ilişkisi saptanmıştır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde demokratik ebeveyn tutumunun okul öncesi çocuklarda olumlu sonuçlar oluşturduğu saptanmaktadır. Geçmişte yapılan araştırmalar ile tutarlılık sergilediği görülmektedir.

5.2.2. İzin Verici Ebeveyn Tutumuna Göre Tartışma Ve Yorumlar

Baumrind (1966) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçlarına göre izin verici tutum gösteren ebeveynlerin çocuklarına normalin üzerinde özgürlük tanıdıkları ve çocukların davranışlarını takip ve kontrol etmedikleri görülmektedir. Bu tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında kendilerini denetleyememe, itaatsizlik ve bencilce davranışların sergilendiği görülmektedir. İzin verici ebeveyn tutumu ile alakalı yapılmış olan bir diğer çalışma ise Haapasalo ve Pokela (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir.

İzin verici tutum gösteren ebeveynlerin çocuklarında anti-sosyal davranışların ve saldırganlık davranışlarının var olduğu gözlemlenmiştir. Eisenberg ve Mussen (1989), izin verici ebeveyn davranışları ile çocukların ruhsal bozuklukları üzerine yaptıkları çalışma sonucunda izin verici ebeveyn tutumu sergileyenlerin çocuklarında daha az olumlu sosyal davranışların var olduğu saptanmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak da bu çocuklarda sosyal yetersizliklerin var olduğu görülmekte, akranları ile arasında negatif ilişkilerin var olduğu ve saldırgan davranışların ortaya çıktığı elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

Gerçekleştirilen bu araştırma neticesinde elde edilen bulgular değerlendirildiğinde ETÖ - İzin Verici faktörü ile CED ÖY: U- Bilişsel Problemler faktörü arasında zayıf ve orta doğrusal bir korelasyon olduğu görülmektedir. Aynı zamanda ETÖ - İzin Verici faktörü ile CED ÖY: U – Sosyal Problemler faktörü arasında da benzer bir korelasyon olduğu görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde elde edilen bulgular ve literatür kaynaklarına dayanılarak gerçekleştirilen araştırmanın geçmiş çalışmalar ile tutarlı olduğu söylenebilmektedir.

5.2.3. Koruyucu Ebeveyn Tutumuna Göre Tartışma Ve Yorumlar

Kuzgun (1991) tarafından gerçekleştirilen çalışma içerisinde aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ele alınmıştır. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarına maruz kalan çocukların kendine güvenlerinin az olduğu ve sosyal ilişkilerinin zayıf olduğu gözlemlenmiştir. Parker (1983) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ile yetiştirilen çocuklarda duygusal problemlerin baş gösterdiği görülmüştür. Bu durumun yanı sıra çocukların benlik saygılarının oldukça düşük olduğu ve diğer çocuklara göre daha kaygılı oldukları elde edilen bulgular arasındadır. Turner ve Harris (1984) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise anne baba tutumları koruyucu özelliklere sahip olan çocuklarda özsaygı, kelime dağarcığı, empati kurma yeteneği ve fedakarlığı arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Ancak bu ilişkinin çok zayıf olduğu görülmüştür. Aynı zamanda endişeli, koruyucu çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklarda yüksek endişe ve güvensizlik yarattığını ortaya konmuştur.

Gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen bulgular ise bu araştırmalar ile benzer niteliktedir. ETÖ - Koruyucu faktörü ile CED ÖY: U- Bilişsel Problemler ve CED ÖY: U – Sosyal Problemler arasında gerçekleştirilen korelasyon analizi neticesinde doğrusal yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Gerçekleştirilen literatür

alışmaları dikkate alındığında elde edilen bulgular ile değerlendirildiğinde tutarlı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir.

5.2.4. Otoriter Ebeveyn Tutumuna Göre Tartışma Ve Yorumlar

Cansever (1968) tarafından gerçekleştirilen çalışma bulguları "otoriter ve baskıcı" ebeveyn tutumlarının çocuklar üzerinde bağımlılık ve edilgenlik eğilimi oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bulgular gerçekleştirilen bu araştırma ile tutarlılık sergilemektedir. Baumrind (1966) tarafından gerçekleştirilen çalışma içersinde ise Otoriter tutumun ocuk üzerinde etki oluşturduğu ve çocuğun olumsuz davranışlar gerçekleştirdiği sonucuna ulaşmaktadır. Ebeveynlerin baskıcı ve otoriter tutum içerisinde ocuk yetiştirmeleri neticesinde çocuklarda ruhsal bozuklukların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Hale (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Otoriter ve baskıcı tutum sergileyen anne babaların çocuklarının mutsuz, asosyal ve kaygılı çocuklar olduğunu bulmuştur. Hale (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışma ile bu araştırma tutarlılık sergilemektedir.

Nitekim gerçekleştirilen bu araştırma içerisinde de ebeveyn otoriter tutumu ile objektif öğretmenlerin değerlendirmelerine göre çocuğun bilişsel problemler ve dikkatsizlik düzeyi arasında ilişki olduğu görülmektedir. Aynı zamanda ebeveyn değerlendirmeleri dikkate alındığında bilişsel problemler, hiperaktivite, karşı gelme, dikkatsizlik ve sosyal problemler düzeyinde de ilişki olduğu saptanmaktadır.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Gerçekleştirilen araştırmanın konusu “Okul Öncesi Dönem 4-6 Yaş Grubu Çocuklar Da Görülebilen Ruhsal Sorunlar İle Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” üzerinedir. Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular neticesinde ortaya çıkan sonuçlar yurt içi ve yurt dışı çalışmalar ile değerlendirilerek tartışılacaktır. Bu bağlamda çalışma içerisinde kullanılmış olan 3 ölçek ve ölçeklerin alt boyutları ele alınmaktadır. Sonuç ve tartışma bölümlerinin ortaya konulmasının ardından çeşitli öneriler üretilmiştir. Bu önerilerin geliştirilmesinde etki eden en önemli nokta akademik alanda gelişme sağlanması ve okul öncesi dönemde yer alan çocukların ruhsal sorunlarına çözüm üretilmesi amacı üzerinedir.

6.2. Öneriler

- Gerçekleştirilen araştırma neticesinde otoriter, koruyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarında çocukların ruhsal problemler ile karşılaştıkları görülmektedir. Bu bağlamda ailelerin bilinçlendirilmesi ve ebeveyn tutumlarına yönelik eğitimler verilmesi önerilmektedir.
- Anne babalara yönelik olarak psikolojik ve teorik destek almalarının sağlanması ve destek verilmesi önerilmektedir.
- Gerçekleştirilen araştırma içerisinde yer alan bağımsız değişkenlerin çoğaltılması ve konunun farklı noktalardan da incelenmesi önerilmektedir.
- Gerçekleştirilen bu araştırma devlet okullarında eğitim alan çocuklar ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan çocuklar ile kıyaslanması ve sosyo-ekonomik değişkenlerin değerlendirmeye alınması önerilmektedir.
- Gerçekleştirilen bu araştırma içerisinde anne ve öğretmenlerin verdikleri cevaplar değerlendirmeye alınmıştır. Bu durum araştırmanın subjektif olmasına sebep olabilmektedir.

7. KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E., ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Altunkol, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (1994). *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı* (Çev: Köroğlu E.). Washington DC: Hekimler Yayın Birliği.
- Anderson, J.C., Williams, S., McGee, R. Vd. (1987). Disorders in preadolescent children: Prevalence in a large sample from the general population. *Arch Gen Psychiatry*, 44(1), 69-76.
- Aral, N., Kandır A., ve Yaşar M.C. (2003). *Okul Öncesi Eğitim*. İstanbul: Ya-pa.
- Arıkan, B., ve Üstün, B. (2009). Davranım Bozukluğu Olan Çocuklara, Psikiyatrik Yaklaşımda Anne-Baba Eğitim Programları: İki Örnek Bağlamında Bir Değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 1:155-174.
- Arı, M., Bayhan P., Artan İ. (1995). Farklı Ana-Baba Tutumlarının 4-11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması, *Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Seminer Dergisi*, 10(1): 23-38.
- Aslan, A. K. (2002). Değişen toplumda aile ve çocuk eğitiminde sorunlar. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(2), 25-33.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11: 569-585.
- Aydoğmuş, K., Baltaş, A., Batlaş, Z., Davaslıgil, Ü., Güngörmüş, O., Konuk, E., Korkmazlar, Ü., Köknel, Ö., Navaro, L., Oktay, A., Razon, N., Yavuzer, H. (2003). *Ana-Baba Okulu*. İstanbul: Remzi.
- Bacanlı, H. (2005). *Gelişim Ve Öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7:147- 178.
- Bartholomew, K. (1993). *From Childhood to Adult Relationships: Attachment Theory and Research*. (Ed: Duck S.), *Understanding Relationship Processes: 2. Learning About Relationships*. London: Sage.

- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 61: 226- 244.
- Başal, H.A. (2007). *Okul Öncesi Eğitim*. İstanbul: Morpa.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 4(37): 887-907.
- Baumrind, D. (1991). *Parenting Styles and Adolescent Development*. Newyork: Garland.
- Bayraktar, R. (1998). Demokratik tutumun önemi, *Okul ve Aile Dergisi*. 6(1): 41-43.
- Beidel, D. C. ve Turner, S. M. (1998). *Shy Children, Phobic Adults*, Washington DC: American Psychological Association.
- Bernstein, G. A. ve Borchardt, C.M. (1991). Anxiety disorders of childhood and adolescence: A critical review. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 30: 519-532.
- Bhatia, M.S., Nigam, V.R., Bohra, N. ve ark. (1991) Attention deficit disorder with hyperactivity among pediatric outpatients. *J Child Psychol Psychiatry*. 32:297-306.
- Bilal, G. (1984). *Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeyine Etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilgin. M. (2009b). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 36(3): 142-157.
- Bird, H. R., Gould, M., Staghezza, B. (1993). Patterns of diagnostic comorbidity in a community sample of children aged 9 through 16 years. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 32: 361-368.
- Blair, C., Zelazo, P. D., Greenberg, M. T. (2005). The measurement of executive function in early childhood. *Developmental Neuropsychology*. 28: 561-571.
- Bowlby, J. (1958). The nature of the child's tie to his mother. *Int J Psychoanal*. 39:350-373.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*, London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds i. etiology and psychopatology in the light of attechment theory. *British Journal of Psychiatry*. 130:201-210
- Bowlby, J. (1979). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. London: Tavistock.

- Börekçi, B. (2017). *Okul Öncesi Çocuklarda Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Belirtilerinin, Davranışsal, Sosyal Problemler, Aile İşlevselliği ve Ebeveyn Tutumları ile İlişkilerinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bronstein, M.H. ve Zlotnik, D. (2008). Parenting Styles and Their Effects. (Ed: Haith M. M. ve Benson J.B.), *Infant and Early Childhood Development*. 496-509.
- Bussing R., Fernandez M., Harwood M., Wei H., Garvan C. W., Eyberg S. M., Swanson J. M. (2008). Parent and teacher SNAP-IV ratings of attention deficit hyperactivity disorder symptoms: psychometric properties and normative ratings from a school district sample, *Pubmed*. 15(3): 317-328.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (17. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cansever, G. (1968). The achievement motive in Turkish adolescents, *The Journal of Social Psychology*. 22: 185-218.
- Cartwright, H. S., Roberts, C., Chitsabesan, P. (2004) Systematic review of the efficacy of cognitive behaviour therapies for childhood and adolescent anxiety disorders. *Br J Clin Psychol*. 43: 421-436.
- Cavkaytar, A. (2000). *Okulöncesi Eğitimde Okul, Aile, Çevre İş Birliği. Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*. (Ed.: Şefik Yaşar) Eskişehir: Açıköğretim.
- Ceyhan, E. (2000). Çocuk gelişimi ve psikolojisi, açıköğretim okul öncesi öğretmenliği lisans programı, *Anadolu Üniversitesi Yayınları*.59: 60-210.
- Collins, N.L. ve Laurson W. (2003). Adolescent's relationships with parents, *J Lang Soc Psychol*. 22(1), 58-65.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal Ve Ahlak Gelişimi*. İstanbul:Nobel.
- Çakmak Ç. Ö. (2010).Okul öncesi eğitim kurumlarında aile katılımı.*Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(20): 1-18.
- Çetinkaya, B. (2004). *Ruhsal Açıdan Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk*, Ankara: Empati.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme Kuramı*. (2. baskı) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Demiriz, S. ve Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1): 105- 122.

- Derman. T. M., ve Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1): 115-144.
- Dursun A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleri ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Eisenberg, N., ve Mussen, P. (1989). *The Roots of Prosocial Behavior in Children*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Emiroğlu, F. N., ve Baykara, B. (2008). *Yaygın Anksiyete Bozukluğu, Panik Bozukluğu, Özgül Fobi, Sosyal fobi. Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. (Ed: Çuhadaroğlu F. Vd.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Evans, C. (1997). *Turkish Fathers'attitudes to and Involvement in Their Fathering Role: A low Socio-Economic Sample*, Master of Arts in Educational Sciences. İstanbul: Boğaziçi University.
- Feeney, J. A., ve Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*. 58: 281-291.
- Feeney, J., Noller, P.,ve Callan, V. J. (1994). *Attachment Style, Communication and Satisfaction in The Early Years of Marriage*. (Ed: Bartholomew K. ve Perlman D.), Advances in personal relationships, London: Jessica Kingsley.
- Flisher, A.J. (1999). Annotation: Mood disorder in suicidal children and adolescents: Recent developments. *J Child Psychol Psychiat*. 40: 315-324.
- Freud, S. (1999). *Uygarlığın Huzursuzluğu*,(Çev. H. Barışcan). İstanbul: Metis.
- Friedberg R. D., ve McClure J.M. (2002). *Clinical Practice of Cognitive Therapy with Children and Adolescents*. New York: The Guilford Press.
- Gage, J. R. Don. (1984). Patterns of Achievement and Self-Concept Among Students in a Three-Ethnic Community. Educational Research Association, October.
- Garrison, C. Z., Waller, J.L., vd. (1997). Incidence of Major Depressive Disorder and Dysthymia in Young Adolescent. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 36(4): 458-465.
- Gök, D. (2010). *Anne Tutumlarının Öğrencilerin Başarıları ve Yetenekleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

- Griffin, D., ve Bartholomew, K. (1994a). *The metaphysics of measurement: The case of adult attachment*. (Ed: Bartholomew K. ve Perlman D.), London: Jessica Kingsley.
- Griffin, D., ve Bartholomew, K. (1994b). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures, *Journal of Personality and Social Psychology*. 67: 430-445.
- Gubbels, R. (1971). Seminaire D'tudes Des Roles Familiaux Dans Les Cnilisation Differentes. *Edition De L'institut De Sociologie De L'universite Libre De Bruselles*.
- Güenalp, A. (2007). *Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gündüz, B. (2006). Öğretmenlerde tükenmişliğin akılcı olmayan inançlar ile bazı mesleki ve kişisel değişkenlere göre yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3(26): 17-33.
- Gündüz, B. (2013). Bağlanma stilleri, akılcı olmayan inançlar ve psikolojik belirtilerin bilişsel esnekliği yordamadaki katkıları, *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(4): 2071-2085.
- Güney S. (1998). *Davranış Bilimleri ve Yönetim Psikolojisi Terimler Sözlüğü*, Ankara: Ocak.
- Güngör, A. (2002). *Gelişim ve öğrenme. Toplumsal ve duygusal gelişim*. Ankara: Anı.
- Gürşimşek, I. (2003). Okulöncesi eğitime aile katılımı ve psiko-sosyal gelişim, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(1): 125–144.
- Hale, R. (2008). *Baumrind Parenting Styles and Their Relationship to the Parent Developmental Theory*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), New York: Pace University.
- Hamilton, C.E. (2000). Continuity and discontinuity of attachment from infancy through adolescence. *Child Dev*. 71: 690-694.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process, *Journal of Personality and Social Psychology*. 52: 511-524.
- Hazan, C., ve Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*. 5(1): 1-22.

- Herbert M. (2008). Conduct disorders and delinquency. In developmental problems of childhood and adolescence, *John Wiley and Sons Ltd.* 215-226.
- Hughes, C. (2002). Executive functions and development: Emerging themes. *Infant and Child Development.* 11(2): 201-209.
- İstatistik Analiz, (2016). Temel İstatistik Bilgileri. <http://www.istatistikanaliz.com/> (Alıntılama Tarihi) 15.08.2017.
- James, A., Soler, A., ve Weatherall, R. (2005). Cognitive behavioral therapy for anxiety disorders in children and adolescents. *Cochrane Database Syst Rev.* 4, No: CD004690.
- Jensen, P. S., Hinshaw, S.P., Swanson, J.M. Vd. (2001) Findings from the NIMH multimodal treatment study of ADHD (MTA): Implications and applications for primary care providers. *J. Dev Behav Pediatr.* 22(1):60-73.
- Johnson, J. L. (2000). Preventing Conduct Problems and Increasing Social Competence in High-Risk Pre-schoolers. (Doktora Tezi). Regent University, Virginia.
- Karabulut, Demir, E., Sendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), *Türk Psikoloji Yazıları.* 11(21): 15-25.
- Kaner, S., Büyüköztürk, Ş., İşeri, E., Ak, A., Özaydın, L., (2011). Connors anababa derecelendirme ölçeği yenilenmiş uzun formu: faktör yapısı, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi.* 18: 45-58.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlilik Güvenirlik Çalışması.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Kapçı, E., ve Küçüker, S. (2006). Anne babaya bağlanma ölçeği: Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi.* 17:286-295.
- Karakaya, E. ve Öztop, B.D.(2013). Kaygıbozukluğu olan çocuk ve ergenlerde bilişsel davranışçı terapi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi.* 2: 10-24.
- Kart, N. M. (2002). *Yetişkin Bağlanma Stillerinin Bazı Bilişsel Süreçlerle Bağlantısı: Sağlık Personeliyle Yapılan Bir Çalışma.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kashani, J.H. ve Orvaschel, H. (1990). A community study of anxiety in children and adolescents. *Am J Psychiat.* 147: 313-318.

- Kayaalp, M.L. (1999). *Çocuk ve Ergende Depresyon. Depresyon, Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller Sempozyumu*. (2-3 Aralık), İstanbul.
- Kendall, P.C., Chansky, T.E., Kane, M.T. vd. (1992). *Anxiety Disorders in Youth: Cognitive Behavioral Interventions*. Boston: Allyn ve Bacon.
- Kesebir, S., Özdoğan K.S., Üstündağ M.F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji, *Psikiyatriye Güncel Yaklaşımlar Dergisi*.3(2):321-342.
- Koesten, J., Schrodt, P., ve Ford, D. J. (2009). Cognitive flexibility as a mediator of family communication environments and young adults' well-being. *Health Communication*. 24(1): 82-94.
- Kovacs M, Obrosky D.S., Vd. (1997) First-episode major depressive and dysthymic disorder in childhood: Clinical and sociodemographic factors in recovery. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 36(6), 777-784.
- Krol, N., Morton, J., De-Bruyn, E. (2004). Theories of conduct disorder: a causal modelling analysis, *J Child Psychol Psychiatry*. 45: 727-742.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul: Remzi.
- Kuzgun, Y.(1991). *Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Laibe, D., Carlo, G., Torquati, J., Ontai, L. (2004). Children's perception of family relationships as assessed in a doll story completion task: Links to parenting, social competence, and externalizing behavior. *Social Development*. 13(4): 551-569.
- Maccoby, E. E., ve Martin, J. A. (1983). *Socialization in The Context of The Family: Parent-Child Interaction*. New York: Wiley
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy. J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. (Ed: Bretherton, I. ve Waters E.), *Growing points of attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development*. 50: 3-35.
- Manasis, K. (2004). Childhood anxiety disorders: Approach to intervention. *Can Fam Physician*.50: 379-384.
- Martin, M. M., Anderson, C. M., ve Thweatt, K. S. (1998). Aggressive communication traits and their relationships with the cognitive flexibility scale and the communication flexibility scale. *Journal of Social Behavior ve Personality*, 13(3), 531-540.

- Mihalopoulos, C., Sanders, M.R., Turner, K. Vd. (2007). Does the triple p - positive parenting program provide value for money? *Aust N Z J Psychiatry*. 41: 239-246.
- Mikulincer, M., Florian, V., ve Tolmacz, R. (1990). Attachment styles and fear of personal death: A case study of affect regulation. *Journal of Personality and Social Psychology*. 58: 273-280.
- Moffitt, T.E., Arseneault, L., Jaffee, S.R., Kim-Cohen, J., Koenen, K. C. (2008). Odgers CL et al. Research Review: DSM-V Conduct Disorder: Research Needs for An Evidence Based. *J Child Psychol Psychiatry*. 49:3-33.
- Montessori, M. (1992). *Çocuk Eğitimi Montessori Metodu* (Çev: Yüce G.). İstanbul: Özgür.
- Myers, R. (1996). *Hayatta Kalan Oniki, Erken Çocukluk Eğitimi Programlarının Güçlendirilmesi*, (Çev: Bakay,R.A. Ünlü, E.). İstanbul: AÇEV.
- Nakash E., O., Dutra, L., ve Westen, D. (2000). Relationship between attachment patterns and personality pathology in adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 41(1): 1111-1123.
- Navaro, L. (1989). Aşırı Koruyuculuğun Çocuk Eğitimine Etkileri. 6. *Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*,121-125.
- Nicholson, J.M., Phillips, M., Whitton, S., Halford, W.K., Sanders M.R. (2008). Promoting healthy stepfamilies: Reasons for seeking help and perceived benefits from intervention. *Fam Matters*. 77:48-56.
- Oprea, L.M. (1998). *The Relationship of Authoritative Parenting Style of Head Start Families and the Development of Appropriate Social Skills in Preschool Children*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), New Orleans: University of New Orleans.
- Ömeroğlu, F. (1996). *Okulöncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öncü, B. VeŞenol, S. (2002). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun Etiyolojisi: Bütüncül Yaklaşım,*Klinik Psikiyatri Dergisi*. 5:111-119.
- Özbey, Ç. (2004). *Çocuk Sorunlarına Yapıcı Çözümler*. İstanbul: İnkılap.
- Özel, E., ve Zelyurt, H. (2001).Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi.*Sosyal Politikaları Çalışma Dergisi*. 24: 3-39.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem.

- Özyürek, A., ve Tezel. Ş.F. (2005).5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*.25(2): 19-33.
- Parker, G. B. (1983). *Parental Overprotection: A Risk Factor in Psychosocial Development*. New York: Grune and Stratton.
- Parsak, B. (2015).*Ebeveyn Tutumları ile Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Problemleri arasındaki ilişkide Çocukların Empati ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın.
- Phillips, H.R. (1984). Increasing positive self-referent statement to improve self esteem in low-income elementary school children, *Journal of School Psychology*. 22: 155-163.
- Razon, N. (1981), *Çalışan Anne Ve Çocuk*, Aile ve Çocuk Dergisi, İstanbul: Akbank Yayınları.
- Rothbaum, F. ve Weisz, J. R. (1994). Parental caregiving and child externalizing behavior in nonclinical samples: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*. 116: 55-74.
- Sanders, M. R., Markie-Dadds, C., Rinaldis, M., Firman, D., Baig, N. (2007). Using household survey data to inform policy decisions regarding the delivery of evidencebased parenting interventions. *Child Care Health Dev.*, 33: 768-783.
- Sanders, M. R., Woolley M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: implications for parent training. *Child Care Health Dev.* 31: 65-73.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Shaver, P. R., Hazan, C., ve Bradshaw, D. (1988). *Love as Attachment: The Integration of Three Behavioral Systems*. (Ed.: Sternberg J. ve BarnesM. L.). The psychology of love (ss. 68-99). New Haven, CT: Yale University Press.
- Spann, M. N., Mayes, L. C., Kamlar, J. H., Guiney, J., Womer, F. Y., Pittman, B., Blumberg, H. P. (2012). Childhood abuse and neglect and cognitive flexibility in adolescents. *Child Neuropsychology*. 18(2): 182-189.
- Stahl, L. ve Pry, R. (2005). Attentional flexibility and perseveration: Developmental aspects in young children. *Child Neuropsychology*. 11(2): 175-189.

- Stevens, A. D. (2009). *Social Problem-Solving and Cognitive Flexibility: Relations to Social Skills and Problem Behavior of At-Risk Young Children*(Doktora Tezi). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 3359050).
- Steinberg, L., Lamborn, SD., Dornbusch. SM., Darling, N. (1992) Impact of parenting practices on adolescent achievement, authoritative parenting, school involvement and encouragement to succeed. *Child Development*. 63(5): 1266-1281.
- Sümer, N., Elçin G. A., Helvacı, E. (2010).Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*. 13(25): 42-59.
- Şenol, S. (2007). *Çocuk Ve Ergenlerde Anksiyete Bozuklukları. Psikiyatri Temel Kitabı*. (Ed.: Köroğlu E.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği,
- Şenol, S., Şener Ş., Ergenekon, E. Vd. (2001). The impact of pre-and perinatal factors on attention-deficit and disruptive behavior disorders. *Turk J Pediatr*. 43:231-236.
- Taylor E (1995) Syndromes of Attention Deficit and Overactivity. Child and Adolescent Psychiatry; Modern Approaches, (Ed.: Rutter M, Taylor E., Hersov L.), 3. Baskı, Oxford: Blackwell Science.
- Teglası, H. ve Rothman, L. (2001). A classroom-based program to reduce aggressive behavior,*Journal of School Psychology*. 39, 71-94.
- Tetik G., ve Erdoğan N. (2017). Diyaloğa dayalı okumanın 48-60 aylık çocukların dil gelişimine etkisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 25(2): 535-550.
- Terzi, Ş. ve Cihangir Çankaya, Z. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(31): 1-11.
- Tezcan, M. (1988). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Olgaç.
- Thompson, R. A. (2002). *Attachment Theory and Research. In Child and Adolescent Psychiatry*, (Ed: Lewis M.), Philadelphia: Lippincott Williams Wilkins.
- Towler, A. J., ve Stuhlmacher, A. F. (2013). Attachment styles, relationship satisfaction, and well-being in working women. *Journal of Social Psychology*. 153(3): 279-298.
- Tuncer, O. (1980). *Çocuk ve Aile Çevresi Bildiri” Çocuk ve Eğitim*, Ankara: Şafak.

- Turner,P.H. ve Haris,M. B. (1984). Parental Attitudes and Preschool Childerens Social Competence, *The Journal Genetic of Psychology*. 156: 431-441.
- Ünal, M. (2012). Psikosomatik Bozukluklar. *Çukurova Üniversitesi Psikiyatri Anabilim Dalı Ders Notları*.
- Webster-Stratton, C., (1985). Comparison of abusive and nonabusive families with conduct-disordered children. *Am J Orthopsychiatry*. 55: 59–69.
- Webster-Stratton, C., Reid, J.M., Hammond, M.(2001). Preventing conduct problems, promoting social competence: A parent and teacher training partnership in head start. *J Clin Child Adolesc Psychol*. 30:283–302.
- Webster-Stratton, C. ve Hammond M. (1998). Conduct problems and level of social competence in head start children: Prevalence, pervasiveness, and associated risk factors. *Clin Child Fam Psychol*. 1:101–123.
- Weiss G (1996) Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Child and Adolescent Psychiatry, (Ed.: Lewis M.), 2. Baskı, Baltimore: Williams and Wilkins.
- Vaughn, B. E., Block J. H. and Block, J. (1988). Parental agreement on child rearing during early childhood and the psyhological characteristics of adolescents, *Child Development*. 59, 1020-1033.
- Yavuzer H. (2003). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi.
- Yılmaz, Y. (2007). *Anne Baba Tutumları ile İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (1978). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1984). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür.
- Yüksek U. S. (2014). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarda Davranış Problemlerinin Anne-Çocuk ve Öğretmen Çocuk İlişkileri Açısından İncelenmesi*.(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zelazo, P. D., Craik, F. I. M., ve Booth, L. (2004). Executive function across the life span. *Acta Psychologica*. 115: 167- 183.

8. EKLER**Ek 1. Kişisel Bilgi Formu**

Çocuğun Adı:		
Çocuğun Cinsiyeti:	K	E (daire içine alınız)
Çocuğun Doğum tarihi -----/-----/-----		Çocuğun Yaşı:
Ay	Gün	Yıl
Bugünün Tarihi: -----/-----/-----		
Ay	Gün	Yıl

Ek 2. Ebeveyn Tutum Ölçeği

		5	4	3	2	1
		Her zaman böyledir	Çoğunlukla böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçböyledir
1	Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin					
2	Çocuğum için koyduğum kurallar değişmez ve kesindir.					
3	Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
4	Çocuğum bir işle uğraşırken başaramazsa müdahale edip onun					
5	Çocugumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi					
6	Çocugumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					
7	Çocuguma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı					
8	Çocuguma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
9	Çocuguma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
10	Çocuguma ne zaman ne yapması gerektiği konusunda talimat					
11	Çocugumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
12	Çocugum söz dinlemediğinde ona vururum.					
13	İleride iyi bir yetişkin olması için çocugumu sıkı kurallarla					
14	Çocugumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettigimi ona					
15	Çocugumu yola getirmek için onu azarlarım.					
16	Çocuguma karşı koruyucu davranırım.					
17	Çocugum iyi davrandığında onu överim.					
18	Çocugumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.					
19	Çocugumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda					
20	Arkadaşları çocuguma sataştığı zaman onu korurum.					
21	Çocugumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.					
22	Çocugumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir					
23	Çocugum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
24	Çocugum için bazı ilgi ve uğraşılarımdan vaz geçerim.					
25	Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocugumdan özür					
26	Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					

27	Çocuğumun kendi başına yapabileceği şeyleri onun yerine ben					
28	Çocugumun hastalanmasından endişe ederim.					
29	Çocugumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
30	Çocugumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					
31	Çocugum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona					
32	Çocuguma kızdığımda çocugumu cezalandırırım.					
33	Fiziksel cezayı, çocugumu disipline sokmanın bir yolu olarak					

Ek 3. Yenilenmiş Conners Ebeveyn Derecelendirme Ölçeği (3-17 Yaş)

		HİÇ DOĞRU DEĞİL (Hiçbir zaman, nadiren)	BİRAZ DOĞRU U (Bazen)	OLDUK ÇA DOĞRU (Çoğu kez, Sık sık)	ÇOK DOĞRU (Pek çok kez, Çok sık sık)
1	Öfkeli ve alıngandır.	0	1	2	3
2	Ev ödevlerini yapmada ya da tamamlamada güçlük çeker	0	1	2	3
3	Sürekli hareket halindedir ya da bir motor tarafından sürülüyormuş gibi hareket eder.	0	1	2	3
4	Ürkektir, kolayca korkar	0	1	2	3
5	Her şey yerli yerinde olmalıdır	0	1	2	3
6	Hiç arkadaşı yoktur .	0	1	2	3
7	Karnı ağrır.	0	1	2	3
8	Kavga eder.	0	1	2	3
9	Uzun süreli zihinsel çaba göstermeyi gerektiren görevlerden (okul çalışmaları ya da ev ödevleri gibi) kaçınır, isteksizlik gösterir ya da yapmakta zorlanır.	0	1	2	3
10	Görevlerde ya da oyun etkinliklerinde dikkatini sürdürmede güçlük çeker.	0	1	2	3
11	Yetişkinlerle tartışır.	0	1	2	3
12	Ödevlerini tamamlamayı başaramaz	0	1	2	3
13	Çarşıda ya da marketlerde alışveriş sırasında kontrolü zordur	0	1	2	3
14	İnsanlardan korkar	0	1	2	3
15	Bir şeyleri tekrar tekrar kontrol eder.	0	1	2	3
16	Çabuk arkadaş kaybeder	0	1	2	3

17	Ağrıları ve sızıları olur .	0	1	2	3
18	Huzursuzdur ya da aşırı hareketlidir.	0	1	2	3
19	Sınıfta dikkatini toplamada sorunu vardır.	0	1	2	3
20	Kendisine söyleneni dinlemiyor görünür.	0	1	2	3
21	Hiddetlenir.	0	1	2	3
22	Ödevlerini yaparken yakından denetlenmesi gerekir	0	1	2	3
23	Uygun olmayan ortamlarda aşırı bir şekilde koşuşturur ya da tırmanır.	0	1	2	3
24	Yeni durumlardan korkar.	0	1	2	3
25	Temizlik konusunda titizdir.	0	1	2	3
	Nasıl arkadaş edineceğini bilemez .	0	1	2	3
27	Okula gitmeden önce ağrıları, sızıları ya da karın ağrıları olur.	0	1	2	3
28	Kolay heyecanlanır, düşünmeden hareket eder.	0	1	2	3
29	Yönergeleri izlemez ve okul çalışmalarını, günlük ev işlerini ya da iş yerindeki görevlerini bitiremez (karşı gelme davranışından ya da yönergeleri anlamadığından değil)	0	1	2	3
30	Görevleri ve etkinlikleri düzenlemede güçlük çeker.	0	1	2	3
31	Sinirlidir.	0	1	2	3
32	Kıpır kıpırdır, huzursuzdur .	0	1	2	3
33	Yalnız kalmaktan korkar.	0	1	2	3
34	Her şey, her zaman aynı şekilde yapılmalıdır.	0	1	2	3
35	Arkadaşlarının evlerine çok sık davet edilmez.	0	1	2	3
36	Başı ağrır.	0	1	2	3

37	Başladığı işi bitiremez.	0	1	2	3
38	Dikkatsizdir, dikkati kolayca dağılır.	0	1	2	3
39	Çok konuşur.	0	1	2	3
40	Yetişkinlerin isteklerine açıkça karşı gelir ya da uymayı reddeder .	0	1	2	3
41	Ayrıntılara dikkatini veremez ya da okul çalışmalarında iş ya da diğer etkinliklerde dikkatsizce hatalar yapar.	0	1	2	3
42	Sırada beklemekte ya da oyunlarda ve grup etkinliklerinde sıranın kendisine gelmesini beklemekte güçlüğü vardır.	0	1	2	3
43	Pek çok korkuları vardır.	0	1	2	3
44	Mutlaka gerçekleştirdiği kalıpsal davranış biçimleri vardır	0	1	2	3
45	Dikkatinin dağınıklığı ya da dikkatinin süresi sorun yaratır.	0	1	2	3
46	Hiç bir şeyi yokken hastalıktan yakınır.	0	1	2	3
47	Öfke patlamaları vardır.	0	1	2	3
48	Bir şey yapması için yönergeler verildiğinde dikkati dağılır	0	1	2	3
49	Başkalarını böler ya da zorla araya girer (örneğin başkalarının konuşmalarına ya da oyunlarına burnunu sokar).	0	1	2	3
50	Günlük etkinliklerde unutkandır.	0	1	2	3
51	Matematiği kavrayamaz	0	1	2	3
52	Yemekte lokmalar arasında koşturur durur.	0	1	2	3
53	Karanlıktan, hayvanlardan ya da böceklerden korkar.	0	1	2	3

54	Kendisi için çok yüksek hedefler koyar.	0	1	2	3
55	Elleri ayakları hiç durmaz ya da oturduğu yerde kıpır kıpırdır.	0	1	2	3
56	Dikkat süresi kısadır.	0	1	2	3
57	Alıngandır ya da başkaları tarafından kolayca kızdırılır.	0	1	2	3
58	Özensiz bir el yazısı vardır.	0	1	2	3
59	Sakin bir biçimde oyun oynamakta ya da boş zaman etkinliklerine katılmakta güçlük çeker.	0	1	2	3
60	Utangaçtır, çekiniktir.	0	1	2	3
61	Kendi hataları ya da yanlış davranışları nedeniyle başkalarını suçlar	0	1	2	3
62	Yerinde duramaz.	0	1	2	3
63	Evde ya da okulda dağınık ya da düzensizdir	0	1	2	3
64	Bir başkası ona ait şeyleri yeniden düzenlerse bundan rahatsız olur.	0	1	2	3
65	Anne babasına ya da diğer yetişkinlere yapışır	0	1	2	3
66	Diğer çocukları rahatsız eder.	0	1	2	3
67	Başkalarını kızdıran şeyleri kasıtlı olarak yapar.	0	1	2	3
68	İstekleri hemen karşılanmalıdır- kolayca sinirlenir.	0	1	2	3
69	Yalnızca gerçekten ilgi duyduğu şeylere dikkatini verir	0	1	2	3
70	Kincidir ya da öç almak ister.	0	1	2	3
71	Görevler ya da etkinlikler için gerekli olan şeyleri kaybeder (örneğin okul ödevleri, kalemler, kitaplar,	0	1	2	3

	araç gereçler ya da oyuncaklar)				
72	Başkalarıyla kıyaslandığında kendini küçük görür.	0	1	2	3
73	Çoğu zaman yorgun ya da bitkin görünür	0	1	2	3
74	İmlası zayıftır.	0	1	2	3
75	Sık sık ve kolayca ağlar.	0	1	2	3
76	Sınıfta ya da oturması beklenen diğer durumlarda yerinden kalkar.	0	1	2	3
77	Ruh hali ani ve çarpıcı bir şekilde değişir	0	1	2	3
78	Çabalamaktan çabuk vazgeçer	0	1	2	3
79	Dışsal uyaranlarla dikkati kolayca dağılır.	0	1	2	3
80	Sorunun tamamlanmasını beklemeden cevabı yapıştırır	0	1	2	3

Ek 4. Yenilenmiş Conners Sınıf Öğretmeni Derecelendirme Ölçeği (3-17 Yaş)

		HİÇ DOĞRU DEĞİL (Hiçbir zaman, nadiren)	BİRAZ DOĞRU (Bazen)	OLDU KÇA DOĞRU (Çoğu kez, Sık sık)	ÇOK DOĞRU (Pek çok kez, Çok sık sık)
1	Karşı gelir.	0	1	2	3
2	Kıpır kıpırdır, huzursuzdur.	0	1	2	3
3	Öğrendiklerini hemen unuttur.	0	1	2	3
4	Göründüğü kadarıyla gruba alınmaz.	0	1	2	3
5	Duyguları kolayca incinir.	0	1	2	3
6	Mükemmelliyetçidir	0	1	2	3
7	Öfke patlamaları vardır; aniden parlayan, önceden kestirilemeyen davranışlar gösterir.	0	1	2	3
8	Kolay heyecanlanır, düşünmeden hareket eder	0	1	2	3
9	Ayrıntılara dikkatini veremez ya da okul çalışmalarında, yaptığı işlerde ya da diğer etkinliklerde dikkatsizce hatalar yapar.	0	1	2	3
10	Küstahtır	0	1	2	3
11	Sürekli hareket halindedir ya da bir motor tarafından sürülüyormuş gibi hareket eder .	0	1	2	3
12	Uzun süreli zihinsel çaba gerektiren görevlerden (okul ödevleri ya da ev ödevleri gibi) kaçınır, isteksizlik gösterir ya da yapmakta zorlanır	0	1	2	3

13	Takımlara ya da oyunlara en son seçilen kişilerden biridir	0	1	2	3
14	Duygusal bir çocuktur.	0	1	2	3
15	Her şey yerli yerinde olmalıdır	0	1	2	3
16	Huzursuzdur ya da aşırı hareketlidir	0	1	2	3
17	Başladığı işi bitiremez	0	1	2	3
18	Kendisine söylenenleri dinlemiyor görünür	0	1	2	3
19	Yetişkinlerin isteklerine açıkça karşı gelir ya da uymayı reddeder	0	1	2	3
20	Sınıfta ya da oturması beklenen diğer durumlarda yerinden kalkar	0	1	2	3
		HİÇ DOĞRU DEĞİL (Hiçbir zaman, nadiren)	BİRAZ DOĞRU (Bazen)	OLDUKÇA DOĞRU (Çoğu kez, Sık sık)	ÇOK DOĞRU (Pek çok kez, Çok sık sık)
21	Kelimedeki harfleri doğru sırada yazamaz	0	1	2	3
22	Hiç arkadaşı yoktur	0	1	2	3
23	Ürkektir, kolayca korkar.	0	1	2	3
24	Bir şeyleri tekrar tekrar kontrol eder.	0	1	2	3
25	Sık sık ve kolayca ağlar	0	1	2	3
26	Dikkatsizdir, dikkati kolayca dağılır	0	1	2	3
27	Görevleri ya da etkinlikleri düzenlemede güçlük çeker	0	1	2	3
28	Görevlerde ya da oyun etkinliklerinde dikkatini sürdürmede güçlük çeker	0	1	2	3
29	Sıranın kendisine gelmesini beklemekte güçlük çeker.	0	1	2	3

30	Beklenen düzeyde okuyamaz.	0	1	2	3
31	Nasıl arkadaş edineceğini bilemez.	0	1	2	3
32	Eleştiriye duyarlıdır.	0	1	2	3
33	Göründüğü kadarıyla ayrıntılarla çok fazla uğraşır.	0	1	2	3
34	Yerinde duramaz.	0	1	2	3
35	Diğer çocukları rahatsız eder.	0	1	2	3
36	Çok konuşur.	0	1	2	3
37	Yetişkinlerle tartışır.	0	1	2	3
38	Hareket etmeden duramaz.	0	1	2	3
39	Uygun olmayan ortamlarda aşırı bir şekilde koşuşturur ya da tırmanır.	0	1	2	3
40	Okul çalışmalarına ilgisizdir.	0	1	2	3
41	Sosyal becerileri zayıftır.	0	1	2	3
42	Sakin bir biçimde oyun oynamakta ya da boş zaman etkinliklerine katılmakta güçlük çeker	0	1	2	3
43	Her şeyin düzgün ve temiz olmasını ister .	0	1	2	3
44	Elleri ayakları hiç durmaz ya da oturduğu yerde kıpır kıpırdır.	0	1	2	3
45	İstekleri hemen karşılanmalıdır-kolayca sinirlenir.	0	1	2	3
46	Sorunun tamamlanmasını beklemeden cevabı yapıştırır.	0	1	2	3
47	Kincidir ya da öç almak ister.	0	1	2	3
48	Dikkat süresi kısadır.	0	1	2	3
49	Görevler ya da etkinlikler için gerekli olan şeyleri kaybeder (örneğin okul ödevleri, kalemler, kitaplar, araç gereçler ya da oyuncaklar)	0	1	2	3
50	Yalnızca gerçekten ilgi duyduğu şeylere dikkatini verir.	0	1	2	3

51	Utangaçtır, çekiniktir.	0	1	2	3
52	Dikkatinin dağınıklığı ya da dikkatinin süresi sorun yaratır.	0	1	2	3
53	Her şey her zaman aynı şekilde yapılmalıdır.	0	1	2	3
54	Ruh hali çok ani ve çarpıcı bir şekilde değişir.	0	1	2	3
55	Başkalarını böler ya da zorla araya girer (örneğin başkalarının konuşmalarına ya da oyunlarına burnunu sokar).	0	1	2	3
56	Matematikte zayıftır.	0	1	2	3
57	Yönergeleri izlemez ve okul çalışmalarını bitiremez (karşı gelme davranışından ya da yönergeleri anlamadığından değil).	0	1	2	3
58	Dış uyaranlarla dikkati kolayca dağılır	0	1	2	3
59	Huzursuzdur, her an ayakta ve hareket halindedir.	0	1	2	3

Ek 5. Etik Kurul Raporu

[illegible]

9.ÖZGEÇMİŞ

1980 Yılında Andırında doğan Nedime AVAN sırasıyla; Adana Turgut Reis İlkokulu, Adana Şükran Çobanoğlu Ortaokulu, Adana Borsa Lisesi, Ankara Gazi Üniversitesi (Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans) programlarından mezun olmuştur.

Milli eğitim Bakanlığında Öğretmenlik, Okul Müdür yardımcılığı yapmış ve hali hazırda okul müdürlüğü görevine devam etmektedir. Öğrenim hayatına devam eden Nedime AVAN bir erkek çocuğu annesidir.

İletişim: nedimeavan@hotmail.com